

15:2006 ARBEJDSPAPIR

Henning Bjerregård Bach
Kirstine Nærvig Petersen

KONTANTHJÆLPSSURVEY 2006

EN UNDERSØGELSE AF KONTANTHJÆLPSMØDTAGERES FORHOLD

FORSKNINGSAFDELINGEN FOR BESKÆFTIGELSE OG ERHVERV

**KONTANTHJÆLPSSURVEY
2006 – EN UNDERSØGELSE
AF KONTANTHJÆLPS-
MODTAGERES FORHOLD**

**Henning Bjerregård Bach
Kirstine Nærvig Petersen**

**Beskæftigelse og Erhverv
Arbejdsrapport 15:2006**

Socialforskningsinstituttets arbejdsrapporter indeholder foreløbige resultater af undersøgelser og forarbejder til artikler eller rapporter. Arbejdsrapporter udgives i et begrænset oplag som grundlag for en faglig diskussion, der indgår som led i forskningsprocessen. Læseren bør derfor være opmærksom på, at resultater og fortolkninger i den færdige rapport eller artikel vil kunne afvige fra arbejdsrapporten. Arbejdsrapporter er ikke omfattet af de procedurer for kvalitetssikring og redigering, som gælder for instituttets forskningsrapporter.

INDHOLD

1	Sammenfatning	4
1.1	Indledning	4
1.2	Sammenfatning af udvalgte emner	5
2	Hvem er kontanthjælpsmodtagerne i 2006	11
2.1	indledning	11
2.2	Sammensætningen af kontanthjælpsmodtagerne i 2006	12
2.3	Sammensætningen af matchkategorierne i 2006	13
2.4	Omstændighederne omkring påbegyndelse af kontanthjælp	21
2.5	Kontanthjælpsmodtagernes generelle arbejdsmarkedsorientering	24
2.6	Kontanthjælpsmodtagernes situation på interviewtidspunktet	28
2.7	Afslutning	30
3	Erhvervsarbejde blandt tidligere kontanthjælpsmodtagere, omfanget og overvejelser af deltidsarbejde	32
3.1	Indledning	32
3.2	Beskrivelse af ugentlig arbejdstid og indkomster	33

3.3	Kontanthjælpsmodtagernes overvejelser om et deltidsjob	38
3.4	Hvem kom i beskæftigelse?	40
3.5	Afslutning	41
4	Kontanthjælpsmodtagernes arbejdsudbud	43
4.1	Indledning	43
4.2	Kontanthjælpsmodtagernes arbejdsudbud	44
4.3	Kontanthjælpsmodtageres joborientering	53
4.4	Fleksibiliteten i Kontanthjælpsmodtageres arbejdsudbud	57
5	Forhold til myndighederne	67
5.1	Indledning	67
5.2	kontakten mellem sagsbehandler og kontanthjælpsmodtager	68
5.3	Vejledning og viden om sanktionsmuligheder	75
5.4	Opsamling	80
6	Kontanthjælpsmodtagernes generelle økonomiske situation	82
6.1	Indledning	82
6.2	Kontanthjælpsmodtagernes egen vurdering af økonomisk situation	83
6.3	Kontanthjælpsmodtagernes konkrete betalingsproblemer	86
6.4	Hjælp til enkeltudgifter	91
6.5	Opsamling	94
7	Kontanthjælpsmodtagernes gæld	95
7.1	Indledning	95
7.2	Gældens størrelse	97
7.3	Gæld, arbejdsønske og afbetaling af gælden	103
7.4	Opsamling	108
8	Kontanthjælpsmodtagernes deltagelse i aktivering	110
8.1	Indledning	110
8.2	komuners krav om straksaktivering	110
8.3	Deltagelse i aktivering	114
8.4	Afrunding	118

9	Kontanthjælpsmodtagerne og sort arbejde og socialt bedrageri	120
	9.1 Indledning	120
	9.2 Holdningen til socialt bedrageri	122
	9.3 Holdningen til sort arbejde	124
	9.4 Har Praktiseret socialt bedrageri	126
	9.5 Opsamling	128

Sammenfatning

1.1 INDLEDNING

Socialforskningsinstituttet gennemførte i maj og juni 2006 en spørgeskemaundersøgelse blandt personer, som i uge 46-49 2005 var registreret i Beskæftigelsesministeriets register DREAM for at have modtaget kontanthjælp til forsørgelse. Formålet med denne anonyme undersøgelse var mangesidet. Man ville vide, i hvilket omfang kontanthjælpsmodtagere er interesseret i at komme i arbejde, og i hvilket omfang de søger arbejde eller er mere interesseret i at opnå førtidspension eller blot forblive på kontanthjælp. Hvis de søgte arbejde, undersøgte man også, hvilket arbejde de gerne ville have, og hvilke krav, de stillede til et muligt arbejde.

Man interesserede sig også for, hvad socialforvaltningen foretager sig over for kontanthjælpsmodtagere, når de har deres regelmæssige kontaktsamtaler. Hvad omhandler socialforvaltningens vejledning? Er kontanthjælpsmodtagere fx blevet opfordret til at søge uddannelse eller arbejde, herunder også deltidsarbejde for at komme i gang på arbejdsmarkedet.

Socialforvaltningen har i en periode haft til opgave at indplacere kontanthjælpsmodtagere i de såkaldte matchkategorier efter, hvor tæt de vurderes at være på arbejdsmarkedet. Ved en spørgeskemaundersøgelse blandt kontanthjælpsmodtagerne kan man få belyst, i hvor høj grad der er overensstemmelse mellem sagsbehandlerens indplacering af dem i

matchkategorier og så kontanthjælpsmodtagernes egne tilkendegivelser om helbred, orientering mod arbejdsmarkedet mv.

Tidsforskydningen mellem kontanthjælpsmodtagernes udvælgelse til undersøgelsen og interviewtidspunktet gjorde det mulig at undersøge, hvem der kommer i arbejde i mellemtiden. For de resterende kontanthjælpsmodtagere har det været undersøgt, med hvor stor frekvens de har deltidsarbejde.

1.2 SAMMENFATNING AF UDVALGTE EMNER

Kontanthjælpsmodtagernes indplacering i matchkategorier

I forbindelse med udvælgelsen af stikprøven til undersøgelsen har Socialforskningsinstituttet haft adgang til visse registeroplysninger om kontanthjælpsmodtagerne, herunder deres administrative indplacering i matchkategorier. Indplaceringen i matchkategorier stammer fra 1. kvartal 2006. Omkring en fjerdedel var på daværende tidspunkt ikke indplaceret i en af de fem matchkategorier. Blandt de interviewede var 37 pct. af de kategoriserede anbragt i matchkategorierne 1-3, hvilket indebærer, at kommunerne anmelder disse kontanthjælpsmodtagere til AF som arbejdsmarkedsparete. 63 pct. af de kategoriserede var anbragt i matchkategorierne 4 og 5, som betyder, at de vurderes til at have så væsentlige problemer ud over ledighed, at de ikke anmeldes til AF som arbejdsmarkedsparete. Denne fordeling svarer nogenlunde til fordelingen i populationen.

Ud fra en helhedsbetragtning synes kontanthjælpsmodtagernes beskrivelser af sig selv med hensyn til helbred, misbrug og arbejdsmarkedsorientering at harmonere godt med sagsbehandlerens indplacering af dem i matchkategorier.

Kontanthjælpsmodtagere placeret i matchkategori 1 og 2 vurderer således selv, at de generelt har et godt helbred. En mindre del af dem har ganske vist nedsat arbejdsevne, og en fjerdedel af dem har en kronisk sygdom eller lidelse, men stort set ingen har psykiske lidelser og kun få forventer at skulle have nogle få fraværsdage pr. måned, hvis de får et arbejde. Stort set alle i de to matchkategorier foretrækker arbejde frem for kontanthjælp, og hver femte vil gerne være i fred, mens de modtager kontanthjælp, og under 10 pct. ønsker at komme på førtidspension.

I den anden ende af skalaen har vi matchkategori 4 og 5, hvor de ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere placeres. Omkring 70 pct. af disse kontanthjælpsmodtagere vurderer selv, at deres arbejdsevne i høj grad eller i nogen grad er nedsat som følge af sygdom, ulykke, slid eller handicap. Over halvdelen af dem oplyser, at de har kroniske sygdomme og lidelser, og generelt omkring 50 pct. synes, at de har dårligt helbred. Omkring 25 pct. har psykiske lidelser, som er diagnosticeret af en læge eller psykiater. Relativt mange af dem forventer mange fraværsdage pr. måned om ikke hele måneden, hvis de skulle få et job. Over halvdelen af personerne indplaceret i matchkategori 5 ønsker at komme på førtidspension, og en tredjedel i matchkategori 4 ønsker det samme. Kontanthjælpsmodtagere, som selv oplyser, at de har så højt forbrug af alkohol eller narkotika, at det efter almindelige standarder må betegnes som helbredsskadeligt, er næsten alle placeret i matchkategorierne 4 og 5. Omkring tre fjerdedele af personerne i matchkategorierne 4 og 5 foretrækker alligevel at arbejde frem for kontanthjælp, hvis de kunne vælge imellem de to. Større grupper af kontanthjælpsmodtagere i de to matchkategorier opfatter næppe, at det er valgsituationen, hvorfor orienteringen mod arbejde får et element af ønsketænkning.

Kontanthjælpsmodtagere placeret i matchkategori 3 henregnes i det administrative system blandt de arbejdsmarkedsparate. Man kunne derfor formode, at kontanthjælpsmodtagerne i denne kategori mest lignede de arbejdsmarkedsparate i kategorierne 1 og 2. Det er generelt ikke tilfældet. I nogen henseender ligner de mest de øvrige arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere, i andre henseender ligner de mest de ikke-arbejdsmarkedsparate.

Kontanthjælpsmodtagernes beskæftigelse på interviewtidspunktet

14 pct. af kontanthjælpsmodtagerne har opnået erhvervmæssig beskæftigelse på det ca. halve år siden deres udvælgelse til undersøgelsen, heraf er den ene procentpoint dog i form af et fleksjob. Det er først og fremmest arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere, der kommer i beskæftigelse, men også ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere afgår også til ordinær beskæftigelse, selv om de er klassificerede på denne måde. Andre 5 pct. er kommet i ordinær uddannelse i mellemtiden.

På interviewtidspunktet kan 68 pct. af de interviewede identificeres som aktiverede eller passive modtagere af kontanthjælp. Man kunne forestille sig, at en del af dem havde fået et deltidsjob. Man kan imidlertid kun identificere højst 4 pct., som har et deltidsjob og modtager kontanthjælp som supplement.

Selv om der således er få kontanthjælpsmodtagere, som har et deltidsjob, kunne de godt have stor interesse herfor. Det er imidlertid ikke tilfældet. Det er højst en fjerdedel af de arbejdsmarkedssparate kontanthjælpsmodtagere på interviewtidspunktet, som selv har gjort sig overvejelser om, hvor meget de mindst skal tjene ved et deltidsjob for at få flere penge til rådighed, end de får ved at være på kontanthjælp uden arbejde. Endnu færre blandt de ikke-arbejdsmarkedssparate har overvejet det samme. Imidlertid har kommunens sagsbehandlere heller ikke i nævneværdigt omfang talt med dem om, hvad de skulle tjene ved et deltidsjob, for at det blev fordelagtigt for dem selv. Det er højst hver syvende blandt de arbejdsmarkedssparate, som kan erindre at have talt med kommunen herom, og endnu færre blandt de ikke-arbejdsmarkedssparate.

Kommunernes sagsbehandlere synes således ikke at fokusere på deltidsbeskæftigelse som en mulig adgangsvej til fuldtidsbeskæftigelse, og hvis de gør det, sætter det sig ikke varige spor i kontanthjælpsmodtagernes overvejelser om at finde et deltidsjob, eller hvad de skal tjene ved et deltidsjob.

Kontanthjælpsmodtagernes arbejdsudbud

I undersøgelsen interesserede man sig også for kontanthjælpsmodtagernes indstilling til at komme i arbejde og selv gøre noget for det. Igen drejer det sig om de 68 pct., som er aktiverede eller passive modtagere af kontanthjælp på interviewtidspunktet.

Alt i alt tilkendegiver knap 90 pct. af de arbejdsmarkedssparate, at de gerne vil have et job, primært fuldtidsjob. Omkring 70 pct. af kontanthjælpsmodtagerne i matchkategori 4, og 45 pct. af dem i matchkategori 5 vil gerne have et job. I begge kategorier prioriteres deltids- og fuldtidsjob lige højt.

Op til 80 pct. af de arbejdsmarkedssparate vurderer, at de vil kunne passe et almindeligt arbejde. I matchkategori 4 og 5 er det højst hver tredje kontanthjælpsmodtager, som selv mener, at de kan passe et almindeligt arbejde.

Når det kommer til jobsøgning, er det højst 75 pct. af de arbejdsmarkedsparete, som oplyser at være jobsøgende på interviewtidspunktet, og højst ca. 25 pct. blandt de ikke-arbejdsmarkedsparete.

Op til 50 pct. af de arbejdsmarkedsparete har i 2005 eller 2006 oplevet, at kommunen eller AF har stillet krav om jobsøgning. Det er sket for op til 14 pct. af de ikke-arbejdsmarkedsparete. Det er primært kommunen, som stiller disse krav. De personer, som har oplevet dette krav, oplyser hyppigere, at de er interesseret i at komme i arbejde, at de kan passe et arbejde, at de er mere jobsøgende, at de bruger mere tid på jobsøgning, og at de er aktivt jobsøgende. Det tyder på, at det er selve kravet om jobsøgning, der påvirker søgningen, fordi der i analyserne er taget hensyn til betydningen af forhold som køn, alder, etnisk oprindelse, antal børn i husstanden, ægtefællens/samleverens forsørgelsessituation, erhvervsuddannelse, varighed af modtagelse af kontanthjælp, passiv eller aktiveret person, nedsat arbejdsevne og matchkategori. Effekten af myndighedernes krav er meget signifikant. Meget tyder altså på, at myndighedernes krav påvirker kontanthjælpsmodtageres adfærd og indstilling.

Det har også været undersøgt, om myndighedernes krav så også påvirkede, hvilke grupper af kontanthjælpsmodtagere som var kommet i beskæftigelse på interviewtidspunktet. Myndighedernes krav viste sig at have en gavnlig virkning for at komme i beskæftigelse i løbet af det halve år, når der i den statistiske analyse blev kontrolleret for betydningen af de oven for nævnte forhold.

Kontanthjælpsmodtagernes kontakt med forvaltningen

Kontanthjælpsmodtagere har ret og pligt til kontakt med en sagsbehandler hver tredje måned, vedkommende har fået ydelser eller har deltaget i tilbud. Kontakten skal have form af en individuel kontakt, hvor vedkommende vejledes i at komme i arbejde, eller hvis det ikke er muligt så vejledes i, hvordan kontanthjælpsmodtageren kommer tættere på arbejdsmarkedet.

Godt 60 pct. af samtlige kontanthjælpsmodtagere har inden for det seneste år talt med deres sagsbehandler om, hvordan de kunne komme i arbejde. Knap 40 pct. er inden for det seneste år blevet opfordret til at søge arbejde, ligesom knap 40 pct. har talt med deres sagsbehandler om uddannelse.

En nærmere analyse viser, at det er tydeligt, at vejledningen generelt er tilpasset til matchgruppen. Kontanthjælpsmodtagere, der angi-

ver at have talt med sagsbehandleren om, hvordan de skulle komme i arbejde, er hyppigere indplaceret i matchgruppe 1-3. I disse matchgrupper angiver omkring 70 pct. at have talt med en sagsbehandler om at komme i arbejde. Af de kontanthjælpsmodtagere, der er indplaceret i matchgruppe 4 og 5, har knapt en tredjedel (62 pct.) af matchgruppe 4-kontanthjælpsmodtagerne, og under halvdelen (48 pct.) af kontanthjælpsmodtagerne i matchgruppe 5 har talt med sagsbehandleren om, hvordan personen kunne komme i arbejde. Af de personer, der ikke er indplaceret i matchgruppe, har godt halvdelen (56 pct.) talt med sagsbehandleren om at komme i arbejde.

Godt hver femte kontanthjælpsmodtager erindrer, at den seneste personlige kontakt med en sagsbehandler eller anden kommunal medarbejder foregik for et halvt år siden eller endnu længere tid. Den seneste samtale varede i gennemsnit godt ½ time, men med en betydelig spredning.

Kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation

Kontanthjælpsmodtagernes understøttelse til forsørgelse har i en del år været fastlagt i faste takster efter alder, civilstand, forsørgelsesforpligtelser, og om modtageren er udeboende eller hjemmeboende. Herudover har der været mulighed for at få ekstra støtte i tilfælde af ekstra store forsørgelsesforpligtelser og ekstra store boligudgifter.

Ligesom i en tilsvarende undersøgelse fra 2000 bad man kontanthjælpsmodtagerne selv vurdere deres økonomiske situation som helhed. Det er altså den oplevede økonomiske situation som herved registreres. Vurderingen er ret præcis som vurderingen var i 2000. 20 pct. synes, at deres økonomiske situation er god eller særdeles god, knap 40 pct. synes den er nogenlunde og de resterende synes, at den er dårlig eller særdeles dårlig.

Vurderingen af den økonomiske situation varierer noget med kontanthjælpsmodtagerens situation. Personer med stor gæld – over 100.000 kr. – vurderer meget naturligt, at deres økonomiske situation er værre end de andre kontanthjælpsmodtagere. Gifte eller samboende vurderer deres økonomiske situation gunstigere end enlige vurderer sin økonomiske situation.

Kontanthjælpsmodtagerne blev også spurgt, om de inden for det sidste år af økonomiske årsager havde måttet undlade at afholde udgifter inden for nogle bestemte områder fx husleje, børnepasning, tandlæge,

ferie uden for hjemmet, el, gas, telefon, mv. Omkring 25 pct. havde ikke undladt at afholde sådanne større udgifter. Godt 40 pct. havde undladt én eller to af sådanne udgifter. De resterende 35 pct. havde undladt at afholde 3-5 af sådanne større udgifter. De udgiftsposter, som hyppigst undlades, er ferie uden for hjemmet (62 pct.), efterfulgt af tandlægebesøg (49 pct.) og fodtøj til sig selv eller andre i husstanden. Disse udgiftsposter undlades stort set lige så hyppigt i 2006 som i 2000 ifølge de interviewedes egne oplysninger. Andre udgiftsposter som betaling for børnepasning, afdrag på lån og afbetalingskontrakter og regninger for el, gas, telefon mv. undlades mindre hyppigt i 2006 end i 2000.

Man har også spurgt kontanthjælpsmodtagerne, om de har modtaget hjælp fra socialforvaltningen til enkeltudgifter samtidig med, at de modtog kontanthjælp inden for det seneste år. 20 pct. af samtlige interviewede havde modtaget hjælp til enkeltudgifter. Det drejede sig helt overvejende om hjælp til betaling af sundhedsydelse med egenbetaling typisk tandlægebesøg, medicin, briller, fysioterapi og psykologbistand, men også hjælp til enkeltudgifter i forbindelse med børn. Kontanthjælpsmodtagere med dansk oprindelse nævner hyppigere end flygtninge og indvandrere, at de har modtaget denne form for hjælp fra socialforvaltningen. Jo længere væk fra arbejdsmarkedet kontanthjælpsmodtagere befinder sig, desto hyppigere har de modtaget hjælp til enkeltudgifter.

Hvem er kontanthjælpsmodtagere i 2006

2.1 INDLEDNING

Kontanthjælpsmodtagerne, som er interviewet i denne undersøgelse, er udvalgt blandt de ca. 117.000 kontanthjælpsmodtagere, som modtog kontanthjælp i alle ugerne 46-49 i 2005. I dette kapitel beskrives de interviewede på en række dimensioner: demografi, uddannelse, helbred, arbejdsmarkedsorientering, årsager til anmodning om kontanthjælp og hovedaktiviteten på interviewtidspunktet. Foreliggende undersøgelse har betydelige lighedspunkter med den tidligere survey blandt kontanthjælpsmodtagere i 2000, hvorfor det er nærliggende at sammenligne med denne, så vidt som det nu lader sig gøre.

Siden den forrige undersøgelse har arbejdsformidlingen fået til opgave at placere kontanthjælpsmodtagere i en af de fem såkaldte matchkategorier, alt efter hvor tæt de er på at kunne indtræde på arbejdsmarkedet. Herved sker der en finere inddeling af de to allerede eksisterende hovedgrupper af kontanthjælpsmodtagere: arbejdsmarkedsparate og ikke-arbejdsmarkedsparate. På nuværende tidspunkt foreligger der ikke nogen samlet viden på landsplan over, hvad der karakteriserer kontanthjælpsmodtagere, som sagsbehandlere har placeret i de forskellige match-

kategorier. I fremstillingen vil kontanthjælpsmodtagere derfor gennemgående være opdelt i matchkategorier.

2.2 SAMMENSÆTNINGEN AF KONTANTHJÆLPSMODTAGERNE I 2006

Vi begynder med at beskrive sammensætningen af gruppen af kontanthjælpsmodtagerne med udgangspunkt i spørgeskemaet fra 2006 med hensyn til helbredsforhold og demografiske forhold, som er punkter, hvor de adskiller sig fra de interviewede kontanthjælpsmodtagere i 2000, jf. tabel 2.1.

Tabel 2.1

Kontanthjælpsmodtagere fordelt efter forskellige karakteristika. Særskilt for kontanthjælpsmodtagere, der blev interviewet i 2000 og 2006. Procent.

	Interviewet i 2000	Interviewet i 2006
<i>Egen vurdering af helbred</i>		
Meget godt/godt	57	43
Nogenlunde	25	25
Dårligt/meget dårligt	18	32
<i>Egen vurdering af nedsat arbejdsevne grundet sygdom, ulykke, handicap eller slid.</i>		
I høj grad nedsat	15	29
I nogen grad nedsat	24	27
Ikke særligt nedsat	8	9
Slet ikke nedsat	53	34
Ved ikke	-	1
<i>Etnisk oprindelse</i>		
Ikke-vestlig herkomst	25	29
<i>Bor sammen med ægtefælle/samlever</i>	52	47
<i>Antal hjemmeboende børn</i>		
0	49	50
1-2	20	34
3 +	32	16

Meget tyder på, at de interviewede kontanthjælpsmodtagere i 2006 har meget færre ressourcer end de interviewede kontanthjælpsmodtagere i

2000. Det begrundes med de to selvrapporterede mål for eget helbred, dels det helt generelle mål for deres samlede helbred, dels målet for i hvor høj grad deres arbejdsevne er nedsat som følge af sygdom, ulykke, handicap eller slid. Nedenfor omtales disse mål mere detaljeret. Der er 14 pct. flere i 2006, som vurderer, at deres helbred er dårligt eller meget dårligt og tilsvarende færre, der vurderer, at deres helbred er godt eller meget godt. Denne forskel understøttes af det andet mål på nedsat arbejdsevne, som viser, at 14 pct. flere i 2006 vurderer, at deres arbejdsevne i høj grad er nedsat af de nævnte årsager. Og der er 19 pct. færre i 2006, som vurderer, at deres arbejdsevne slet ikke er nedsat. I 2006 er der altså en tredjedel af de interviewede, som mener, at de ikke har nedsat arbejdsevne, mens ca. 55 pct. mener, at deres arbejdsevne er nedsat i større eller mindre grad. Forskellen mellem de to år på de to mål for helbred peger i samme retning. Som vi senere skal se, er kontanthjælpsmodtageres helbred og arbejdsevne afgørende for mange andre aspekter af deres adfærd, orientering mv. Når man foretager sammenligninger mellem de interviewede i 2000 og 2006 skal man erindre, at kontanthjælpsmodtagerne i 2006 har væsentlig dårligere helbred end de interviewede kontanthjælpsmodtagere i 2000.

Det har også været undersøgt, om de interviewede kontanthjælpsmodtagere i de to år adskiller sig på andre baggrundsvARIABLER. Der er kun mindre afvigelser på deres uddannelsesmæssige sammensætning i de to år. Derimod finder man nogle beskedne ændringer på de øvrige forhold, som fremgår af tabel 2.1, som nok er udtryk for nogle strukturelle ændringer i sammensætningen af kontanthjælpsmodtagere. Der er lidt flere kontanthjælpsmodtagere med en ikke-vestlig herkomst. Der er lidt flere, som ikke er gift eller bor sammen med en samlever. Antallet af hjemmeboende børn synes at være nedadgående. Der har ikke været ledt efter forklaringer på de to sidstnævnte ændringer.

2.3 SAMMENSÆTNINGEN AF MATCHKATEGORIERNE I 2006

Fra 1.12. 2004 har socialforvaltningerne fået til opgave at placere kontanthjælpsmodtagere i en af de fem matchkategorier, som angiver vedkommende kontanthjælpsmodtagers beskæftigelsespotentialer i forhold til arbejdsmarkedet. Disse kategorier beskrives i en "Vejledning til

bekendtgørelse om visitation og det individuelle kontaktføreløb” (Beskæftigelsesministeriet, 2004) på følgende måde:

- Umiddelbar match: Den ledige har kompetencer og ressourcer, der umiddelbart matcher arbejdsmarkedets krav. Den lediges kompetencer og ressourcer er forenelige med varetagelsen af jobfunktioner, der er bredt eksisterende på det ordinære arbejdsmarked. Den ledige har eventuelt kvalifikationer og kompetencer inden for flaskehalsområder på arbejdsmarkedet.
- Høj grad af match: Den ledige har kompetencer og ressourcer der umiddelbart i væsentlig grad matcher arbejdsmarkedets krav. Den lediges kompetencer og ressourcer er i høj grad forenelige med varetagelsen af jobfunktioner, som er bredt eksisterende på det ordinære arbejdsmarked, men der kan dog i mindre grad være et manglende match, eksempelvis mht. specifikke kvalifikationer eller lignende.
- Delvis match: Den ledige har kompetencer og ressourcer, der umiddelbart kun delvis matcher arbejdsmarkedets krav. Den ledige vil imidlertid være i stand til at varetage jobfunktioner, som i et vist omfang eksisterer på det ordinære arbejdsmarked.
- Lav grad af match: Den ledige har så væsentlige begrænsninger i kompetencer og ressourcer, at den ledige ikke umiddelbart vil kunne indgå i jobfunktioner på det ordinære arbejdsmarked. Den lediges arbejdsevne er aktuelt så betydeligt nedsat, at jobfunktioner, der er forenelige med den lediges kompetencer og ressourcer, kun vil kunne findes i et meget begrænset omfang på det ordinære arbejdsmarked.
- Ingen match: Den ledige har så omfattende begrænsninger i kompetencer og ressourcer, at den ledige aktuelt ikke har nogen arbejdsevne der kan anvendes i jobfunktioner på det ordinære arbejdsmarked.

Som det fremgår af beskrivelsen, er der en principiel skillelinje mellem kategori 3 og 4 i den 5-trins skala. En placering i kategori 4 kommer på tale, hvis personen har så væsentlige begrænsninger i kompetencer og ressourcer, at vedkommende ikke umiddelbart vil kunne indgå i jobfunktioner på det ordinære arbejdsmarked. En placering i kategorien kan også begrundes med, at vedkommendes arbejdsevne aktuelt er så nedsat, at der kun findes jobfunktioner i meget begrænset omfang på det ordinære arbejdsmarked, som er forenelig hermed. Personer placeres i matchkate-

gori 5, når vedkommende har så få kompetencer og ressourcer, at der ikke findes jobfunktioner på det ordinære arbejdsmarked, hvor vedkommendes arbejdsevne kan anvendes.

I det følgende vil vi undersøge, hvordan sagsbehandlere har indplaceret kontanthjælpsmodtagere med diverse karakteristika på denne 5-punkts skala. Der præsenteres en udførlig beskrivelse af matchkategoriernes sammensætning med hensyn til disse karakteristika, fordi ikke eksisterer undersøgelser af ledige kontanthjælpsmodtageres fordeling på matchkategorier. Vi begynder med at undersøge, om der er en aldersmæssig sammenhæng med placeringen i 1. kvartal af 2006, jf. tabel 2.2. Blandt dem, som er placeret på dette tidspunkt, er der en overvægt af de unge i matchkategori 1 og 2 og tilsvarende en overvægt af de over 30-årige i kategorierne 4 og 5.

Tabel 2.2

Kontanthjælpsmodtageres indplacering i matchgrupper 1. kvartal 2006. Særskilt for aldersgrupperne under 30 år og 30 år og derover. Procent.

	Under 30 år	30 år og derover	I alt
<i>Match-gruppe indplacering</i>			
Ikke indplaceret (inkl. kode 25)	24	17	19
1	10	5	6
2	13	6	8
3	16	16	16
4	27	40	37
5	10	16	14
	532	1.345	1.877

I tabel 2.3 undersøges, om højeste skoleuddannelse og erhvervsuddannelse har betydning for kontanthjælpsmodtagernes indplacering i matchkategorier. Som det fremgår, er der kun svage tendenser. Kontanthjælpsmodtagere med de højst rangerede afgangstrin i skolesystemet (10. kl. med eksamen og hf og studentereksamen) er overrepræsenteret i matchkategorierne 1 og 2, mens personer, som kun har en udenlandsk skolebaggrund er underrepræsenteret i disse to kategorier ligesom personer, der ikke har nogen erhvervsuddannelse. Varigheden af erhvervsuddannelser synes overraskende nok ikke at have nogen indflydelse på kontanthjælpsmodtageres indplacering i matchkategorierne.

Tabel 2.3

Kontanthjælpsmodtageres uddannelsesforhold. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Matchgrupper					
	Ej indplaceret	1	2	3	4	5
<i>Højeste skoleuddannelse</i>						
7. klasse	6	3	3	5	6	6
8.-9. klasse (uden eksamen)	7	3	3	11	10	13
9. klasse med eksamen	23	17	24	26	23	21
10. klasse med eksamen	24	33	26	22	25	23
Hf eller studentereksamen	17	26	19	11	8	8
Anden + ved ikke	6	5	8	5	7	5
Kun udenlandsk skole eller ingen skoleuddannelse	17	14	16	21	21	25
<i>Højeste erhvervsuddannelse</i>						
Ingen erhvervsuddannelse	69	56	66	62	67	67
Specialarbejderudd. mv. (under 1 år)	1	5	1	2	1	2
HG eller basisår i EFG	3	3	1	0	2	3
Fuldført lærlinge/elev-Uddannelse	7	7	6	9	9	8
Anden faglig uddannelse (mindst 1 år)	4	5	5	6	4	2
Kort videreg. uddannelse (under 3 år)	3	7	3	4	4	2
Mellemlang videreg. Uddannelse (under 3 år)	4	5	3	5	3	5
Lang videreg. uddannelse (over 4 år)	1	5	3	1	1	1
Erhvervsuddannelse taget i udlandet	8	7	12	10	9	11
Anden uddannelse	1	1	1	1	1	0
<i>Etnisk oprindelse</i>						
Danmark	74	74	66	66	66	66
Vestligt land	3	10	3	2	3	5
Ikke-vestligt land	24	15	31	32	31	30
Beregningsgrundlag	356	117	148	304	686	266

Anm: I alt har mindst 1.873 besvaret spørgsmålene om skoleuddannelse og erhvervsuddannelse etnisk oprindelse er en registeroplysning og dermed ikke behæftet med oplysningsbortfald.

Kontanthjælpsmodtageres etniske oprindelse har betydning for kontanthjælpsmodtageres indplacering derved, at personer, som har oprindelse i vestlige lande er overrepræsenteret i matchkategori 1 og kun

i denne, mens personer med en ikke-vestlig oprindelse kun er underrepræsenteret netop i denne kategori. I matchkategorierne 2-5 har ca. hver tredje kontanthjælpsmodtager udenlandsk baggrund, hvoraf langt de fleste er ikke-vestlig. I matchkategori 1 har hver fjerde udenlandsk baggrund, hvoraf lidt over halvdelen har ikke-vestlig baggrund.

Den væsentlige skillelinje mellem matchkategorierne 3 og 4 signaleres ved brug af formuleringen: ”Den lediges arbejdsevne er aktuelt så betydeligt nedsat ...” i beskrivelsen af matchkategori 4, mens der i beskrivelsen af matchkategori 5 tales om ”... så omfattende begrænsninger i kompetencer og ressourcer ...”, at vedkommende ikke kan beskæftiges på det ordinære arbejdsmarked. Det må forstås sådan, at de omfattende begrænsninger i kompetencer og ressourcer er af ikke-forbigående karakter. Det er underordnet for indplaceringen, hvad der er årsagen til de mere eller mindre omfattende begrænsninger i kompetencer og ressourcer.

Det er oplagt, at helbredsforhold og misbrug påvirker ressourcer og mulighederne for at gøre brug af kompetencer. I undersøgelsen er kontanthjælpsmodtagerne spurgt om en række indikatorer på helbred og misbrug. Nedenfor fokuseres på, i hvilke matchkategorier sagsbehandlerne har indplaceret kontanthjælpsmodtagere med forskellige helbredsforhold mv., jf. tabel 2.4.

Kontanthjælpsmodtagerne fik stillet tre spørgsmål om deres fysiske helbred. Først spurgte man til deres generelle helbredstilstand ved spørgsmålet: *”Hvordan vil De alt i alt vurdere Deres helbred?”* Dette spørgsmål efterfulgtes af: *”Er Deres arbejdsevne nedsat fx på grund af sygdom, ulykke, handicap eller slid?”*. Det tredje spørgsmål lød: *”Har De nogle kroniske sygdomme eller lidelser?”* Blev der svaret ”Ja” til sidstnævnte spørgsmål, blev respondenterne bedt om at angive den kroniske sygdom eller lidelse ved navn, som herefter blev registreret i en tekststreng, som dog ikke vises her. Som hjælp i interviewsituationen havde man i en undertekst anført følgende eksempler på kroniske sygdomme eller lidelser: migræne, astma, mavesår, kræft mv. Disse eksempler blev ikke læst op. De mulige svar-kategorier til spørgsmålene fremgår af forspalten til tabel 2.4. Det er selvfølgelig kontanthjælpsmodtagernes egne vurderinger af deres helbredssituation, som fremkommer. En lægefaglig vurdering ville formentlige i mange situationer resultere anderledes, fx af hvad der benævnes kroniske sygdomme og lidelser.

Tabel 2.4

Kontanthjælpsmodtageres helbredsforhold. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Ej indplaceret	Matchgrupper				
		1	2	3	4	5
<i>Egen vurdering af helbred</i>						
Meget godt/godt	50	80	76	55	30	21
Nogenlunde	22	12	19	23	30	24
Dårligt/meget dårligt	28	8	5	22	40	55
<i>Egen vurdering af nedsat arbejds- evne grundet sygdom, ulykke, handicap eller slid.</i>						
I høj grad nedsat	27	8	8	18	35	49
I nogen grad nedsat	24	11	18	25	34	27
Ikke særligt nedsat	11	11	10	10	7	7
Slet ikke nedsat	37	70	65	46	22	16
Ved ikke	1	1	0	1	1	1
<i>Egen vurdering af forekomst af kroniske sygdom</i>						
Har kronisk sygdom	42	25	29	41	53	62
Har ikke kronisk sygdom	56	75	69	57	45	35
Ved ikke	2	0	1	2	2	4
<i>Været til behandling for psykiske lidelser eller</i>						
<i>Personlige problemer</i>						
Modtager behandling nu	11	4	2	11	18	22
Tidligere modtaget						
Behandling	24	22	16	20	26	27
Ikke modtaget behandling	64	74	82	68	56	51
<i>Psykisk lidelse</i>						
Psykisk lidelse under behandling pt.	9	2	1	9	14	17
Psykisk lidelse, men ikke under behandling pt.	6	2	2	6	9	11
Ingen diagnosticeret psykisk lidelse	85	97	97	85	77	72
<i>Formodede eller faktiske sygefraværsdage</i>						
0 dage	49	66	72	52	32	22
1-5 dage	12	20	10	13	13	4
6-15 dage	6	0	3	10	8	9
16-29 dage	3	2	2	1	4	8
30-31 dage	17	8	6	14	29	44
Ved ikke	14	4	8	10	14	12
<i>Har været ude i misbrug af alkohol, stoffer eller lignende</i>						
	20	10	6	19	21	34
Beregningsgrundlag	342	114	143	300	671	255

Tendensen i besvarelsen af de tre spørgsmål er som forventet. Stort set alle i matchkategori 1 og 2 vurderer, at de alt i alt har et ”meget godt”, ”godt” eller ”nogenlunde” helbred. Og op til 80 pct. af dem vurderer, at deres arbejdsevne slet ikke eller næsten ikke er nedsat som følge af sygdom, ulykke, handicap eller slid. Godt og vel en fjerdedel af dem angiver dog, at de har en kronisk sygdom eller lidelse.

40 og 55 pct. af kontanthjælpsmodtagere indplaceret i henholdsvis matchkategorierne 4 og 5 vurderer, at de generelt har et dårligt eller meget dårligt helbred, og 35 henholdsvis 49 pct. af de to kategorier vurderer, at de i høj grad har nedsat arbejdsevne af de anførte grunde. Over 50 pct. i de to kategorier anfører, at de har en kronisk sygdom eller lidelse. På trods af dette nævner mindst hver femte, at deres helbred er meget godt eller godt, og ligeså mange nævner, at deres helbred alt i alt er ”nogenlunde”. Sammenfattende er der klare forventede tendenser, men også klare afvigelser fra tendenserne: der findes kontanthjælpsmodtagere blandt de arbejdsmarkedsparete (kategorierne 1 og 2), som i høj eller nogen grad føler, at deres arbejdsevne er nedsat, og at de har et dårligt helbred. På den anden side er kontanthjælpsmodtagere indplaceret i matchkategorierne 4 og 5, selv om de selv synes, at de har et udmærket helbred, og uden at deres arbejdsevne er nedsat efter deres egen vurdering.

I undersøgelsen er der to mål på kontanthjælpsmodtagernes psykiske velbefindende, hvoraf den ene også rækker tilbage i tiden. Man indleder emnet med at stille spørgsmålet: *”Har De nogensinde været til behandling for en psykisk lidelse eller personlige problemer?”* Hvis svaret er bekræftende, kan svarkategorien vælges så det fremgår, om behandlingen foregår nu eller er afsluttet tidligere. Det efterfølges af det direkte spørgsmål: *”Har De en psykisk lidelse for tiden?”* Hvis svaret på dette spørgsmål er bekræftende, lyder sidste spørgsmål om emnet: *”Har en læge/psykiater sagt, at De har en psykisk lidelse?”*. Besvarelsen af det første spørgsmål fremgår direkte af tabel 2.4. Det andet mål på psykisk velbefindende kaldes ”Psykisk lidelse”, som er en kombination af besvarelser af de tre spørgsmål. I undersøgelsens forstand måles en psykisk lidelse ved, at personen selv bekræfter at have en psykisk lidelse og samtidig oplyser, at en læge/psykiater har sagt, at vedkommende har en psykisk lidelse. Disse svar kombineres så med, om vedkommende for tiden modtager behandling. Herved fremkommer de tre ”svarkategorier” til målet for ”psykisk lidelse”, jf. tabel 2.4.

Resultaterne om psykisk velbefindende er ganske klare. De 14 procent af kontanthjælpsmodtagerne, som på interviewtidspunktet modtager en behandling for en psykisk lidelse eller personlige problemer, er næsten ikke repræsenteret i matchkategori 1 og 2, men derimod i kategorierne 3-5. Derimod er de personer, som tidligere har modtaget behandling, næsten lige så hyppigt repræsenteret i kategori 1 og 2 som i kategorierne 3-5. De 18 pct. af kontanthjælpsmodtagerne, om hvem en læge eller psykiater har bekræftet tilstedeværelsen af en psykisk lidelse, er stort set ikke repræsenteret i matchkategori 1 og 2, men derimod i kategorierne 3, 4 og 5, mest udtalt i de to sidstnævnte kategorier, uanset om den psykiske lidelse er under behandling på interviewtidspunktet eller ej.

Som afslutning på disse helbreds spørgsmål blev kontanthjælpsmodtagerne bedt om at vurdere, hvor mange dage de ville have været sygemeldt fra arbejde, hvis de havde haft et arbejde. Spørgsmålet lød: *"Hvor mange dage inden for den seneste måneds tid ville De ikke kunne passe et arbejde pga. egen sygdom?"* Kontanthjælpsmodtagere, som allerede var kommet i arbejde, blev - via en undertekst - bedt om at angive de faktiske fraværsdage grundet egen sygdom. Spørgsmålet har en hypotetisk karakter, men angiver alligevel en strømpil. Også for denne helbredsindikator er tendensen klar. Personer, som højst forventer 5 fraværsdage er overrepræsenteret i matchkategorierne 1 og 2, mens personer, som forventer at være fraværende alle månedens arbejdsdage ikke er nævneværdigt repræsenteret i kategorierne 1 og 2, men derimod overrepræsenteret i 4 og 5 og noget i kategori 3.

Tabel 2.4 viser afslutningsvis, hvor store andele af kontanthjælpsmodtagerne i de fem matchkategorier, som på et eller andet tidspunkt har været ude i et misbrug af alkohol, stoffer eller lignende ifølge deres egne oplysninger. Spørgsmålet lød: *"Har De nogensinde været ude i et misbrug af alkohol, stoffer eller lignende?"*. Det centrale begreb "misbrug" er ikke nærmere søgt indkredset i spørgsmålsformuleringen, så det kontanthjælpsmodtagerne egen forståelse, som udtrykkes i besvarelsen. Højest hver tiende i matchkategorierne 1 og 2 har været ude i et sådant misbrug. Hver tredje i matchkategori 5 har på et tidspunkt haft et sådant misbrug.

Det er ikke nødvendigvis et problem for en persons arbejdskapacitet og velbefindende, hvis et misbrug er vel overstået uden at have tæret på de personlige ressourcer og kompetencer. Man har ikke spurgt, hvor mange af dem, som selv føler, at de er ude i et misbrug på interviewtidspunktet. Man har derimod spurgt til deres aktuelle alkoholfor-

brug og brug af narkotiske midler ved spørgsmålene: ”Omtrent hvor mange genstande (øl, vin, spiritus) drikker De i løbet af en uge?” og ”Bruger De hash, narko og lignende?”. Der er omkring 8 pct., som indtager over 21 genstande om ugen. Disse personer er næsten alle indplaceret i kategorierne 3, 4 og 5, og relativt flest i de to sidstnævnte. De ca. 5 pct. af kontanthjælpsmodtagerne, som bruger narkotiske midler ”dagligt”, ”hver uge” eller ”ca. en gang om måneden” er næsten alle indplaceret i matchkategorierne 4 og 5.

2.4 OMSTÆNDIGHEDERNE OMKRING PÅBEGYNDELSE AF KONTANTHJÆLP

Kontanthjælpsmodtagere har naturligvis en fortid, før de begyndte at få kontanthjælp, som kan være præget af mange begivenheder, som vi ikke kan belyse i detaljer i den foreliggende undersøgelse. Noget af denne fortid er i undersøgelsen søgt indkredset ved nogle indikatorer på deres væsentligste indkomstkilde, umiddelbart før de fik brug for kontanthjælp, og den vigtigste årsag til, at dette behov opstod. Man stillede alle spørgsmålet: *Hvilken slags indkomst var DEN HØJESTE De havde i måneden før De senest begyndte at få kontanthjælp?* Besvarelsene kunne afkrydses i 12 fortrykte kategorier, jf. tabel 2.5. Den vigtigste årsag belyses med spørgsmålet: *Hvad var DEN VIGTIGSTE årsag til at de fik brug for kontanthjælp?* Der var 13 fortrykte besvarelsesmuligheder og en ’Ved ikke’-mulighed. Besvarelsen fremgår af tabel 2.6. Selv om der kun afgives ét svar, er svar-kategorierne til sidstnævnte spørgsmål ikke begrebsmæssigt gensidigt udelukkende, hvorfor der er mere end sædvanligt slør i besvarelsene. For eksempel er ’Blev arbejdsløs’ og ’Ophør af arbejdsløshedsdagpenge’ ikke gensidigt udelukkende. Besvarelsen af den højeste indkomstkilde før de blev kontanthjælpsmodtagere er derfor mere præcis.

Det er interessant, at matchkategorierne er næsten ens for så vidt angår, hvor hyppigt bestemte kilder optræder som ’den højeste indkomst’. Blandt hele gruppen af kontanthjælpsmodtagere har 53 pct. haft en erhvervsindkomst, umiddelbart før de blev kontanthjælpsmodtagere, helt overvejende domineret af almindelig lønindkomst herunder elevløn. Matchkategorierne er også næsten ens ved, at 14 pct. af dem forinden modtog indkomsterstattende ydelser, nemlig arbejdsløshedsdagpenge, sygedagpenge og revalideringsydelse, hvor de to førstnævnte dominerede. Kun matchkategori 1 skiller sig ud ved, at 68 pct. havde haft er-

hvervsindkomst umiddelbart forinden, og kun 5 pct. havde modtaget andre indkomsterstøttende ydelser.

Ellers viser tabellen, at der næsten ikke er nogen, som er blevet forsørget af andre, fx familie eller venner eller har levet af egen opsparing. Personer, som ikke havde nogen indkomst, kan dække over adskillige situationer. Mest nærliggende er det, at de blev 18 år, og alene af den grund blev berettiget til kontanthjælp. Skilsmisse kan være en anden årsag.

Tabel 2.5

Kontanthjælpsmodtageres højeste indkomst i måneden inden de senest begyndte at få kontanthjælp. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Matchkategorier						
	Ej inplaceret	1	2	3	4	5	I alt
Løn fra en arbejdsgiver	48	66	53	51	46	47	49
Indtægt fra egen virksomhed	3	2	4	3	3	5	3
S.U.	7	11	10	7	3	3	6
Elevløn	1	0	1	1	1	1	1
Arbejdsløshedsdagpenge	7	4	7	8	7	6	7
Sygedagpenge	5	1	2	2	8	8	6
Blev forsørget af ægtefælle/samlever	2	0	3	3	5	4	4
Blev forsørget af anden familie/venner	5	4	2	4	4	5	4
Revalideringsydelse	3	0	0	1	2	1	1
Levede af egen opsparing	1	2	0	0	1	0	1
Levede af anden indkomst	7	2	3	2	4	4	4
Havde ingen indkomst	7	9	12	14	10	11	10
Ved ikke	6	1	2	4	5	5	4
Beregningsgrundlag	349	113	146	301	671	264	1.844

Tabel 2.6 er, som tidligere nævnt, noget upræcis, fordi svarkategorierne begrebsmæssigt ikke er gensidigt udelukkende. Spørgsmålet har til hensigt at opfangede den grundlæggende sociale begivenhed bag henvendelsen til socialforvaltningen. De mere personrelaterede sociale begivenheder er primært listet nederst i tabellen. Skilsmisse som udløsende begivenhed er efter denne indikator en næsten fraværende social begivenhed. Ud over arbejdsløshed, færdiggørelse af erhvervsuddannelse og ophør af andre indkomsterstøttende ydelser, som igen oftest er ledighedsrelateret, er helbredsproblemer, sygdom og psykiske problemer den store gruppe af sociale begivenheder, som - efter denne måling - udløser kontant-

hjælp. Der er desværre en stor "Andet"-kategori, som vi ikke ved, hvad dækker over.

Tabel 2.6

Vigtigste årsag til at kontanthjælpsmodtagere fik brug for kontanthjælp. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Matchkategorier						
	Ej ind-placeret	1	2	3	4	5	I alt
Blev arbejdsløs	32	46	40	35	23	22	29
Afsluttede erhvervsuddannelse	3	5	1	0	1	1	1
Manglede uddannelsesplads	2	3	6	2	2	1	2
Blev 18 år	3	0	1	4	1	5	3
Ophør af arbejdsløshedsdagpenge	6	7	10	10	8	6	8
Ophør af sygedagpenge	6	2	2	6	10	11	8
Ophør af revalideringsydelse	3	1	0	1	1	0	1
Skilsmisse	1	1	3	1	2	2	2
Helbredsproblemer/sygdom	21	12	11	16	27	29	22
Børnepasningsproblemer	1	1	1	4	2	1	2
Misbrugsproblemer	2	0	0	0	2	4	1
Psykiske problemer	3	1	0	3	4	3	3
Andet	16	22	25	19	17	14	18
Ved ikke	1	0	0	0	1	2	1
Beregningsgrundlag	346	116	144	302	678	262	1848

Selv om samme høje andel på ca. to tredjedele af kontanthjælpsmodtagerne næsten uanset matchkategori har en fortid på arbejdsmarkedet, ligger denne arbejdsmarkedstilknytning ofte længere tilbage i tiden. I første omgang viser vi, hvor lang tiden siden det er, at kontanthjælpsmodtagerne påbegyndte deres seneste periode med kontanthjælp, jf. tabel 2.7. Oplysningen stammer fra surveyen og kan derfor være behæftet med usikkerhed især ved de lange varigheder.

Tabel 2.7

Varigheden af seneste periode med kontanthjælp. Særskilt for matchgrupper.
Procent.

	Matchkategorier						
	Ej indplaceret	1	2	3	4	5	I alt
Uoplyst varighed	7	1	6	3	7	9	6
0-6 måneder	10	23	14	11	4	4	8
7-12 måneder	19	30	26	18	9	8	15
1-2 år	19	21	24	15	17	14	17
Over 2 år – 4 år	14	14	17	18	18	14	17
Over 4 år – 7 år	16	6	6	21	20	18	17
Over 7 år	15	5	7	14	24	34	20
Gennemsnit, måneder	48	24	30	46	67	83	56
Median, måneder	24	11	16	30	48	60	36
Mindste beregningsgrundlag	321	114	135	296	625	240	1731

Beregningen baserer sig på surveyoplysninger, hvor der er spurgt til begyndelsestidspunktet i form af årstal og måned for seneste periode med kontanthjælp. Varigheden er konsekvent stigende op igennem matchkategorierne, og meget naturligt er der problemer med at erindre, hvornår perioden påbegyndte, når den ligger adskillige år tilbage. Der er som ventet nogle kontanthjælpsmodtagere, som har modtaget kontanthjælp i relativt lang tid og dermed trækker gennemsnittet op, hvorfor det beregnede gennemsnit ligger betragteligt over medianen.

2.5 KONTANTHJÆLPSMODTAGERNES GENERELLE ARBEJDSMARKEDSORIENTERING

Inden kontanthjælpsmodtagernes potentielle arbejdsudbud og fleksibiliteten heri beskrives, præsenteres kontanthjælpsmodtagernes orientering i forhold til arbejdsmarkedet uafhængigt af, om de er kommet i arbejde på interviewtidspunktet. Der er konstrueret nogle indikatorer for, om kontanthjælpsmodtagerne helst vil være på arbejdsmarkedet og arbejde, helst

vil førtidspensioneres eller helst vil modtage kontanthjælp, som en slags borgerløn. Til at måle orienteringen mod erhvervsarbejde bruges besvarelserne af to spørgsmål: *"Mener De, at arbejde er vigtigt for at kunne forsørge sig selv og sin familie?"* og *"Vil De – alt i alt – foretrække at arbejde frem for kontanthjælp?"* Besvarelserne kunne gradueres på begge spørgsmål, jf. tabel 2.5.

Som det fremgår af tabel 2.8 foretrækker stort set alle kontanthjælpsmodtagere indplaceret i matchkategorierne 1 og 2 at arbejde frem for kontanthjælp. Denne ensidige prioritering til fordel for arbejde bliver mindre markant i kategori 3 og mindst i kategori 5. Denne prioritering afspejles også i tilkendegivelserne af vigtigheden af at kunne forsørge sig selv og sin familie, jf. besvarelserne af det første spørgsmål.

Ønsket om et liv med kontanthjælp afdækkes ved besvarelse af spørgsmålet: *"Når De tænker på den periode, hvor De har modtaget kontanthjælp, ville De så helst ... 1) modtage kontanthjælp og være i fred, eller ... 2) modtage kontanthjælp og tage imod tilbud og vejledning fra kommunen?"* Ønsket om et liv med førtidspension fremkommer ved besvarelse af spørgsmålet: *"Ønsker De at komme på førtidspension?"*¹. Besvarelsen af sidstnævnte spørgsmål viser, at mindst 90 pct. af kontanthjælpsmodtagerne i matchkategori 1 og 2 ikke ønsker at komme på førtidspension. I matchkategori 3 er andelen knap 80 pct. I matchkategori 4 og 5 er andelen henholdsvis godt 60 og knap 40 pct. De resterende ønsker at komme på førtidspension, men der er oftest ikke søgt herom. Det er kun i matchkategori 5, at der er en større andel (godt en fjerdedel) for hvem der er søgt førtidspension, og der afventes svar².

Når der for så relativt mange af dem, som ønsker førtidspension, alligevel ikke er søgt herom, hænger det sammen med, at det er kommunen, som ansøger på kontanthjælpsmodtagernes vegne, når kommunen vurderer, at der er realistisk mulighed for at få førtidspension bevilget. Det ved ganske mange af de interesserede kontanthjælpsmodtagere formentlig også godt. Kontanthjælp kan være et alternativ til førtidspension, hvis det ikke modsvares af aktiveringsforpligtigelser mv.;

---

1. En mindre del af kontanthjælpsmodtagerne får ikke stillet det sidste spørgsmål, nemlig dem, som på interviewtidspunktet oplyser, at de modtager sygedagpenge, allerede har fået bevilget førtidspension, eller på anden måde selv definerede sig uden for arbejdsmarkedet. Denne mindre gruppe var i 1. kvartal 2006 navnlig indplaceret i matchkategorierne 4 og 5.

2. Hertil kommer så den andel på ca. 8 pct. af matchkategori 5 der oplyser, at de siden 1. kvartal 2006 har fået bevilget førtidspension.

altså at de kan ”... være i fred”. En anden begrundelse for at foretrække ”.kontanthjælp og være i fred”, er ønsket om at undgå at deltage i kommunal aktivering og dermed selv bestemme over sin tid. Ønsket om at være i fred på kontanthjælp er også til stede blandt de arbejdsmarkedspare, hvor hver femte giver udtryk for denne indstilling. Dette ønske stiger jævnt op igennem matchkategorierne, og slutter med at være til stede hos to ud af fem i matchkategori 5.

Tabel 2.8

Kontanthjælpsmodtageres generelle arbejdsmarkedsorientering. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Ej indplace- ret	Matchgrupper				
		1	2	3	4	5
<i>Mener De, at arbejde er vigtigt for at kunne forsørge sig selv og sin familie?</i>						
I høj grad	81	92	81	83	80	78
I mindre grad	15	7	16	13	15	16
I ringe grad/ slet ikke /ved ikke	4	1	3	3	5	6
<i>Vil De – alt i alt – foretrække at arbejde frem for kontanthjælp?</i>						
I høj grad	87	97	93	90	83	73
I mindre grad	9	3	5	8	10	13
I ringe grad/ slet ikke /ved ikke	5	0	2	2	7	15
<i>Vil helst ..</i>						
modtage kontanthjælp og være i fred, eller	29	18	23	25	28	41
modtage kontanthjælp og tage imod tilbud og vejledning fra kommunen	63	79	74	71	66	52
Ved ikke	8	4	3	3	6	6
Beregningsgrundlag	342	112	143	297	666	252
<i>Ønsker De at komme på førtidspension?</i>						
Er allerede på førtidspension	1	0	0	0	0	1
Ja, har søgt og fået afslag	3	1	0	2	4	5
Ja, der er søgt, og svar afventes	6	1	0	3	9	28
Ja, vil gerne, men der er ikke søgt	13	3	5	12	19	22
Nej, ønsker ikke førtidspension	70	95	91	78	62	37
Ved ikke	7	1	4	4	6	7
Beregningsgrundlag	320	110	137	292	629	229

Sammenfattende kan man nok om disse fire mål for (arbejdsmarkeds)orientering sige, at næsten alle kontanthjælpsmodtagere indplaceret i matchkategorierne 1 og 2 forestiller sig en tilværelse på arbejdsmarke-

det, om end ca. hver femte af dem ønsker at være fri for socialforvaltningens tilbud, indtil de kommer i arbejde. I matchkategori 4 foretrækker godt 80 pct. egentlig arbejde frem for kontanthjælp, men i betragtning af deres konkrete situation ønsker godt 30 pct. at komme på førtidspension, også selv om nogle af dem tidligere har fået afslag. Det uopfyldte ønske om førtidspension får dem nok derfor til at foretrække kontanthjælp ”.. og være i fred”. I matchgruppe 5 er det godt hver tredje, som ikke ønsker at komme på førtidspension, men alligevel er der ca. 3 ud af 4, der foretrækker arbejde frem for kontanthjælp.

2.6 KONTANTHJÆLPSMODTAGERNES SITUATION PÅ INTERVIEWTIDSPUNKTET

De interviewede til denne undersøgelse består af svarpersoner fra en survey blandt kontanthjælpsmodtagere, der var registreret i beskæftigelsesministeriets register DREAM for at modtage kontanthjælp til forsørgelse i samtlige af ugerne 46-49 i 2005. På grund af tidsforskydningen i opdatering af DREAM kunne interviewningen først foregå i maj og juni 2006, altså knap et halvt år efter kontanthjælpsmodtagernes udvælgelse. De er naturligvis ikke alle fortsat kontanthjælpsmodtagere på interviewtidspunktet; nogle er kommet i arbejde, blevet førtidspensioneret, kommet på sygedagpenge mv., jf. tabel 2.9.

Som det fremgår af tabel 2.9 modtager 68 pct. forsat kontanthjælp efter deres egen opfattelse, de fleste som passive modtagere. 12 pct. er kommet i beskæftigelse som lønmodtagere uden offentligt tilskud. 5 pct. er på kursus eller ordinær uddannelse, uden at det skulle være led i aktivering. Mindre andele, som til sammen udgør 11 pct. er kommet på a-dagpenge, sygedagpenge eller førtidspension. Næsten ingen har efter deres egen opfattelse helt forladt arbejdsmarkedet eller det offentlige forsørgelsessystem.

Tabel 2.9

Kontanthjælpsmodtageres situation på interviewtidspunktet. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Matchkategorier						
	Ej indplaceret	1	2	3	4	5	I alt
Selvstændig, medhjælpende ægtefælle	1	2	1	1	0	1	1
Beskæftiget lønmodtager (ej aktiveret)	14	39	26	16	6	2	12
Ansæt i fleksjob	1	2	0	0	1	0	1
På kursus/uddannelse (ikke aktivering)	9	12	10	4	3	1	5
Under (for)revalidering	4	1	1	2	2	3	2
Aktiveret kontanthjælpsmodtager	12	13	15	23	18	10	16
Passiv kontanthjælpsmodtager	47	21	31	45	60	71	52
Modtager a-dagpenge evt. også aktiveret	2	3	1	3	2	1	2
Barsels- eller børnepasningsorlov	3	5	11	3	2	0	3
Sygedagpenge	1	1	0	0	2	0	1
Hjemmearbejdende uden erhvervsarbejde og uden offentlig hjælp	1	1	0	0	0	0	0
Førtidspensionist / alderspensionist	2	0	1	0	2	8	2
Ude af erhverv i øvrigt	1	0	3	0	1	1	1
Andet	2	2	1	1	2	2	2
Beregningsgrundlag	346	116	144	302	676	258	1.842

Som det fremgår af tabel 2.9 modtager 68 pct. forsat kontanthjælp efter deres egen opfattelse, de fleste som passive modtagere. 12 pct. er kommet i beskæftigelse som lønmodtagere uden offentligt tilskud. 5 pct. er på kursus eller ordinær uddannelse, uden at det skulle være led i aktivering. Mindre andele, som til sammen udgør 11 pct. er kommet på a-dagpenge, sygedagpenge eller førtidspension. Næsten ingen har efter deres egen opfattelse helt forladt arbejdsmarkedet eller det offentlige forsørgelsessystem.

Mobiliteten er mest udpræget til stede blandt de arbejdsmarkedspare (matchkategorierne 1-3), hvor mobiliteten over i ordinær beskæftigelse og uddannelse/kurser er størst. Men der er også en begrænset mobilitet på 6 pct. til ordinær beskæftigelse fra matchkategori 4. 8 pct. af kontanthjælpsmodtagerne i matchkategori 5 har inden for knap et halv år fået bevilget førtidspension.

2.7 AFSLUTNING

Vi har ovenfor beskrevet hvordan sammensætningen af kontanthjælpsmodtagerne i de fem matchkategorier varierer med kontanthjælpsmodtagernes egne oplysninger om deres skole- og erhvervsuddannelser, indikatorer på helbreds- og misbrugsforhold og arbejdsmarkedsorientering. Sammensætningen varierer lidt med de formelle indikatorer på kompetencer som skole og erhvervsuddannelse er. Sammensætningen af matchkategorier varierer derimod langt mere med hensyn til indikatorer på helbredsforhold og arbejdsmarkedsorientering.

Kontanthjælpsmodtagere placeret i matchkategori 1 og 2 vurderer således selv, at de generelt har et godt helbred. En mindre del af dem har ganske vist nedsat arbejdsevne, og en fjerdedel af dem har en kronisk sygdom eller lidelse, men stort set ingen har psykiske lidelser og kun få forventer at skulle have nogle få fraværsdage pr. måned i et job. Stort set alle i de to matchkategorier foretrækker arbejde frem for kontanthjælp og hver femte vil gerne være i fred, mens de modtager kontanthjælp, og under 10 pct. ønsker at komme på førtidspension.

I den anden ende af skalaen har vi matchkategori 4 og 5, hvor de ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere placeres. Meget store andele af disse kontanthjælpsmodtagere vurderer selv, at deres arbejdsevne er stærkt reduceret, at de har kroniske sygdomme og lidelser og generelt har dårligt helbred. De har meget hyppigere psykiske lidelser, og relativt mange af dem forventer mange fraværsdage pr. måned hvis ikke hele måneden, hvis de skulle få et job. Over halvdelen af personerne indplaceret i matchkategori 5 ønsker at komme på førtidspension, og en tredjedel i matchkategori 4 ønske at komme på førtidspension. Kontanthjælpsmodtagere, som selv oplyser, at de har så højt forbrug af alkohol eller narkotika, at det efter almindelige standarder må betegnes som helbredsskadelig, er næsten alle placeret i matchkategorierne 4 og 5. Omkring tre fjerdedele af personerne i matchkategorierne 4 og 5 foretrækker alligevel at arbejde frem for kontanthjælp, hvis de kunne vælge imellem de to. Større grupper af kontanthjælpsmodtagere i de to matchkategorier opfatter næppe, at det er valgsituationen, hvorfor orienteringen mod arbejde får et element af ønsketænkning.

Kontanthjælpsmodtagere placeret i matchkategori 3 henregnes i det administrative system blandt de arbejdsmarkedsparate. Man kunne derfor formode, at kontanthjælpsmodtagerne i denne kategori mest lig-

nede de arbejdsmarkedsparate i kategorierne 1 og 2. Det er generelt ikke tilfældet.

Ud fra en helhedsbetragtning synes kontanthjælpsmodtagernes beskrivelser af sig selv med hensyn til helbred, misbrug og arbejdsmarkedsorientering at harmonere godt med sagsbehandlerens indplacering af dem i matchkategorier. Det kunne skyldes, at kontanthjælpsmodtagerne tilpassede sig i deres forståelse af sig selv i overensstemmelse med sagsbehandlerens indplacering af dem i matchkategorier. Det er imidlertid næppe tilfældet. Det er nemlig kun ca. 20 pct. af de ikke-beskæftigede kontanthjælpsmodtagere på interviewtidspunktet, som mener at vide, hvilken matchkategori de selv tilhører. Selv om det formentlig ikke er kendskab til selve indplaceringen i matchkategorier, der påvirker kontanthjælpsmodtagernes tilkendegivelser om helbred og arbejdsmarkedsorientering, kan deres organisatoriske tilknytning til socialforvaltningen og sagsbehandlerens øvrige ageren over for dem måske have påvirket deres tilkendegivelser. Det kan vi ikke undersøge med det foreliggende materiale.

Selv om kontanthjælpsmodtagernes tilkendegivelser om helbred og arbejdsmarkedsorientering eventuelt indeholder elementer af legitimering af egen situation og tilpasninger til ydre forventninger, harmonerer sagsbehandlerens indplacering af dem i de to hovedkategorier arbejdsmarkedsparate og ikke-arbejdsmarkedsparate - som helhed - med kontanthjælpsmodtagernes vurdering og forståelse af sig selv med hensyn til helbred, arbejdssevne og arbejdsmarkedsorientering.

Erhvervsarbejde blandt tidligere kontanthjælpsmodtagere, omfanget og overvejelser af deltidsarbejde

3.1 INDLEDNING

I dette kapitel vil vi undersøge, hvilke grupper af kontanthjælpsmodtagere, der kommer i beskæftigelse, og hvilken arbejdstid og indkomst der er forbundet hermed. Der undersøges også, i hvilket omfang kontanthjælpsmodtagere har et deltidsjob. I forlængelse heraf undersøges, om de kontanthjælpsmodtagere, som ikke har et deltidsjob, har gjort sig overvejelser om, hvor meget de med fordel skal tjene ved et deltidsjob, og om de har talt med kommunen herom. Interessen for deltidsarbejdets omfang blandt kontanthjælpsmodtagere skyldes den større fokusering på denne indgang til arbejdsmarkedet og bestræbelserne for at gøre det mere økonomisk attraktivt at påtage sig et deltidsjob.

3.2 BESKRIVELSE AF UGENTLIG ARBEJDS- TID OG INDKOMSTER

3.2.1 Ugentlig arbejdstid

I behandlingen af emnerne gøres der brug af spørgeskemaoplysninger, som dels er behæftet med unøjagtigheder, dels afspejler svarpersonernes forståelse af begreberne i spørgsmålene. Især i forbindelse med fastlæggelse af omfanget af deltidsarbejde blandt kontanthjælpsmodtagere er det afgørende at få fastlagt personernes hovedbeskæftigelse på interviewtidspunktet korrekt. Dette skete ved det centrale spørgsmål: *"Hvad er Deres hovedbeskæftigelse for øjeblikket?"*. Besvarelsen af dette spørgsmål er gengivet ovenfor i tabel 2.9. Tilsammen var der, som tidligere beskrevet, kommet 14 pct. af de udvalgte kontanthjælpsmodtagere i beskæftigelse mellem nov./dec. 2005 og maj/juni 2006. De fik efterfølgende stillet spørgsmålet: *"Hvor mange timer arbejder De normalt om ugen?"* Hyppigheden af den ugentlige arbejdstid fremgår af tabel 3.1.

Tabel 3.1

Ugentligt timetal blandt beskæftigede tidligere kontanthjælpsmodtagere, særskilt efter art af beskæftigelse. Procent.

Ugentligt timetal	Selvstændige	Ordinært beskæftigede lønmodtagere	Ansatte i fleksjob	I alt
0-19	6	4	18	5
20-29	6	11	47	13
30-36	13	17	18	16
37-	63	62	18	59
Varierende timer og 'ved ikke'	13	8	0	6
Gennemsnit	43	34	25	34
Median	41	37	23	37
Beregningsgrundlag	16	223	17	256

Anm: Ved udregning af gennemsnitlige ugentlige timetal og medianen er beskæftigede, som angiver varierende timetal og 'ved ikke', holdt udenfor.

Omfanget af deltidsbeskæftigelse under 20 timer pr. uge er kun nævneværdigt udbredt blandt ansatte i fleksjob. Blandt ordinært beskæftigede lønmodtagere, som angiver beskæftigelse som deres hovedaktivitet på interviewtidspunktet, er det kun 4 pct. 9 pct. af samtlige beskæftigede

oplyser, at de samtidigt modtager kontanthjælp, som supplement til deres erhvervsindkomst. Det gælder også de ordinært beskæftigede lønmodtagere.

3.2.2 Indkomster

De beskæftigedes bruttoindkomst fremkommer som svar på spørgsmålet: *Hvor stor er Deres indkomst alt i alt fra erhvervsarbejde – FØR skat, for tiden?* Respondenterne kunne angive et beløb for den periode, som den periodiske (løn)udbetaling dækker, eller blot angive timelønnen. Af hensyn til sammenligneligheden omregnes det opgivne beløb til en månedsløn, hvis fordeling er tabuleret i tabel 3.2.

Ved dette spørgsmål er der en fejkilde, som består i, at nogle respondenter kan komme til at oplyse det udbetalte beløb, det vil sige efter skat, og hvor arbejdsmarkedsbidraget er trukket fra. Det er tænkeligt i situationer, hvor interviewerens ikke er opmærksom på et lavt oplyst beløb fra respondenterne, fx hvis denne forinden også har oplyst en forholdsvis lav ugentlig arbejdstid. Respondenterne kan på sin side vælge at oplyse det udbetalte beløb, fordi vedkommende ikke kan huske bruttolønnen, hvilket er tænkeligt i situationer, hvor lønnen ikke er til individuel forhandling ved ansættelsen fx i mange offentlige job.

De beregnede månedslønninger afspejler både antal præsterede timer og timelønningerne. Månedslønningerne siger noget om de potentielle forbrugsmuligheder hos de kontanthjælpsmodtagere, som hurtigst kom i arbejde. Timelønningerne fortæller, hvor højt markedet har villet honorere deres arbejdskraft. Timelønnen udregnes ved at sammenholde den periodiske erhvervsindkomst med den ugentlige arbejdstid, hvis respondenterne ikke allerede har oplyst en timeløn som svar på spørgsmålet om bruttoindkomst. Fordelingen af timelønnen fremgår af tabel 3.3.

Det er kun fordelingen af de ordinært beskæftigedes måneds- og timelønninger, som man kan udtale sig om med nogenlunde rimelig sikkerhed. Omkring hver tredje af de ordinært beskæftigede har beregnede månedslønninger under 6.000 kr. Det forekommer lavt i forhold til, at kun 4 pct. havde en ugentlig arbejdstid på under 20 timer. Den relativt høje andel med så lave månedslønninger trækker selvfølgelig også gennemsnittet ned. Den ovennævnte formodede fejkilde ved respondenterne svar på bruttoindkomst må primært formodes at give anledning til forholdsvis mange med lave beregnede timelønninger.

De opnåede timelønninger har været underkastet en statistisk analyse, for at se, om det er bestemte grupper af kontanthjælpsmodtagere, som opnår forholdsvis høje eller lave timelønninger ved beskæftigelse på det ordinære arbejdsmarked. Ansatte i fleksjob er holdt uden for analysen. Man finder, at kvinder opnår lavere timeløn end mænd. Det afspejler også, hvilke jobfunktioner som de bliver ansat i. For det andet opnår de relativt få personer, som ansættes med et ugentligt arbejdsomfang under 20 timer, signifikant højere løn end de øvrige ansatte. For det tredje er det meget få over 54 år, som er i beskæftigelse, men de opnår til gengæld signifikant højere lønninger end alle andre kontanthjælpsmodtagere. Man skal også bemærke sig, at personer med nedsat arbejdsevne eller tilhørende de mindre arbejdsmarkedssparate matchkategorier ikke opnår lavere timelønninger end de øvrige kontanthjælpsmodtagere.

Tabel 3.2

Beregnet månedsløn blandt beskæftigede tidligere kontanthjælpsmodtagere, særskilt efter art af beskæftigelse. Procent.

Månedsløn	Selvstændige	Ordinært beskæftigede lønmodtagere	Ansatte i fleksjob	I alt
0 – 3.999	0	19	27	19
4.000 – 5.999	0	14	7	13
6.000 – 7.999	11	3	0	3
8.000 – 9.999	0	2	0	1
10.000 – 11.999	0	4	7	4
12.000 – 13.999	0	7	7	7
14.000 – 15.999	0	12	20	12
16.000 – 17.999	0	11	27	11
18.000 – 19.999	11	10	7	10
20.000 – 21.999	22	8	0	8
22.000 – 25.999	0	5	0	5
26.000 -	56	6	0	7
Gennemsnit	39.068	13.404	10.062	14.270
Median	35.000	14.000	14.000	14.000
Beregningsgrundlag	9	197	15	221

Tabel 3.3

Beregnet timeløn blandt beskæftigede tidligere kontanthjælpsmodtagere, særskilt efter art af beskæftigelse. Procent.

Timeløn	Selvstændige	Ordinært beskæftigede lønmodtagere	Ansatte i fleksjob	I alt
30-69	22	3	13	5
70-79	0	5	7	5
80-89	11	5	7	5
90-99	0	14	13	14
100-109	11	23	20	22
110-119	0	20	7	18
120-129	0	7	0	6
130-139	0	8	0	7
140-149	0	3	7	3
150-169	0	7	7	7
170 -	56	5	20	8
Gennemsnit	190	122	116	125
Median	180	110	103	110
Beregningsgrundlag	9	197	15	221

3.2.3 Deltidsbeskæftigelse blandt kontanthjælpsmodtagere

Man kunne formode at deltidsbeskæftigelse var relativt udbredt blandt kontanthjælpsmodtagere, fordi kontanthjælpen er blandt de laveste ydelser i det sociale system. Reglen om et loft over kontanthjælpen har også haft til hensigt at forøge incitamentet til at påtage sig et deltidsjob for ad den vej at få bedre fodfæste på arbejdsmarkedet, som så med tiden kunne resultere i et fuldtidsjob.

Forekomsten af sådanne deltidsjob og småjob er i surveyen indkredset ved spørgsmålet: *"Er De også beskæftiget i et deltidsjob?"* Hensigten med spørgsmålet var at indkredse job, hvis arbejdstid var mindre end fuldtid, uden at ansættelsesforholdet var etableret med tilskud fra socialforvaltningen fx i form af et løntilskud. Fænomenet småjob kan måske forekomme uden at blive registreret. Med småjob menes job, hvor arbejdstiden og arbejdsomfanget er uregelmæssige størrelser inden for en kortere eller længere tidsrum, men hvor der er en forståelse eller forventning hos arbejdsgiveren og kontanthjælpsmodtageren om, at det pågældende arbejde udføres efter nærmere aftale med en vis regelmæssighed i bestemte situationer.

Ovennævnte spørgsmål stilles kun til personer, som på interviewtidspunktet selv anfører, at deres hovedaktivitet er at være passivt forsørget eller aktiverede. Deres besvarelse fremgår af tabel 3.4. De 2,1 pct., som anfører, at de også har et deltidsjob, svarer til 26 personer blandt de 1246 kontanthjælpsmodtagere.

Der er også en anden gruppe deltidsbeskæftigede kontanthjælpsmodtagere. Det er den gruppe personer, som anfører beskæftigelse som deres hovedaktivitet på interviewtidspunktet, men som også oplyser, at de samtidig modtager kontanthjælp³. Det drejer sig om 23 personer blandt de knap 240 ordinært beskæftigede. Hvis alle de 23 personers beskæftigelse antages at være udtryk for deltidsbeskæftigelse⁴, kan man udregne den samlede deltidsfrekvens blandt kontanthjælpsmodtagere på interviewtidspunktet til $(26+23)/(1246+23)=3,9$ pct.

Måske er de 49 personer en overdrivelse af deltidsbeskæftigelsen blandt kontanthjælpsmodtagere på interviewtidspunktet. Man bemærker sig nemlig, at der er relativt flere deltidsbeskæftigede blandt de aktiverede kontanthjælpsmodtagere end blandt de passive kontanthjælpsmodtagere, jf. tabel 3.4. Der er en risiko for, at nogle former for aktivering er blevet forstået som deltidsbeskæftigelse. De 3,9 pct. er nærmere et overkant-skøn end et underkantsskøn.

---

3. De beskæftigede fik stillet spørgsmålet: "Modtager De kontanthjælp, dagpenge eller anden ydelse fra det offentlige ved siden af Deres arbejdsindkomst?"

4. Det er næppe helt rigtigt, idet 7 personer har en ugentlig arbejdstid på 30 timer og derover.

Tabel 3.4

Omfanget af deltidsbeskæftigelse blandt aktiverede og passivt forsørgede kontanthjælpsmodtagere. Procent.

Omfanget af deltid	Aktiverede kontanthjælpsmodtagere	Passive kontanthjælpsmodtagere	I alt
Op til 10 timer	1,7	0,4	0,7
10 – 20 timer	1,4	0,4	0,6
Over 20 timer	2,4	0,2	0,7
Ved ikke	0	0,3	0,2
Ingen deltidsbeskæftigelse	94,6	98,6	97,7
Beregningsgrundlag	297	949	1.246

3.3 KONTANTHJÆLPSMODTAGERNES OVERVEJELSER OM ET DELTIDSJOB

Selv om der således ikke er ret mange kontanthjælpsmodtagere, som har et deltidsjob, kunne der godt være stor interesse herfor. I forlængelse heraf belyser undersøgelsen også, hvor mange af kontanthjælpsmodtagerne på interviewtidspunktet, som også har gjort sig overvejelser om, hvornår det vil kunne betale sig at påtage sig et deltidsjob, og om dette emne har været diskuteret med kommunen. Man stillede først spørgsmålet: *"Har De overvejet hvor meget De mindst skal tjene ved et deltidsjob for at få flere penge til rådighed, end De får ved at være på kontanthjælp uden arbejde?"* Besvarelsen fremgår af tabel 3.5, punkt a. Dette spørgsmål efterfulgtes af spørgsmålet: *"Har De i kontakten med kommunen talt om, hvad De mindst skal tjene fx ved et deltidsjob for at få flere penge til rådighed, end De får ved at være på kontanthjælp uden arbejde?"* Besvarelsen fremgår af tabel 3.5, punkt b.

Tabel 3.5

Overvejelser om mindste indtjening ved et deltidsjob blandt kontanthjælpsmodtagere på interviewtidspunktet. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Ej indplaceret	Matchkategorier					I alt
		1	2	3	4	5	
a. Selv overvejet mindste indtjening ved et deltidsjob							
Ja	19	24	24	21	16	7	16
Nej	68	68	68	71	73	84	73
Ved ikke	13	8	8	8	11	9	10
b. Har De talt med kommunen om den mindste indtjening ved et deltidsjob							
Ja	6	13	9	15	7	3	8
Nej	83	82	86	81	87	92	86
Ved ikke	11	5	5	4	7	5	6
Beregningsgrundlag	169	36	65	192	422	144	1.028

Det er højst en fjerdedel af de arbejdsmarkedspare, som selv har gjort sig sådanne overvejelser, og endnu færre blandt de ikke-arbejdsmarkedspare. Imidlertid har kommunens sagsbehandlere heller ikke i nævneværdigt omfang talt med dem om, hvad de med fordel skulle tjene ved et deltidsjob. Det er højst hver syvende blandt de arbejdsmarkedspare, som kan erindre at have talt med kommunen herom, og endnu færre blandt de ikke-arbejdsmarkedspare. De, som kan huske, at emnet blev berørt, fik stillet spørgsmålet: *"Kan De huske, hvilket beløb sådan cirka – fx pr. måned – kommunens medarbejder nævnte i denne sammenhæng?"* En fjerdedel af de adspurgte mener ikke, at der blev nævnt noget konkret beløb. Knap en tredjedel kan faktisk huske, hvilket beløb der blev nævnt, og resten kan ikke huske noget beløb. Ud af de godt 1.000 kontanthjælpsmodtagere, som fik stillet disse spørgsmål, er der således knap 100, som har talt med kommunen herom, og 30 kan huske, hvilket beløb der blev nævnt i samtalen. Beløbet varierede mellem 100 kr. og 20.000 kr. pr. måned og med et gennemsnit på 9.914 kr.

Det er muligt, at flere har talt med kommunen om at få et deltidsjob end de 8 pct., som har talt med kommunen om et mindste beløb

ved et deltidsjob. Hvis det er tilfældet, har en sådan samtale måske resulteret i, at lidt flere selv er begyndt med at overveje, hvor meget de som minimum skal tjene ved et deltidsjob. Men alt i alt indgår deltidsjob kun som en meget begrænset mulighed på arbejdsmarkedet blandt de forsat ledige kontanthjælpsmodtagere. Kommunerne synes heller ikke at fokusere på denne mulighed, og hvis de gør, sætter det sig ikke varige spor i kontanthjælpsmodtagernes overvejelser om at finde et deltidsjob, eller hvad de skal tjene ved et deltidsjob.

3.4 HVEM KOM I BESKÆFTIGELSE?

Mens det er vanskeligt at undersøge, hvilke grupper af kontanthjælpsmodtagere der har deltidsbeskæftigelse ved siden af. Grundet deltidsbeskæftigelsens ringe omfang er det lettere at undersøge, hvem der kom i ordinær beskæftigelse, det vil sige som selvstændig eller ansættelse som lønmodtager på ordinære vilkår uden offentlige tilskud til ansættelsen i løbet af et halvt år. Der har været gennemført en statistisk analyse for at undersøge, hvilken betydning kontanthjælpsmodtageres køn, erhvervsuddannelse, alder, etnisk oprindelse, antal børn i husstanden, ægtefællens/samleverens forsørgelsessituation, erhvervsuddannelse, varighed af modtagelse af kontanthjælp, passiv eller aktiveret person, myndigheders krav om jobsøgning, nedsat arbejdsevne og matchkategori har for sandsynligheden for at have et ordinært arbejde i maj/juni 2006, hvilket er ca. ½ år efter deres udvælgelse som kontanthjælpsmodtagere i november 2005.

Når der i analysen således tages højde for den betydning, andre betydende forhold har, viser den statistiske analyse, at mænd har større sandsynlighed for at være i beskæftigelse på interviewtidspunktet. Personer, som har modtaget kontanthjælp i mindre end 4 år, har større sandsynlighed for at være i beskæftigelse. Jo mere nedsat arbejdsevne kontanthjælpsmodtagerne har, desto mindre sandsynligt er det, at de er i beskæftigelse. Kontanthjælpsmodtagere, som har oplevet at AF eller kommunen har stillet krav til dem om jobsøgning i 2005 eller 2006 er hyppigere i beskæftigelse end de kontanthjælpsmodtagere, som ikke har været udsat for dette krav. Og endelig har arbejdsmarkedssparate kontanthjælpsmodtagere højere sandsynlighed for at være i beskæftigelse i sammenligning med de ikke-arbejdsmarkedssparate kontanthjælpsmodta-

gere. Der er ingen signifikant forskel i sandsynligheden for beskæftigelse mellem matchkategori 4 og 5. Betydningen af matchkategorier for hovedaktiviteten på interviewtidspunktet er allerede illustreret i tabel 2.6 ovenfor⁵. Betydningen af nedsat arbejdsevne kan også være overdrevet, fordi oplysningen om omfanget af den eventuelt nedsatte arbejdsevne kommer fra surveyen og kan derfor være præget af efferationalisering.

Det har også været undersøgt, hvilken betydning kontanthjælpsmodtageres eventuelle ægtefælles eller samlevers indtægtsforhold har. Hvis ægtefælle eller samlever modtager kontanthjælp, fremmer det ikke beskæftigelse, men det kan ikke påvises, at det signifikant hæmmer sandsynligheden for at have beskæftigelse.

Lad os sammenholde nogle faktoreres betydning for sandsynligheden for beskæftigelse med de samme faktoreres betydning for timelønnens niveau. Kontanthjælpsmodtagere med nedsat arbejdsevne eller relativt høj matchkategori har dårligere forudsætninger i konkurrencen for at opnå beskæftigelse i sammenligning med andre kontanthjælpsmodtagere. De har faktisk også lavere sandsynlighed for at være i arbejde på interviewtidspunktet. Men når de så faktisk kommer i beskæftigelse opnår de nogenlunde samme timeløn. Det ser ikke ud til, at de konkurrerer på timelønnen for at opnå beskæftigelse evt. ved at søge arbejde i jobfunktioner, hvor lønnen er relativt lav.

Man kunne tilsvarende forestille sig, at kontanthjælpsmodtagere, som havde oplevet krav om jobsøgning fra kommunen eller AF, havde slækket på deres lønkrav for at komme i arbejde. Det er heller ikke tilfældet.

3.5 AFSLUTNING

Ovenfor har vi opgjort deltidsfrekvensen til 3,9 pct. blandt kontanthjælpsmodtagere, som (fortsat) modtager kontanthjælp ca. 1/2 år efter deres udvælgelse til undersøgelsen enten som aktiverede eller passive modtagere af kontanthjælp. Det er væsentligt at betone, at det ikke er deltidsfrekvensen blandt en bestand af kontanthjælpsmodtagere på et givet tidspunkt. Det er deltidsfrekvensen blandt en lidt svagere sammen-

---

5. Om end betydning af matchkategorier i sådan en to-vejs-sammenhæng bliver overdrevet, grundet den manglende justering for de andre forholds betydning.

sat gruppe af kontanthjælpsmodtagere, nemlig den gruppe for hvem det ikke er lykkedes at skaffe sig et heltidsjob i løbet af dette ½ år. For denne gruppe er det desto mere relevant at få fodfæste på arbejdsmarkedet via et deltidsjob.

I den tilsvarende undersøgelse fra år 2000 lavede man en måling af deltidsfrekvensen på nogenlunde samme måde, men der hengik omkring 1 år fra udvælgelsen til undersøgelsen og frem til interviewningen, hvor de passive og aktiverede kontanthjælpsmodtagere kunne afgrænses. I 2000 opgjordes deltidsfrekvensen således til 4,7 pct., jf. Bach og Harsløf (2001). I statistisk forstand er der ikke forskel på 4,7 og 3,9 pct.⁶. Der er altså ikke sket en stigning i deltidsfrekvensen fra 2000 og frem til 2006, som man kunne forvente, fordi det marginale økonomiske incitament til at påtage sig (deltids)arbejde er forøget i mellemtiden først og fremmest ved indførelsen af loftet over kontanthjælpen gældende for gifte og samlevende.

I undersøgelsen har man ledt efter, i hvor høj grad kontanthjælpsmodtagerne er bevidste om, hvor meget de skal tjene ved et deltidsjob for at få flere penge til rådighed end blot ved at modtage kontanthjælp. Det er allerhøjest en fjerdedel af de mest arbejdsmarkedssparate kontanthjælpsmodtagere, som har overvejet det. Når det ikke er flere, som har overvejet det, hænger det formentlig sammen med, at det efter kontanthjælpsmodtagernes erindring sjældent indgår i samtalerne med kommunens sagsbehandlere.

---

6. På grund af den begrænsede forskel i beregningsgrundlagets selektion de to undersøgelser imellem er tallene ikke sammenlignelige i fuldt omfang. Hvis der var tale om samme tilbøjelighed til at påtage sig et deltidsjob blandt kontanthjælpsmodtagere i de to undersøgelser, skulle den beregnede deltidsfrekvens hér i 2006 nærmest være lidt højere end den beregnede i 2000. Og det er ikke tilfældet.

Kontanthjælpsmodtagernes arbejdsudbud

4.1 INDLEDNING

I dette kapitel beskrives kontanthjælpsmodtagernes potentielle arbejdsudbud og fleksibiliteten heri. Det potentielle arbejdsudbud opgøres med udgangspunkt i deres egen tilkendegivelser om deres ønsker om at få et arbejde, om de søger arbejde og på hvilken måde og hvilket arbejde, de gerne vil have. Flexibiliteten i arbejdsudbuddet opgøres ligeledes ud fra, hvornår de i givet fald kan tiltræde et job, hvor lang transporttid, de vil påtage sig, hvilken mindsteløn, som de vil acceptere for at tage et almindeligt arbejde. Arbejdsudbuddet måles hos de kontanthjælpsmodtagere, som modtager kontanthjælp på interviewtidspunktet. Grundet undersøgelsens design ved man, at de også modtog kontanthjælp til forsørgelse knap et halvt år tidligere. Den gruppe, hvis arbejdsudbud undersøges, er altså ikke repræsentativ for en bestand af kontanthjælpsmodtagere på et givet tidspunkt. Gruppen er mere repræsentativ for kontanthjælpsmodtagere, som er på vej til at blive langvarige kontanthjælpsmodtagere⁷. De kontanthjælpsmodtagere, som har lettest ved eller er mere motiverede

---

7. Gruppen, som vi hér taler om, vil dog også indeholde en begrænset andel, som har modtaget kontanthjælp i kortere tid end ca. et halv år, fordi nogle personer vil have været i arbejde eller lavet noget andet mellem ugerne 46-49 i år 2005 (udvælgelsestidspunktet) og interviewtidspunktet i maj og juni 2006.

for at få arbejde eller komme i uddannelse, er underrepræsenterede i gruppen i sammenligning med en bestand af kontanthjælpsmodtagere.

4.2 KONTANTHJÆLPSMODTAGERNES ARBEJDSUDBUD

4.2.1 Indledning

Fra kapitel 2 fremgår det, at 68 pct. af undersøgelsens udvalgte kontanthjælpsmodtagere bekræftede, at de fortsat modtog kontanthjælp i maj eller juni knap et halvt år efter, at de var udvalgt til undersøgelsen. Det svarer til 1.248 personer, hvoraf de færreste – 297 – personer er aktive-rede. Tabel 4.1 viser indikatorer på de grundlæggende mål på arbejdsudbuddet, altså den potentielle arbejdskraft, som denne gruppe repræsenterer. Det drejer sig om kontanthjælpsmodtageres egne tilkendegivelser af, om de ønsker et arbejde, om de er jobsøgende, og om de kan passe et job. Tabel 4.2 indeholder oplysninger om de jobsøgendes jobsøgekanaler, tidsforbrug i forbindelse med jobsøgning, krav fra kommunen/AF om aktiv jobsøgning og klassifikation af jobsøgningsaktiviteten mht., hvor aktiv den evt. udfoldede jobsøgning er.

Der er grund til at gøre opmærksom på, at vi kun kan forholde os til og konkludere på baggrund af kontanthjælpsmodtagernes egne tilkendegivelser i form af deres besvarelser af de stillede spørgsmål. Vi kan ikke gå bag om besvarelser og undersøge, om de er udtryk for ønsketænkning, misforståelse af spørgsmål, forsøg på at optræde lovformeligt eller noget andet.

De fleste af de ovenfor nævnte indikatorer på kontanthjælpsmodtageres arbejdsudbud har vi underkastet en årsagsmæssig analyse, så vi kan sige, hvilke grupper af kontanthjælpsmodtagere der i højere grad end andre grupper, ser ud til at repræsentere et større arbejdsudbud eller være mere energiske for at komme i arbejde alt sammen vurderet ud fra deres egne oplysninger om interesser for arbejde og bestræbelser for at få det. De umiddelbare resultater fra disse statistiske analyser præsenteres af formidlingsmæssige årsager ikke her. Derimod præsenteres de i mere verbal form undervejs. Der er nogle gennemgående forhold, som påvirker næsten alle indikatorer på arbejdsudbuddet. Det er kontanthjælpsmodtageres indplacering i matchkategorier, kontanthjælpens varighed, om de er aktiveret på interviewtidspunktet, og om kommunen eller AF

har stillet krav til dem om at være jobsøgende. Hertil kommer nogle andre forhold, som påvirker et udvalg af de viste indikatorer på arbejdsudbuddet. Det drejer sig om alder, erhvervsuddannelse, etnisk oprindelse antal børn i husstanden mv. Da der knytter sig en selvstændig interesse til betydningen af kontanthjælpsmodtageres indplacering i matchkategorier, beskrives indikatorernes 2-vejs samvariation med deres indplacering i kategorierne. De øvrige markante sammenhænge kommenteres i afsnit 4.2.5 nedenfor.

4.2.2 Kontanthjælpsmodtageres fundamentale arbejdsmotivation

Man spurgte gruppen: *"Vil De gerne have et deltidsjob eller et fuldtidsjob?"* Svarkategorierne fremgår af tabellens forspalte. Personer, som hverken ville have et fuldtids- eller deltidsjob, fik i interviewet afklaret, om det var udtryk for, at de slet ikke ville have noget job overhovedet. Det var tilfældet for en fjerdedel af gruppens personer. Hver tiende af de arbejdsmarkedsparete i gruppen vil ikke have noget job overhovedet, men næsten halvdelen af kontanthjælpsmodtagerne i matchkategori 5 vil ikke have noget job overhovedet. I matchkategori 4 er det hver fjerde. Andelen, som er uafklarede – altså svarer "ved ikke" – er stigende med stigende matchkategori. Andelen, som helst vil have et deltidsjob er også stigende med stigende matchkategori, hvilket også afspejles i, at andelen, som helst vil have et fuldtidsjob, er faldende med stigende matchkategori.

Alt i alt tilkendegiver knap 90 pct. af de arbejdsmarkedsparete, at de gerne vil have et job primært fuldtidsjob. Omkring 70 pct. af kontanthjælpsmodtagerne i matchkategori 4 og 45 pct. af dem i matchkategori 5 vil gerne have et job. I begge kategorier prioriteres deltids- og fuldtidsjob lige højt.

Man spurgte videre: *"Vil De være i stand til at passe et almindeligt arbejde?"* Til støtte for interviewerens var der i en undertekst anført, at med udtrykket *"et almindeligt arbejde"* menes arbejde uden offentlig støtte. Formålet med spørgsmålet er at få deres vurdering af egen potentiale på arbejdsmarkedet, som er relevant for dem. Under halvdelen af hele gruppen mener, at de kan passe et almindeligt arbejde. Der er forventeligt flest blandt de arbejdsmarkedsparete, men andelen blandt de tre matchkategorier overstiger dog ikke 80 pct. 40 pct. af kontanthjælpsmodtagere i matchkategori 3 mener ikke, at de kan passe et almindeligt arbejde eller

er i tvivl. I matchkategori 5 er det omkring hver femte kontanthjælpsmodtager, som selv mener, at de kan passe et almindeligt arbejde.

Tabel 4.1

Indstilling til at påtage sig arbejde og tiltrædelsesfrist blandt kontanthjælpsmodtagere på interviewtidspunktet. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Ej ind- pla- ceret	Matchkategorier					I alt
		1	2	3	4	5	
<i>Ønske om arbejde</i>							
Ja, helst deltidsarbejde	26	19	26	28	35	21	29
Ja, helst fuldtidsarbejde	33	67	62	59	34	23	38
Nej, ikke noget job overhovedet	32	11	8	10	23	45	25
Ved ikke	10	3	3	4	9	10	8
<i>Ville kunne passe et arbejde</i>							
Ja	40	79	80	60	35	21	41
Nej	54	18	17	32	56	71	51
Ved ikke	7	3	3	8	9	8	8
<i>Oplyser at være jobsøgende</i>	32	76	59	50	26	12	32
Mindste beregningsgrundlag	198	36	61	198	513	208	1216

Gruppen af ledige kontanthjælpsmodtagere blev også spurgt: ”Søger De (andet) arbejde?”. Det var ikke muligt at graduere svaret. På dette sted i spørgeskemaet blev det bevidst heller ikke præciseret, hvad man kunne eller skulle forstå ved ”jobsøgning”, og hvilket omfang og intensitet jobsøgning mindst skulle have for at kunne kaldes jobsøgning. Det er altså svarpersonernes egen forståelse af aktiviteten ”jobsøgning”, som får dem til at svare ja eller nej. Besvarelsene viser, at i alle matchkategorier på nær kategori 1 er der færre, som søger arbejde, i sammenligning med dels dem, som selv mener, at de kan passe et almindeligt arbejde, dels dem, som ønsker et arbejde. Der er forventeligt relativt færre arbejdssøgende

8. Ordet ”andet” indgår, dels fordi nogle af kontanthjælpsmodtagerne også har et deltidsjob, dels fordi spørgsmålet også stilles til tidligere kontanthjælpsmodtagere, som har et arbejde på interviewtidspunktet.

med stigende matchkategori. I matchkategori 1 oplyser omkring 75 pct., at de er jobsøgende; i kategori 5 er tallet godt 10 pct.

4.2.3 Kontanthjælpsmodtageres jobsøgning

For at belyse kontanthjælpsmodtageres jobsøgningsmetoder stilles de personer, som forinden har bekræftet at være jobsøgende, følgende spørgsmål: *"Hvad har De gjort inden for den seneste måned for at få arbejde?"*. Dette spørgsmål indeholder således en tidsdimension, hvad spørgsmålet om jobsøgning ikke gjorde. Personernes spontane svar indplaceres så af interviewerens blandt en række fortrykte svarmuligheder, jf. forspalten i tabel 4.2. Der medtages også svarmuligheden: 'Har ikke gjort noget', som kan afkrydses, når respondenterne ikke har foretaget sig noget inden for den seneste måned, herunder heller ikke henvendt sig til kommunen eller AF for at høre om arbejde. I tabel 4.2 er besvarelsene sat i forhold til samtlige kontanthjælpsmodtagere på interviewtidspunktet. Det gælder også svarmuligheden: 'Har ikke gjort noget', selv om denne mulighed kun er relevant for de personer, som forinden har tilkendegivet at være jobsøgende. Knap en femtedel af dem, som har tilkendegivet at være jobsøgende, har ikke foretaget konkrete jobsøgningsaktiviteter inden for den seneste måned.

Målt i brugen af jobsøgningskanaler inden for den seneste måned er de arbejdsmarkedssparate (matchkategori 1-3) mere aktive end de ikke-arbejdsmarkedssparate (matchkategori 4 og 5). De mest benyttede kanaler er læsning og besvarelse af jobannoncer, efterfulgt af direkte henvendelser til arbejdsgivere og AF, brug af netværk i form af venner, slægtninge og tidligere arbejdskammerater og henvendelse til kommunen.

Den omtalte skillelinje mellem de arbejdsmarkedssparate og de ikke-arbejdsmarkedssparate i hyppigheden i benyttelsen af søgekanalerne hænger måske også sammen med, at kommunen eller AF hyppigere har stillet krav om jobsøgning til de arbejdsmarkedssparate i sammenligning med de ikke-arbejdsmarkedssparate, jf. også tabel 4.2. Det er hyppigst kommunen, som er involveret i at stille dette krav. Det er højst halvdelen af de arbejdsmarkedssparate (matchkategori 1), som i løbet af ca. 1½ år erindrer at have oplevet et sådant krav om jobsøgning.

Sammenholder man kontanthjælpsmodtagernes egne oplysninger om jobsøgning (*Søger De (andet) arbejde?*) og brug af de forskellige søgekanaler, kan man opstille en graderet skala over deres søgeaktivitet

rangerende fra de aktivt søgende (benyttet en eller flere kanaler, dog ikke kun AF eller kommunen), de mindre aktive (kun benyttet AF eller kommunen), de passivt søgende (kun været registreret som arbejdssøgende hos AF eller kommune) til de ikke søgende, hvad enten de er tilmeldt AF eller ej (oplyst, at de ikke er jobsøgende). Denne skala er indplaceret under overskriften *Passiv og aktiv søgning* i tabel 4.2. resultatet viser, at højst op imod 60 pct. af kontanthjælpsmodtagerne (matchkategori 1) er aktivt arbejdssøgende. Man hæfter sig ved, at der også udfoldes aktiv jobsøgning blandt de ikke arbejdsmarkedsparete, om end det er begrænset.

Tilmelding til AF er en interviewoplysning, hvorfor man nok ikke skal fæstne sig så meget ved, at der findes arbejdsmarkedsparete ikke-søgende kontanthjælpsmodtagere, som ikke mener at være tilmeldt AF. Det kan fx være udtryk for manglende forståelse for den formelle adskillelse mellem socialforvaltningen og AF.

Jobsøgeaktiviteten er også belyst ved det tidsforbrug der er forbundet hermed. Man stillede de jobsøgende spørgsmålet: *"Hvor mange timer har De alt i alt brugt på at søge arbejde i den sidste måned?"* Resultatet fremgår i nederste del af tabel 4.2, hvor beregningsgrundlaget igen er samtlige kontanthjælpsmodtagere på interviewtidspunktet. Det er kun i match kategori 1 og 2, at det gennemsnitlige timeforbrug er omkring 10 timer om måneden. Og det dækker over relativt få personer, som – sammenlignet med de andre - har et relativt stort tidsforbrug. Bortset fra kontanthjælpsmodtagere i matchkategori 1 har mindst halvdelen af de øvrige kontanthjælpsmodtagere slet ikke brugt tid på jobsøgning eller så lidt tid, at de i interviewsituationen er blevet registreret for '0 timer'.

Tabel 4.2

Jobsøgning blandt kontanthjælpsmodtagere. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Matchkategorier						I alt
	Ej indplaceret	1	2	3	4	5	
<i>Oplyser at være jobsøgende</i>	32	76	59	50	26	12	32
<i>Konkrete søgeaktiviteter inden for den seneste måned</i>							
Har henvendt mig til kommunen for at høre om arbejde	4	8	11	9	4	1	5
Har henvendt mig til AF for at høre om arbejde	4	18	15	10	4	1	6
Henvendte mig direkte til en Arbejdsgiver	11	21	14	13	6	1	8
Kontaktet venner, slægtninge, tidligere arbejdskolleger mv.	6	15	6	8	4	1	5
Svaret på eller indrykket annoncer i aviser, TV, internettet, fagblade mv.	11	36	30	14	6	2	10
Læst (men ikke svaret på) annoncer i aviser, TV, internettet, fagblade mv.	10	26	27	15	5	1	8
Har allerede fået job, som påbegyndes							
Senere	1	0	0	0	1	0	1
Andet	1	8	3	3	1	1	2
Har ikke gjort noget	5	13	2	10	7	3	6
<i>Passiv og aktiv søgning</i>							
Ja, aktivt jobsøgende	24	58	56	34	17	6	23
Ja søgende, men kun via kommunen/AF	3	3	3	7	3	3	4
Ja søgende, men intet gjort	5	13	2	11	7	4	7
Ikke søgende, men tilmeldt AF	12	13	21	20	12	14	14
Ikke søgende, og ikke tilmeldt AF	55	13	18	28	61	73	53
<i>Kommunen/AF har i 2005 eller 2006 stillet krav om jobsøgning</i>							
Ja, både kommune og AF	4	18	24	13	5	1	7
Ja, kommunen	7	32	17	22	9	5	11
Ja, AF	1	5	3	1	1	0	1
Nej	86	42	55	63	85	93	80
Ved ikke	3	3	2	1	1	1	1
<i>Timer brugt på jobsøgning i den sidste Måned</i>							
0 timer	82	46	53	68	85	93	80

1 time	3	0	3	3	2	0	2
2 timer	4	3	6	4	2	2	3
3-4 timer	1	5	5	5	3	2	3
5-9 timer	1	8	9	7	3	0	4
10-19 timer	3	15	8	6	2	1	4
Mindst 20 timer	5	23	17	6	2	0	4
Gennemsnitligt antal brugte timer	2,3	9,6	10,5	4,0	1,6	0,3	2,6
Medianen af brugte timer	0	4	0	0	0	0	0
Mindste beregningsgrundlag	198	38	66	202	521	206	1.232

De personer, som modtog kontanthjælp på interviewtidspunktet, og som ikke tilkendegav, at de var jobsøgende, fik stillet spørgsmålet: ”Hvorfor ikke?”. Besvarelsen fremgår af tabel 4.3. De hyppigst afkrydsede blandt de fortrykte kategorier fremgår eksplicit af tabellen. De mindst afkrydsede besvarelser er samlet i kategorien: ”Andre årsager”. Som det fremgår øverst af tabellen, er det kun ganske få, som allerede har fået (tilsagn om) et job på interviewtidspunktet. Der er lidt flere, som er gået på barsel eller har børnepasningsproblemer. Ud over de fem førstnævnte begrundelser er der ikke i tabellen anført flere kendte legitime årsager for ikke at stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Hvorvidt disse årsager i virkeligheden er til stede og tilkendegivet over for sagsbehandlere ved vi ikke. ”Sygdom og handicap” er den helt dominerende begrundelse for ikke at søge arbejde. Omfanget af nedsat arbejdsevne og oplevet dårligt helbred har vi allerede beskrevet i kapitel 2 sammen med orienteringen mod førtidspension blandt kontanthjælpsmodtagere, som anfører disse begrundelser.

For ikke-arbejdsmarkedssparate kontanthjælpsmodtagere gælder der nogle særlige regler for, hvad der kan begrunde, at de ikke skal stå til rådighed for arbejdsmarkedet. Det er op til socialforvaltningen at afgøre, om der er sådanne grunde til stede. For de arbejdsmarkedssparate er hensynet til eller ønsket om at påbegynde en uddannelse eller kursus på et senere tidspunkt - end interviewtidspunktet i maj og juni - næppe en legitim begrundelse for ikke at søge arbejde ligesom ønsket om at påbegynde et aktiveringstilbud.

Tabel 4.3

Begrundelser for ikke at søge arbejde blandt kontanthjælpsmodtagere. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Ej ind- pla- ceret	Matchkategorier					I alt
		1	2	3	4	5	
Har allerede et almindeligt arbejde	0	0	4	1	1	0	1
Har allerede et fleksjob	1	0	0	0	1	1	1
Tilsagn om at påbegynde job senere	1	0	7	3	1	0	1
Har barselsorlov	4	22	7	5	2	4	4
Kan ikke få passet børn	0	0	4	3	4	2	2
Er aktiveret nu, og vil gerne gøre det færdigt	4	11	15	7	4	3	5
Sygdom, handicap	44	44	44	40	52	48	48
Har fået tilsagn om optagelse på en uddannelse	4	22	15	8	4	2	5
Venter på udfald af førtidspensionssag	12	0	0	6	9	27	13
Venter på at påbegynde revalideringsforløb	5	0	0	2	6	5	5
Venter på at påbegynde aktiveringstilbud	4	0	0	4	4	3	3
Vil hellere starte/fortsætte på en uddannelse	7	0	7	8	4	2	5
Andre årsager	23	0	0	18	18	14	17
Beregningsgrundlag	133	9	27	101	387	183	840

4.2.5 Afrunding på jobsøgning

Af tabel 4.2 fremgår det, at det især er de arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere på interviewtidspunktet, der oplevede, at kommunen og/eller AF tidligere i 2005 eller 2006 stillede krav til dem om at være jobsøgende. Når enkelte af de ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere også havde oplevet det, kan det skyldes, at de tidligere i 2005 eller 2006 havde været klassificeret som arbejdsmarkedsparat. Det er naturligt at spørge, om myndighedernes krav om jobsøgning påvirker, om de søger job, hvor aktivt søgende de er, og hvor meget tid de bruger herpå. Måske påvirker myndighedernes krav også deres tilbøjelighed til at svare i overensstemmelse med myndighedernes krav uanset deres faktiske adfærd. Det kan vi ikke afgøre. Vi går derfor ud fra, at svarafgivelsen

er i overensstemmelse med kontanthjælpsmodtagernes holdninger og adfærd.

I statistiske analyser af indikatorer på arbejdsudbuddet målt ved ”ønske om arbejde”, ”oplyser at være jobsøgende”, ”vil kunne passe et arbejde”, ”timer brugt på jobsøgning i den sidste måned” og ”passiv og aktiv søgning”⁹ har myndighedernes krav om jobsøgning den forventede betydning, når der tages hensyn til betydningen af andre forhold, som også påvirker disse indikatorer. De personer, som har oplevet dette krav, oplyser hyppigere, at de er interesserede i at komme i arbejde, at de kan passe et arbejde, at de er mere jobsøgende, at de bruger mere tid på jobsøgning, og at de er aktivt jobsøgende. Disse sammenhænge er formentlig årsagsmæssige, fordi der i analyserne er taget hensyn til betydningen af forhold som køn, alder, etnisk oprindelse, antal børn i husstanden, ægtefællens/samleverens forsørgelsessituation, erhvervsuddannelse, varighed af modtagelse af kontanthjælp, passiv eller aktiveret person, nedsat arbejdsevne og matchkategori. Effekten af myndighedernes krav er meget signifikant. Meget tyder altså på, at myndighedernes krav påvirker kontanthjælpsmodtageres adfærd og indstilling. Hvorvidt kravene blot har affødt en anden erkendelse af deres forpligtigelse som (arbejdsmarkedsparat) kontanthjælpsmodtager eller det også har resulteret i forstærket jobsøgning, som også senere resulterer i beskæftigelse, kan først afgøres ved undersøgelse af deres beskæftigelsesomfang i en senere periode.

Blandt de andre betydende faktorer, som øver indflydelse på kontanthjælpsmodtageres jobsøgning i bred forstand, kan følgende resultater nævnes fra de statistiske analyser, hvor der også tages hensyn til betydningen af de oven for nævnte forhold:

Vedrørende aktiverede contra passive kontanthjælpsmodtagere:

- De aktiverede kontanthjælpsmodtagere er mere interesserede i at komme i arbejde i sammenligning med de passive kontanthjælpsmodtagere.

---

9. Variablen ”aktiv og passiv søgning” er anvendt i en binær udgave, hvor den ene kategori er ’aktiv søgning’, mens den anden kategori består af samtlige andre mere passive eller inaktive ”jobsøgningsmetoder”.

- De aktiverede vurderer også hyppigere, at de kan passe et almindeligt arbejde.
- De aktiverede kontanthjælpsmodtagere oplyser ligeså hyppigt som de passive, at de er jobsøgende på interviewtidspunktet, men de har et markant større tidsforbrug på jobsøgning.

Vedrørende varighed af modtagelse af kontanthjælp:

- Kontanthjælpsmodtagere, som har modtaget kontanthjælp i 7 år eller mere, er mindre interesserede i at komme i arbejde, vurderer mindre hyppigt, at de kan passe et almindeligt arbejde og er mindre jobsøgende.
- Kontanthjælpsmodtagere, som har modtaget kontanthjælp i 2 år eller mere, bruger mindre tid til jobsøgning og er hyppigere mindre aktive i deres jobsøgning.

Vedrørende nedsat arbejdsevne:

- Kontanthjælpsmodtagere, som oplyser, at de i høj grad eller i nogen grad har nedsat arbejdsevne fx på grund af sygdom, ulykke, handicap eller slid, er også klart mindre interesseret i at få et arbejde, vurderer mindre hyppigt, at de kan passe et almindeligt arbejde, er mindre jobsøgende, er mindre aktivt søgende og bruger mindre tid på jobsøgning.

4.3 KONTANTHJÆLPSMODTAGERES JOBORIENTERING

I dette afsnit belyses, hvilke jobfunktioner kontanthjælpsmodtagere er orienteret imod, uanset om de er jobsøgende eller ej. Det er åbenbart, at kontanthjælpsmodtagere, som er jobsøgende, naturligvis er mere bevidste og mere fokuserede på, hvilke jobfunktioner og brancher som har deres største interesse. Men derfor kan de ikke-jobsøgende kontanthjælpsmodtagere også have en foretrukken jobfunktion i tankerne, hvis

lejlighed skulle byde sig, eller socialforvaltningen eller AF motiverede dem til at søge arbejde.

De arbejdssøgende kontanthjælpsmodtagere fik stillet spørgsmålet: *"Hvilket arbejde ville De gerne have (fx lagerarbejder, rengøring osv.)?"*. Kontanthjælpsmodtagernes svar kunne så indplaceres blandt en række fortrykte svarkategorier, jf. tabel 4.4. der kunne kun afkrydses i en svarkategori. Kategorierne signalerer ret brede jobfunktioner uden at specificere, om der tænkes på ufaglærte job eller job, som kræver en erhvervsuddannelse. Svarkategorierne er fremkommet i en tilsvarende undersøgelse fra 2000, hvor man stillede det samme spørgsmål, men hvor respondentens svar blev registreret i en tekststreng, jf. Bach (2002). I denne undersøgelse blev disse tekststreng efterfølgende grupperet i de svarkategorier, som fremgår af tabel 4.4. Denne tidligere undersøgelse viste, at det var meget få, som anførte flere jobfunktioner, og hvis de gjorde, kunne de typisk rummes inden for en af de resulterende kategorier.

Svarkategorierne må være rimeligt dækkende, idet der kun er 13 pct., som får deres svar placeret under "andet", jf. tabel 4.4. I alt er der 3 pct. af de arbejdssøgende kontanthjælpsmodtagere, som ikke spontant udtrykker et ønsket arbejdsområde. De arbejdssøgende er antalmæssigt koncentreret i matchkategorierne 3 og 4. Man bemærker sig, at arbejdsområderne "Pasning af ældre inkl. hjemmehjælp", "Rengøring" og "Industri" ikke særlig hyppigt fremkommer som de arbejdsområder kontanthjælpsmodtagere gerne vil have, når de søger. Det er jo ellers hér, at det er relativt mange ledige job, men måske ikke har en appellerende offentlig omtale. Rengøringsområdet er ellers et af de områder, hvor der også er mulighed for at få deltidsbeskæftigelse og prøve det af. Dermed er det også et område, som kan bruges som springbræt for at komme videre. Kontanthjælpsmodtagere i kategorierne 3 og 4 udviser dog formentlig nogen fleksibilitet ved, at godt og vel hver femte af dem anfører, at de gerne vil påtage sig "Et hvilket som helst arbejde" eller "Et uden-dørs arbejde".

Tabel 4.4

Foretrukne arbejdsområder blandt arbejdssøgende kontanthjælpsmodtagere. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Ej indplaceret	Matchkategorier					I alt
		1	2	3	4	5	
Et hvilket som helst job	14	14	8	19	13	8	14
Et udendørs arbejde	9	3	3	6	8	17	3
I industrien	3	3	3	4	2	8	3
Rengøring	3	0	3	3	7	0	4
Lagerarbejde	5	0	10	4	7	8	6
IT-arbejde	6	10	5	3	4	13	5
Transport	13	7	0	3	3	4	5
Kontor og butik	6	7	23	12	10	4	11
Håndværksfag (mekaniker, cykelsmed ...)	6	7	3	6	4	8	5
Pasning af børn	5	14	10	9	12	4	9
Pasning af ældre inkl. hjemmehjælp	8	7	5	3	5	13	6
Køkkenarbejde	3	3	10	9	6	4	6
Medie og reklame	2	0	5	3	1	0	2
Selvstændig virksomhed	0	7	0	1	0	0	1
Andet arbejde	14	17	8	11	15	4	13
Ikke noget arbejde	0	0	0	1	0	4	1
Ved ikke	3	0	5	5	2	0	3
Beregningsgrundlag	64	29	39	102	136	24	394

De ikke-arbejdssøgende kan som nævnt også have et ønske om et arbejdsområde, hvis omstændighederne var dertil, fx at de selv kunne finde et arbejde. For at få en indikator for deres egen vurdering af deres muligheder for selv at finde arbejde, stillede man dem spørgsmålet: *"Tror De, at De kunne finde et (andet) arbejde, hvis De søgte?"*. Det er et hypotetisk spørgsmål, hvor nogle svarpersoner kan have et meget begrundet svar, mens andre er så langt fra arbejdsmarkedet, at de ikke har særlig realistiske forestillinger om, hvad der kræves for at fungere på det ordinære arbejdsmarked. Disse forudsætninger er ikke søgt indkredset. Resultatet fremgår af tabel 4.5. Det er matchkategorierne 3-5, som dominerer de ikke søgende kontanthjælpsmodtagere. Tendensen i besvarelsen er ret entydige. Omkring halvdelen af de arbejdsmarkedsparate ikke-søgende er ret optimistiske med hensyn til at finde et arbejde, hvis de selv søgte

arbejde. Det er kun omkring hver fjerde blandt de ikke-arbejdsmarkedsparate, som er optimistiske, hvis de altså selv søgte arbejde. En betydelig del af de ikke-arbejdsmarkedsparate skal givetvis også gennem arbejdsmarkedspraktik og løntilskud før en ordinær ansættelse kan komme på tale. Det kan derfor være forståeligt, at så mange af dem vurderer, at de ikke kan finde et job.

Tabel 4.5

Ikke-arbejdssøgende kontanthjælpsmodtageres muligheder for at få andet arbejde, hvis de søgte. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Ej indplaceret	Matchkategorier					I alt
		1	2	3	4	5	
Ja, helt sikkert	13	44	19	19	8	11	12
Ja, det tror jeg	17	22	30	29	25	15	22
Nej, det tror jeg ikke	35	11	41	36	30	26	31
Nej, helt sikkert ikke	21	22	4	4	21	40	23
Ved ikke	14	0	7	13	16	7	13
Beregningsgrundlag	135	9	27	101	387	183	842

Selvom det kun er omkring hver tredje ikke-jobsøgende kontanthjælpsmodtager, som er optimistisk med hensyn til selv at finde et job, kan de – som nævnt – alligevel have en ide om, hvilket job de gerne ville have. Derfor stillede man dem spørgsmålet: *"Hvilket arbejde ville De gerne have, hvis De fik det tilbudt?"* Svarkategorierne er de samme som for de arbejdssøgende på nær, at de fik tilføjet svarmuligheden: "Ikke noget arbejde", jf. tabel. 4.6. 17 pct. af samtlige ikke-søgende kontanthjælpsmodtagere bliver i interviewsituationen også afkrydset i denne svarkategori. Det er som forventeligt især blandt de ikke-arbejdsmarkedsparate, at denne mulighed bliver valgt. "Ved ikke"-besvarelsen bruges også hyppigere blandt de jobsøgende kontanthjælpsmodtagere. Mønsteret i besvarelsene ligner mønsteret hos de jobsøgende, blot er andelen, der foretrækker en jobfunktion gennemgående skaleret ned i sammenligning med de jobsøgende. For de ikke-jobsøgende kontanthjælpsmodtagere som helhed anfører omkring to tredjedele faktisk et foretrukket jobområde. Dette indebærer, at mange af de kontanthjælpsmodtagere, som ikke tror, de

selv kan finde arbejde, faktisk har gjort sig forestillinger om, hvilket job-område de foretrækker.

Tabel 4.6

Foretrukne arbejdsområder blandt ikke-arbejdssøgende kontanthjælpsmodtagere. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Ej indplaceret	Matchkategorier					I alt
		1	2	3	4	5	
Et hvilket som helst job	3	0	19	10	6	5	6
Et udendørs arbejde	10	0	7	5	5	3	5
I industrien	2	11	0	4	2	1	2
Rengøring	3	0	0	3	2	2	2
Lagerarbejde	5	0	0	4	1	3	2
IT-arbejde	5	0	7	0	4	2	3
Transport	2	0	4	1	3	2	2
Kontor og butik	8	11	4	10	8	6	8
Håndværksfag (mekaniker, cykelsmed ...)	4	0	7	8	7	5	6
Pasning af børn	10	0	15	10	7	5	8
Pasning af ældre inkl. hjemmehjælp	5	11	4	8	6	4	6
Køkkenarbejde	2	11	7	6	6	4	5
Medie og reklame	1	11	0	2	1	1	1
Selvstændig virksomhed	0	11	0	2	1	1	1
Andet arbejde	8	11	15	9	11	10	10
Ikke noget arbejde	18	0	0	5	13	34	17
Ved ikke	15	22	11	14	18	13	16
Beregningsgrundlag	132	9	27	101	382	182	833

4.4 FLEKSIBILITETEN I KONTANTHJÆLPSMODTAGERES ARBEJDSUDBUD

4.4.1 Tiltrædelsesfrist og maksimal transporttid

I dette afsnit om fleksibiliteten og effektiviteten i kontanthjælpsmodtageres arbejdsudbud præsenteres de to almindelige indikatorer herfor, nemlig med hvilken tidsfrist de kan tiltræde et job, og hvilken transporttid de maksimalt kan acceptere, jf. tabel 4.7. Herefter præsenteres nogle mere hypotetiske indikatorer for fleksibilitet i tabel 4.8, nemlig om kontant-

hjelpsmodtagere er villige til at flytte for til gengæld at kunne opnå varigt arbejde, og om de er villige til at påtage sig andet arbejde, som de ikke tidligere har haft erfaring med, eller påtage sig arbejde med længere transporttid, hvis deres kontanthjælp ellers ville blive stoppet.

I interviewet indledte man dette emne ved at stille alle, som oplyste at modtage kontanthjælp på interviewtidspunktet, følgende spørgsmål: *"Hvornår ville De kunne påbegynde et (andet) arbejde?"*. Af selv spørgsmålsformuleringen og den sammenhæng spørgsmålet indgår i spørgeskemaet må det være underforstået, at besvarelsen sker under forudsætning af, at kontanthjælpsmodtageren selv kan bestemme, med hvilken frist det passer vedkommende. Besvarelsene fremgår af tabel 4.7. Igen præsenteres besvarelsene opdelt efter matchkategorier, fordi en statistisk analyse, hvor der tages hensyn til betydning af de tidligere nævnte variable (afsnit 4.2.5), viste, at kontanthjælpsmodtageres indplacering i kategorier har betydning for længden af deres tiltrædelsesfrist. Der åbnedes også mulighed for, at respondenterne kunne svare, at de slet ikke kunne eller ville tiltræde et job, hvad højst 10 pct. af de arbejdsmarkedsparete svarede, mens mange flere blandt de ikke-arbejdsmarkedsparete gjorde. Det var ventet, fordi mange af de kontanthjælpsmodtagere, som føler sig nedslidte, jo ikke ønsker job eller søger job. Højst ca. 70 pct. af de mest arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere synes, at de kan tiltræde et job inden for 2 uger, hvis de selv kan bestemme det. I overensstemmelse med tendensen i mange andre besvarelser, er der en aftagende andel op igennem kategorierne, som kan tiltræde med dette varsel.

De kontanthjælpsmodtagere, som anførte en tiltrædelsesfrist eller ikke kunne angive nogen, fik herefter stillet spørgsmålet: *"Hvor lang samlet transporttid til og fra arbejde er De villig til at påtage Dem for at få et (andet) arbejde?"*¹⁰. Besvarelsene af spørgsmålet viser, at der ikke er nogen afgørende variation beroende på kontanthjælpsmodtagernes matchkategori, hvilket skyldes, at de kontanthjælpsmodtagere, som ikke kunne eller ville tiltræde et job, ikke indgår i beregningerne. Besvarelsene viser i øvrigt, at højst omkring en tredjedel af de arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere er villige til at acceptere samlet daglig transporttid over en time, hvis de selv kan bestemme deres valg af job. Det indsnævrer selvfølgelig mængden af potentielle job, som de er indstillet på at søge.

---

10. Det skønnes, at man ikke kunne få meningsfulde svar fra personer, som ikke kunne eller ville tiltræde et job.

Tabel 4.7

Fleksibilitet i kontanthjælpsmodtageres arbejdsudbud. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Matchkategorier						
	Ej indplacert	1	2	3	4	5	I alt
<i>Tiltrædelsesfrist</i>							
I morgen	28	59	43	39	24	11	27
I overmorgen	3	5	5	5	2	1	3
Inden for 1 uge	5	5	11	2	5	2	4
Inden for 2 uger	2	3	0	3	2	1	2
Senere end 2 uger	25	10	29	28	26	21	25
Kan slet ikke påbegynde et arbejde	22	5	5	7	27	42	24
Vil slet ikke påbegynde et arbejde	6	5	3	3	4	12	6
Ved ikke	11	8	5	12	11	11	10
Mindste beregningsgrundlag	200	39	65	203	518	209	1.234
<i>Maksimal samlet daglig transporttid</i>							
Indtil ½ time	20	21	31	22	29	23	26
Over ½ time ind til 1 time	45	38	31	39	38	42	39
Over 1 time ind til 1½ time	5	18	18	13	7	2	9
Over 1½ time ind til 2 timer	8	9	8	12	8	8	9
Over 2 timer ind til 3 timer	4	3	3	3	2	1	3
Over 3 timer	2	6	3	3	1	3	2
Ved ikke	15	6	5	7	14	20	13
Mindste beregningsgrundlag	142	34	61	180	356	96	869

Man spurgte også kontanthjælpsmodtagerne, om de ville være villige til at flytte for at kunne få et varigt arbejde, jf. tabel 4.8¹¹. Blandt samtlige, som vil påbegynde et job, vil en femtedel ubetinget flytte for at få et varigt job. Hver tiende har nogle betingelser knyttet til flyttevilligheden, mens to tredje dele svarer nej. De arbejdsmarkedsparete synes dog at have den største villighed til at flytte. Besvarelsene er udtryk for uforpligtende tilkendegivelser, som naturligvis beror på en individuel forståelse af begrebet: varigt arbejde. Svarpersonerne kan lægge forskelligt heri.

11. Personer, som erklærer, at de slet ikke vil påbegynde noget arbejde, fik ikke stillet dette spørgsmål.

Tabel 4.8

Fleksibilitet i kontanthjælpsmodtageres arbejdsudbud. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Ej ind- pla- ceret	Matchkategorier					I alt
		1	2	3	4	5	
<i>Ville De være villig til at flytte for at kunne få varigt arbejde?</i>							
Ja	18	31	34	23	19	22	21
Ja, hvis min ægtefælle/samlever også kan få varigt arbejde dér	2	0	0	3	2	3	2
Ja, hvis jeg også kan få mine Børn passet	4	0	0	3	1	0	2
Ja, hvis jeg og min evt. husstand ikke går ned i levestandard	1	3	3	2	2	1	2
Ja, hvis jeg og min evt. husstand kan opnå en mærkbar fremgang i levestandard	2	6	3	5	2	0	2
Ja, under andre betingelser	4	3	2	2	2	1	2
Nej	64	58	54	63	70	63	66
Beregningsgrundlag	170	36	65	191	430	146	1.038
<i>Ville De påtage Dem et arbejde, der lå langt uden for Deres hidtidige eller ønske fagområde, hvis Deres kontanthjælp ellers ville blive stoppet?</i>							
Ja	42	63	60	61	45	32	47
Nej, ville hurtigst muligt finde et andet arbejde, der ligger tættere på mit fagområde	7	5	9	8	6	4	6
Nej, jeg ville klare mig på anden måde	5	16	5	4	6	5	6
Nej, andre grunde til ikke at påtage sig Arbejde	21	3	8	10	26	44	24
Ved ikke	25	13	18	18	17	14	18
<i>Ville De påtage Dem et arbejde med længere transporttid, hvis Deres kontanthjælp ellers blev stoppet?</i>							
Ja	30	53	48	40	30	22	32
Nej, ville hurtigst muligt finde et arbejde med mindre transporttid	9	13	18	16	11	8	12
Nej, jeg ville klare mig på anden måde	12	11	8	8	8	9	9
Nej, andre grunde til ikke at påtage sig Arbejde	26	11	9	18	30	43	28
Ved ikke	23	13	17	18	21	18	20
Mindste beregningsgrundlag	185	38	66	198	507	203	1.197

Af tabel 4.8 fremgår det også, at ca. 60 pct. af de arbejdsmarkedssparate kontanthjælpsmodtagere vil påtage sig arbejde, der lå langt uden for deres hidtidige eller foretrukne fagområde, hvis deres kontanthjælp ellers ville blive stoppet? Nogle ville i stedet for hurtigst muligt finde sig noget andet arbejde eller klare sig på anden måde, som vi dog ikke har spurgt nærmere til. Mindst en tredjedel af de ikke-arbejdsmarkedssparate svarer ubetinget ja til spørgsmålet, mens op imod halvdelen af matchkategori 5 har andre grunde til ikke at påtage sig arbejde, hvilket vi fra andre spørgsmål ved er deres helbredsforhold i bred forstand.

Tabel 4.8 viser også en indikator på, om kontanthjælpsmodtagerne ville påtage sig arbejde med længere transport, hvis deres levevilkår blev ændret dramatisk, nemlig ved at stoppe kontanthjælpen. Spørgsmål blev stillet umiddelbart efter spørgsmål om maksimal daglig transporttid, hvis besvarelser fremgår af tabel 4.7. Vendingen "... *længere transporttid...*" henviser altså til en længere transporttid end den, som de umiddelbart forinden angav som den maksimale daglige transporttid, hvor besvarelsen foregik under stiltiende forudsætning af de gældende forhold for modtagelse af kontanthjælp, herunder kontanthjælp efter de gældende takster. Op imod halvdelen af de arbejdsmarkedssparate kontanthjælpsmodtagere ville så påtage sig længere transporttid, uden vi ved hvor meget længere. Andelen er mindre blandt de ikke-arbejdsmarkedssparate, som igen meget hyppigt anfører andre grunde for ikke at påtage sig længere transporttid.

Kontanthjælpsmodtageres besvarelse af de to sidstnævnte spørgsmål sker under forudsætning af en meget dramatisk ændring af deres forhold, som kan være svært at begribe den fulde rækkevidde af på et kort øjeblik især vel for de personer, som netop fx grundet helbredsproblemer ikke umiddelbart kan finde et passende ordinært job, men som formentlig skal have et jobtilbud på særlige vilkår.

På trods af dette store forbehold viser besvarelserne alligevel, at ændringer i afgørende rammebetingelser for kontanthjælpsmodtagere synes at have betydning for deres adfærd i form af, hvordan de i givet fald søger arbejde, og hvilke begrænsninger og rammer de lægger for deres jobsøgning, og hvilke job de vil påtage sig. Netop fordi det er svært at forestille sig rækkevidden af et stop for udbetaling af kontanthjælp, skal man ikke hæfte sig ved de præcise andele, som vil gøre det ene og det andet. Noget af det mest bemærkelsesværdige er, at de ikke-arbejdsmarkedssparate i ikke ubetydeligt omfang tilkendegiver, at de vil

påtage sig det tilbudte arbejde eller finde sig noget mere passende. Det er i overensstemmelse med deres tilkendegivelser på andre spørgsmål, som tidligere er præsenteret.

4.4.2 Afrunding af fleksibilitet i arbejdsudbud

De to fleksibilitetsindikatorer: tiltrædelsesfrist og maksimal daglig transporttid har også været underkastet en statistisk analyse, hvor betydningen af de forhold, som blev nævnt i afsnit 4.2.5, indgik. Hovedresultaterne herfra skal også kort omtales. Kvinders prioritering som gruppe er ret konsekvent i sammenligning med mænd. Kvinder prioriterer nemlig kortere daglige transport og længere tiltrædelsesfrist højere end mænd. Forekomsten af hjemmeboende børn får kontanthjælpsmodtageren til at prioritere relativt kort transport. Kontanthjælpsmodtagere med nedsat arbejdsevne prioriterer også relativt kort transport ligesom personer, der har modtaget kontanthjælp i 2 år eller mere. Sidstnævnte gruppe ønsker også en relativ længere tiltrædelsesfrist.

Arbejdsmarkedsparate kan hurtigere tiltræde job ligesom kontanthjælpsmodtagere, der har oplevet myndighedernes krav om jobsøgning, hvilket var en af de ønskede virkninger. Kontanthjælpsmodtagere, som er aktiverede på interviewtidspunktet kan også hurtigere tiltræde et job, hvilket indikerer, at der – målt på tiltrædelsesfristen – ikke er et større fastholdelsesproblem i sammenligning med de passivt forsørgede kontanthjælpsmodtagere.

4.4.3 Kontanthjælpsmodtagernes reservationsløn

Kontanthjælpsmodtagernes lønkrav for at påtage sig et arbejde er en væsentlig dimension af deres fleksibilitet i arbejdsudbudet. Man har i undersøgelsen søgt at indkredse den mindste løn, som kontanthjælpsmodtagere forlanger, for at påtage sig et arbejde. Det er dette mindste lønkrav, som kaldes reservationslønnen. I samme forbindelse interesserer man sig for kontanthjælpsmodtageres forventede løn.

For at bringe respondenterne ind i en rammebetingelse for deres besvarelse af spørgsmålet om reservationsløn, indledte man emnet med at læse følgende tekststreng op for dem: *"Forestil Dem, at kommunen eller AF bad Dem overtage et almindeligt arbejde, og at kontanthjælpen ville blive stoppet, hvis De ikke tog det."* Herefter stillede spørgsmålet: *"Hvad er den laveste løn – for skat – De ville acceptere for at tage et almindeligt arbejde under disse vilkår?"*.

Besvarelsen kunne så ske ved at angive et beløb pr. måned, pr. 14. dag, pr. uge eller en timeløn. Eftersom spørgsmålet blev stillet til alle kontanthjælpsmodtagere på interviewtidspunktet, kunne svarkategorien 'Vil slet ikke påbegynde arbejde' alternativt afkrydses. Besvarelsen fremgår af tabel 4.9.

Tabel 4.9

Oplyst reservationsløn blandt kontanthjælpsmodtagere på interviewtidspunktet. Særskilt for matchgrupper. Procent.

Udbetalingsperiode	Matchkategorier						I alt
	Ej indplaceret	1	2	3	4	5	
Pr. time	27	42	45	29	25	21	27
Pr. uge	1	0	0	1	1	1	1
Pr. 14. dag	1	0	0	1	1	1	1
Pr. måned	29	39	32	41	24	17	27
ved ikke	31	14	21	24	32	29	29
Vil slet ikke påbegynde arbejde	14	6	2	5	18	30	16
Beregningsgrundlag	194	36	66	202	509	201	1208

Anm: 26 personer, som oplyser, at de er under forrevalidering på interviewtidspunktet er holdt uden for beregningerne

Som det fremgår af tabel 4.8, er knap en tredjedel af samtlige kontanthjælpsmodtagere usikre på, hvad de skal angive af mindste krav til lønnen, eller de vil ikke oplyse det. Usikkerheden er naturligvis stigende op igennem matchkategorierne ligesom andelen, der slet ikke vil påtage sig et arbejde. Resultatet er, at 666 kontanthjælpsmodtagere – altså lidt over halvdelen angiver et mindste lønkrav. Lønnen omregnes til en månedsløn for at gøre beløbene sammenlignelige under forudsætning af, at en arbejdsuge består af 37 timer. Herved begås måske nogle mindre fejl, fx hvis en oplyst månedsløn egentlig er oplyst for et deltidsarbejde.

Reservationslønnens fordeling fremgår af tabel 4.10. Tyngdepunktet i fordelingen ligger over kontanthjælpsmodtagernes ydelsesniveau på interviewtidspunktet, hvor den højeste takstmæssige ydelse ligger i intervallet: 12.000-13.999 kr. Nogle personer ligger betragteligt over dette niveau. Det gælder især enkelte personer i matchkategori 1, som trækker gennemsnittet meget højere op end medianen i kategorien.

Tabel 4.10

Fordeling af kontanthjælpsmodtageres reservationsløn. Særskilt for matchgrupper. Procent.

Kr.	Matchkategorier						I alt
	Ej indplaceret	1	2	3	4	5	
0 – 5.999	0	0	2	1	1	4	1
6.000 – 7.999	6	0	0	4	5	7	4
8.000 – 9.999	0	7	7	10	5	13	6
10.000 – 11.999	6	14	11	9	9	4	8
12.000 – 13.999	11	10	7	10	8	4	8
14.000 – 15.999	13	17	24	19	15	7	15
16.000 – 17.999	33	34	33	28	35	36	33
18.000 – 19.999	16	7	2	9	11	9	11
20.000 – 21.999	8	3	7	5	5	8	6
22.000 – 25.999	4	0	9	3	3	4	4
26.000 –	4	7	0	1	3	4	3
Gennemsnit, kr.	20.607	32.843	15.504	14.633	17.494	15.139	17.652
Median, kr.	16.032	16.000	15.855	15.000	16.032	16.032	16.032
Beregningsgrundlag	101	29	46	137	240	75	628

Ved en statistisk analyse har det også været undersøgt, om bestemte grupper af kontanthjælpsmodtagere har forholdsvise lave eller høje reservationslønnings¹². Igen tages betydningen af mange forhold i betragtning, når betydningen af den enkelte faktor undersøges. Det viser sig, at kvinder har lavere reservationsløn end mænd, hvilket harmonerer med, at kvindelige kontanthjælpsmodtagere, som var kommet i arbejde på interviewtidspunktet, også opnåede lavere løn end mandlige kontanthjælpsmodtagere. Ledige kontanthjælpsmodtagere i alderen 31-49 år har markant højere reservationsløn end de 25-30-årige, hvilket de 50-59-årige i øvrigt også har, men forskellen er ikke statistisk signifikant. De laveste reservationslønnings har de under 25-årige, og de er også signifikant lavere end de 25-29-åriges.

Man skal også hæfte sig ved, hvilke forhold der ikke påvirker reservationslønnens niveau. Således påvirker forskelle i erhvervsuddannelse, arbejdsevne, etnisk oprindelse, varighed af kontanthjælpen og myn-

12. I denne analyse har personer, hvis beregnede reservationsløn overstiger 30.000 kr. om måneden, været udeladt. Denne begrænsning udelukker 12 personer fra den statistiske analyse.

dighedernes krav om jobsøgning ikke reservationslønnens niveau. Personer med nedsat arbejdsevne eller lang anciennitet i kontanthjælpssystemet oplevede netop lavere sandsynlighed for at have opnået beskæftigelse på interviewtidspunktet, hvilket kan hænge sammen med, at de har nogenlunde de samme lønkrav, som kontanthjælpsmodtagere med kortere anciennitet eller med større (selvvurderet) arbejdsevne, som formentlig også vurderes som mere attraktiv arbejdskraft på arbejdsmarkedet. Kontanthjælpsmodtagere, som har oplevet myndighedernes krav om jobsøgning, har ikke lavere reservationsløn end de personer, som ikke har oplevet et sådant krav. De kontanthjælpsmodtagere, som har oplevet kravet, kan åbenbart påvirke muligheden for beskæftigelse ved deres øgede jobsøgning og interesse for at få arbejde måske uden at sænke deres mindste lønkrav.

4.4.4 Kontanthjælpsmodtageres forventede løn

Kontanthjælpsmodtagere på interviewtidspunktet blev efter spørgsmålet om reservationsløn bedt om at oplyse den løn, som de forventer at kunne opnå ved et job. Man stillede dem spørgsmålet: *"Hvor meget regner De med at tjene – før skat, når De får et arbejde?"*. De kontanthjælpsmodtagere, som umiddelbart forinden i forbindelse med besvarelsen af reservationslønnen, tilkendegav, at de slet ikke ville tiltræde et job, får ikke stillet spørgsmålet om den forventede løn. Men der var alligevel 42 pct., som ikke vidste, hvad de skulle svare på spørgsmålet nok af forskellige årsager, jf. tabel 4.11. De fleste af dem har nok ikke forestilling om, hvilken løn de kan opnå, fordi deres kontakt med arbejdsmarkedet er så beskednen eller ligger meget fjern. Det gælder for op imod halvdelen af de ikke-arbejdsmarkedsparete, som fik stillet spørgsmålet.

Tabel 4.11

Oplyst forventet løn blandt kontanthjælpsmodtagere på interviewtidspunktet. Særskilt for matchgrupper. Procent.

Udbetalingsperiode	Matchkategorier						I alt
	Ej indplaceret	1	2	3	4	5	
Pr. time	18	28	28	29	18	21	22
Pr. uge	1	0	0	1	1	1	1
Pr. 14. dag	2	0	0	0	1	1	1
Pr. måned	30	47	38	36	27	21	30
ved ikke	42	25	34	32	48	44	42
Regner ikke med at få noget arbejde	7	0	0	3	5	13	5
Beregningsgrundlag	169	36	65	192	422	144	1.028

Anm: 26 personer, som oplyser, at de er under forrevalidering på interviewtidspunktet er holdt uden for beregningerne, ligesom 192 personer, der svarede 'vil slet ikke påbegynde arbejde' på spørgsmålet om den mindste acceptable løn ved et arbejde.

Tabel 4.12

Fordelingen af kontanthjælpsmodtageres forventede løn. Særskilt for matchgrupper. Procent.

Kr.	Matchkategorier						I alt
	Ej indplaceret	1	2	3	4	5	
0 – 7.999	2	0	0	0	2	3	1
8.000 – 9.999	1	4	5	1	2	5	2
10.000 – 11.999	4	0	3	6	6	5	5
12.000 – 13.999	4	12	8	6	9	2	7
14.000 – 15.999	22	12	21	13	11	16	15
16.000 – 17.999	20	31	31	37	34	28	31
18.000 – 19.999	16	8	5	12	16	14	13
20.000 – 21.999	15	15	10	10	9	9	10
22.000 – 25.999	11	8	8	9	7	3	8
26.000 –	5	12	10	6	6	16	8
Gennemsnit, kr.	17.841	18.440	17.806	21.507	20.649	18.433	19.817
Median, kr.	17.635	17.157	16.032	16.192	17.000	16.032	17.000
Beregningsgrundlag	81	26	39	119	184	58	507

Anm: 26 personer, som oplyser, at de er under forrevalidering på interviewtidspunktet er holdt uden for beregningerne, ligesom 192 personer, der svarede 'vil slet ikke påbegynde arbejde' på spørgsmålet om den mindste acceptable løn ved et arbejde.

Forhold til myndighederne

5.1 INDLEDNING

I dette kapitel beskrives kontanthjælpsmodtageres kontakt med myndighederne. I lov om aktiv beskæftigelsesindsats har kontanthjælpsmodtageren både ret og pligt til kontakt med sagsbehandleren hver tredje måned, hvor kontanthjælpsmodtageren har fået ydelser eller har deltaget i tilbud. Denne kontakt skal tage form af et individuelt kontaktføreløb, hvor kontanthjælpsmodtageren enten vejledes i at komme i ordinært arbejde, og hvis dette ikke umiddelbart anses for muligt, hvordan kontanthjælpsmodtageren kommer tættere på arbejdsmarkedet. Der skelnes således mellem kontanthjælpsmodtagere, der kun har ledighed som problem, og kontanthjælpsmodtagere, der har problemer ud over ledighed, svarende til skellet mellem arbejdsmarkedssparate kontanthjælpsmodtagere (matchkategori 1-3) og ikke-arbejdsmarkedssparate kontanthjælpsmodtagere (matchkategori 4-5). Ikke-arbejdsmarkedssparate kontanthjælpsmodtagere skal i første omgang bringes tættere på arbejdsmarkedet. Arbejdsmarkedssparate unge (under 25 år) har pligt til at tage en uddannelse.

Kontaktføreløbet skal følge op på den lediges jobsøgning, og det skal overvejes, hvilke aktiviteter eller tilbud vedkommende skal have. For personer, der har andre problemer end ledighed, vurderes det, om der skal iværksættes beskæftigelsesfremmende aktiviteter samt om personen er kommet tættere på arbejdsmarkedet.

For personer med problemer ud over ledighed, skal kontakten være hyppigere end hver tredje måned, hvis det skønnes nødvendigt for at få personen tættere på arbejdsmarkedet. Kommunerne kan straksaktivere kontanthjælpsmodtagere, der vurderes til at være arbejdsmarkedsparete. Tidspunktet for aktiveringens påbegyndelse kan være motiveret af at teste, hvorvidt personen reelt står til rådighed for arbejdsmarkedet.

I denne undersøgelse er der fokuseret på kontanthjælpsmodtagerens kontakt til sagsbehandleren. Der er spurgt til, hvor hyppigt der er kontakt, hvilken vejledning kontanthjælpsmodtageren har modtaget, hvilken viden kontanthjælpsmodtageren har om sanktioner og matchgruppe, samt om kontanthjælpsmodtageren har været straksaktiveret og har udvist forsømmelighed.

Det skal bemærkes, at der er tale om selvrapporterede oplysninger fra kontanthjælpsmodtageren.

5.2 KONTAKTEN MELLEML SAGSBEHANDLER OG KONTANTHJÆLPSMODTAGER

Der er blevet spurgt til, hvor lang tid der er gået siden kontanthjælpsmodtagerens sidste personlige samtale med en sagsbehandler eller anden kommunal medarbejder. Det skal fremhæves, at i loven om aktiv beskæftigelsespolitik er der mulighed for, at den lovbefalede kontakt mellem kontanthjælpsmodtager og sagsbehandler hver tredje måned kan have en anden form end personlig kontakt, fx telefonisk eller elektronisk. I denne undersøgelse er der kun spurgt til den personlige kontakt: *”Hvornår var De sidst til en personlig samtale hos en sagsbehandler eller anden kommunal medarbejder om Deres situation?”*. Der kan altså have været kontakt af anden type siden den sidste personlige kontakt med sagsbehandleren.

En stor del af kontanthjælpsmodtagerne har haft personlig kontakt til deres sagsbehandler inden for kort tid, som det fremgår af tabel 5.1. Ca. en sjettedel har haft kontakt til sagsbehandleren inden for den sidste måned, og ca. halvdelen af kontanthjælpsmodtagerne (49 pct.) har haft personlig kontakt med sagsbehandleren inden for de sidste tre måneder. Medianen er 2 måneder. Fordelingen er højreskæv og for nogle enkelte er det meget lang tid siden, de sidst havde personlig kontakt med sagsbe-

handleren. Syv procent af kontanthjælpsmodtagerne angiver, at der er gået over et år siden den sidste personlige kontakt med sagsbehandleren.

Opdeles tiden siden den sidste personlige kontakt med sagsbehandleren på diverse baggrundsforhold, finder vi, at matchgruppeindplacering og etnisk oprindelse hænger sammen med, hvor lang tid der er gået siden sidste kontakt. At det er disse to variable, der er fremhævet, skyldes, at en statistisk analyse viser, at det er disse, der har indflydelse på, hvor lang tid der er gået siden sidste kontakt med sagsbehandleren. Af formidlingsmæssige årsager vises kun de simple tovejssammenhænge nedenfor i tabel 5.1.

Tabel 5.1

Varigheden i måneder siden sidste kontakt mellem kontanthjælpsmodtager og sagsbehandler opdelt efter matchgruppe og etnisk oprindelse. Procent.

Antal måneder siden sidste kontakt med sagsbehandler	Op til en måned	to til tre måneder	fire til seks måneder	syv måneder til et år	13 måneder og derover	Beregningsgrundlag
I alt	16	33	29	15	7	1.590
Matchgruppeplacering						
Ingen matchgruppe	13	25	23	23	16	287
Matchgruppe 1	11	22	37	26	5	101
Matchgruppe 2	18	28	29	20	5	120
Matchgruppe 3	12	43	31	9	5	270
Matchgruppe 4	20	33	31	11	5	592
Matchgruppe 5	19	37	25	11	8	220
Etnisk oprindelse:						
Dansk	16	29	29	16	9	1.119
Flygtning	17	41	30	9	3	237
Indvandrere	16	41	26	12	5	234

Tabel 5.1 viser sammenhængen mellem matchgruppeindplacering og etnisk oprindelse og hvor lang tid, der er gået siden sidste kontakt med sagsbehandler. Som det fremgår af tabel 5.1, er der en tendens til, at matchgruppe 3, 4 og 5 oftere har haft kontakt med sagsbehandleren inden for de sidste tre måneder end matchgruppe 1 og 2. Godt halvdelen (53 til 56 pct.) af kontanthjælpsmodtagerne i matchgrupperne 3, 4 og 5 har haft kontakt med sagsbehandleren inden for de sidste tre måneder, mens det tilsvarende tal for matchgruppe 1 og 2 er henholdsvis 33 og 46 procent. Den gruppe, der klart skiller sig ud, er dog personer uden

matchgruppeplacering. Det kan være, at de netop ikke har en matchgruppeplacering, fordi de ikke har haft kontakt til sagsbehandleren – for hele 16 procent i denne gruppe er der gået mere end et år, siden de sidst have kontakt til sagsbehandleren.

Opdeles efter hvor lang tid, der er gået siden sidste kontakt til sagsbehandleren på etnisk oprindelse, finder vi, at danskere adskiller sig fra flygtninge og indvandrere ved, at der er gået længere tid siden de sidst havde kontakt med sagsbehandleren end både flygtninge og indvandrere. Inddrages sammenhængen mellem etnisk oprindelse og matchgruppeplacering, finder vi, at danskerne generelt har en lavere matchgruppeplacering (hvor lavere forstås som matchgruppe 1) end både flygtninge og indvandrere, og at flygtninge har den højeste matchgruppeplacering (hvor højeste forstås som matchgruppe 5). Trevejssammenhængen mellem matchgruppeplacering, etnisk oprindelse og hvor lang tid, der er gået siden sidste kontakt med sagsbehandleren, er dog ikke signifikant, hvilket betyder, at matchgruppeplacering ikke påvirker danskeres og indvandre- res kontakt med sagsbehandleren forskelligt.

Kontanthjælpsmodtagerne er yderligere blevet spurgt til varigheden af den personlige samtale. Gennemsnittet for samtalsens varighed er 34 minutter. Der er ikke sammenhæng mellem, hvor lang tid der er gået mellem den sidste kontakt mellem sagsbehandler og kontanthjælpsmod- tager, og hvor lang tid den sidste kontakt varede. Varigheden af den sidste samtale vises nedenfor i tabel 5.2 Tabellen viser, at jo højere matchgruppeplacering, forstået som jo længere fra arbejdsmarkedet, jo længere tid er der brugt i gennemsnit på den sidste samtale. Matchgruppe 4 og 5 har i gennemsnit brugt 36 minutter på den sidste samtale med sagsbehandleren, mens matchgruppe 1 i gennemsnit har brugt 25 minuter på den sidste samtale med sagsbehandleren.

TABEL 5.2

Varigheden af den sidste samtale kontanthjælpsmodtageren havde med sagsbehandler. Opdelt efter matchgruppe. Procent.

	I alt	Ingen match-gruppe	Match-gruppe 1	Match-gruppe 2	Match-gruppe 3	Match-gruppe 4	Match-gruppe 5
op til et kvarter	23	27	36	27	22	20	18
over et kvarter til en halv time	42	43	41	41	45	41	42
over en halv time til tre kvarter	11	9	10	9	15	11	13
over tre kvarter til en time	15	12	7	16	11	18	19
over en time til halvanden time	3	4	1	0	2	4	5
over halvanden time	1	2	0	2	1	2	1
Ingen oplysninger	4	4	6	5	3	5	3
Gennemsnit (minutter)	34	33	25	30	32	36	36
Standardafvigelse (minutter)	22	24	15	21	19	22	22
Median (minutter)	30	30	20	30	30	30	30
Beregningsgrundlag	1676	305	106	131	282	620	232

Men det er ikke kun hyppigheden og varigheden af kontakten med sagsbehandler, der er interessant, det er også karakteren af kontakten – hvilken vejledning, kontanthjælpsmodtageren modtager. Dette bliver gennemgået i næste afsnit.

5.2.1 Vejledning omkring beskæftigelse og uddannelse

Det er et lovkrav i loven om aktiv beskæftigelsesindsats, at der ved første kontakt mellem sagsbehandleren bliver opstillet en handleplan for, hvordan kontanthjælpsmodtageren hurtigst muligt kommer i ordinært arbejde eller begynder en uddannelse. Hvis det ikke skønnes muligt at kontanthjælpsmodtageren umiddelbart kan komme i arbejde, fordi personen har andre problemer end ledighed, skal kontaktførelsen tilrettelægges, så kontanthjælpsmodtageren kommer tættere på arbejdsmarkedet.

Der er i undersøgelsen spurgt til fire aspekter af vejledningen. For det første er der spurgt: ”Mens De har modtaget kontanthjælp inden for det seneste år ... 1. har De inden for det seneste år talt med deres sagsbehandler om, hvordan De kunne komme i arbejde? ... 2. har Deres sagsbehandler inden for det seneste år opfordret Dem til at søge arbejde? ... 3. har Deres sagsbehandler inden for

det seneste år talt om uddannelsesmuligheder? ... 4. har Deres sagsbehandler inden for det seneste år lagt en plan for Deres fremtid eller revideret en plan?

Nedenfor i tabel 5.3 er vist fordelingerne. Tabellen viser, at knapt to tredjedele (62 pct.) har talt med sagsbehandleren om, hvordan vedkommende kunne komme i arbejde. Ifølge loven om aktiv arbejdsmarkedspolitik skal sagsbehandleren netop også drøfte arbejdsmuligheder med kontanthjælpsmodtageren. Tabellen viser også, at relativt få (hhv. 38, 37 og 37 pct.) er blevet opfordret til at søge arbejde, er blevet vejledt i forhold til uddannelsesmuligheden eller har fået lagt eller revideret en plan for fremtiden. Dette er relativt lave tal, men igen bør det bemærkes, at der er tale om kontanthjælpsmodtagernes egne udsagn. Og man kan forestille sig, at en handleplan, der blev lavet for op til et år siden, er blevet glemt, eller at det ikke har fæstnet sig hos kontanthjælpsmodtageren, selvom det har været nævnt (måske ganske kort) i samtalens løb.

Hvis kontanthjælpsmodtageren har problemer ud over ledighed (er i matchgruppe 4-5) er kravet dog, at sagsbehandleren skal lægge en plan for hvordan kontanthjælpsmodtageren kommer tættere på arbejdsmarkedet. Tabel 5.4 viser fordelingen af hvilken vejledning, kontanthjælpsmodtageren har modtaget fordelt på matchgrupper.

Tabel 5.3

Forskellige former for vejledning kontanthjælpsmodtagerne har modtaget fra sagsbehandlere inden for det sidste år. Procent.

	procent	procentgrundlag
har De Inden for det seneste år talt med Deres sagsbehandler om, hvordan De kunne komme i arbejde?	62	1844
har Deres sagsbehandler inden for det seneste år opfordret Dem til at søge arbejde?	38	1840
har Deres sagsbehandler inden for det seneste år talt om uddannelsesmuligheder?	37	1842
har Deres sagsbehandler inden for det seneste år lagt en plan for Deres fremtid eller revideret en plan	37	1838

5.2.1.1 Vejledning omkring beskæftigelse og uddannelse, opdelt på matchgrupper

Det er tydeligt, at vejledningen generelt er tilpasset til matchgruppen. Kontanthjælpsmodtagere, der angiver at have talt med sagsbehandleren

om, hvordan de skulle komme i arbejde, er hyppigere indplaceret i matchgruppe 1-3. I disse matchgrupper angiver omkring 70 pct. at have talt med sagsbehandler om at komme i arbejde. Af de kontanthjælpsmodtagere, der er indplaceret i matchgruppe 4 og 5, har knapt en tredjedel (62 pct) af matchgruppe 4-kontanthjælpsmodtagerne, og under halvdelen (48 pct) af kontanthjælpsmodtagerne i matchgruppe 5 har talt med sagsbehandleren om, hvordan personen kunne komme i arbejde. Af de personer, der ikke er indplaceret i matchgruppe, har godt halvdelen (56 pct) talt med sagsbehandleren om at komme i arbejde. Man kunne dog indvende, at selvom ordinær beskæftigelse ikke er en mulighed for alle, og særligt ikke for matchgruppe 4 og 5, burde det ifølge loven om aktiv arbejdsmarkedspolitik drøftes, hvordan kontanthjælpsmodtageren kommer nærmere på arbejdsmarkedet. Dog kan en drøftelse af, hvordan personen nærmer sig arbejdsmarkedet godt af den enkelte opfattes som ikke værende vejledning i, hvordan personen kommer i arbejde.

Opdeler man kontanthjælpsmodtagerne, der er blevet opfordret til at søge arbejde inden for det sidste år på matchgruppe, viser det samme mønster sig, om end der generelt er færre, der er blevet direkte opfordret til at søge arbejde. Samtidig er forskellene mellem de arbejdsmarkedsparate og de ikke-arbejdsmarkedsparate mere udtalte. I matchgruppe 1 er ca. to tredjedele blevet opfordret til at søge arbejde, mens det kun er hver femte i matchgruppe 5, der er blevet opfordret til at søge arbejde.

Ser man på, hvorvidt kontanthjælpsmodtageren angiver at have talt med sagsbehandleren om uddannelsesmuligheder inden for det seneste år, viser tabel 5.4, at det er knapt halvdelen af personerne i matchgrupper 1, 2 og 3, der har talt med sagsbehandleren om uddannelsesmuligheder, men andelen i matchgruppe 4 og 5 er lavere med 36 procent i matchgruppe 4 og 24 procent i matchgruppe 5. Dette vil blive gennemgået yderligere med hensyn til alder nedenfor.

I lov om aktiv beskæftigelsesindsats er det angivet, at sagsbehandleren skal lave en plan for det videre kontaktforløb og hvordan kontanthjælpsmodtageren kommer i arbejde eller kommer tættere på at kunne komme i arbejde. Men når kontanthjælpsmodtagerne spørges til, om sagsbehandleren har lagt en plan for fremtiden eller revideret en allerede eksisterende plan, er det ikke mange – uanset matchgruppe – der mener, at sagsbehandleren har lagt denne plan. Det kan være, at planen er implicit – at sagsbehandleren ville mene at have lagt en plan, men ikke har fået dette kommunikeret helt klart til kontanthjælpsmodtageren.

Tabel 5.4

Forskellige former for vejledning kontanthjælpsmodtagerne har modtaget fra sagsbehandlere inden for det sidste år, opdelt efter matchkategorier. Procent.

	Ikke indplaceret	Match-gruppe 1	Match-gruppe 2	Match-gruppe 3	Match-gruppe 4	Match-gruppe 5
har De inden for det seneste år talt med Deres sagsbehandler om, hvordan De kunne komme i arbejde? (ja)	56	72	70	73	62	48
har Deres sagsbehandler inden for det seneste år opfordret Dem til at søge arbejde? (ja)	33	63	56	58	31	18
har Deres sagsbehandler inden for det seneste år talt om uddannelsesmuligheder? (ja)	33	44	46	48	36	24
har Deres sagsbehandler inden for det seneste år lagt en plan for Deres fremtid eller revideret en plan (ja)	34	38	33	44	38	33
Mindste beregningsgrundlag	344	114	144	299	677	259

I lov om aktiv beskæftigelsesindsats angives det, at kontanthjælpsmodtagere under 25 år, der ikke har andre problemer end ledighed, har pligt til at tage en uddannelse. Undersøger vi, hvorvidt kontanthjælpsmodtageren angiver at have talt med sagsbehandleren om uddannelsesmuligheder opdelt på alder og matchgruppe, finder vi, at for matchgruppe 1-3 har 63 procent af de unge (under 25 år) talt med sagsbehandleren om uddannelsesmuligheder, mens kun 42 pct. blandt de over 25-årige har talt om uddannelsesmuligheder med sagsbehandleren¹³. For de ikke-arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere, matchkategori 4 og 5, er det 53 procent af de unge (under 25 år), der har talt om uddannelse med sagsbehandleren og 30 procent af de over 25-årige, der har talt uddannelsesmuligheder med sagsbehandleren. Der er altså flere af de unge i matchgruppe 1-3, der har talt om uddannelsesmuligheder med sagsbehandleren end i matchgruppe 4 og 5. Men lovkravet om, at arbejdsmarkedsparete unge har pligt til at tage en uddannelse ser ikke ud til at være opfyldt. Dog skal det som ovenfor fremføres, at emnet kan have været oppe i

13. Tallene fremstilles ikke i tabelform

samtalens løb, uden at kontanthjælpsmodtageren op til et år efter kan huske, at det var en del af samtalen. Der er forbløffende lille forskel på matchgruppe 1-3 og 4-5, idet over halvdelen af de ikke-arbejdsmarkedsparate unge har talt med sagsbehandler om uddannelsesmuligheder. En anden indvending man kunne have er, at man kan tale om uddannelsesmuligheder på meget forskellige niveauer, hvor nogle er meget konkrete og andre noget mere abstrakte. Og der er i denne undersøgelse ikke mulighed for at se forskel på luftige overvejelser omkring mulige fremtidige uddannelser og mere konkrete tanker om konkrete uddannelsesvalg og starttidspunkt for uddannelsen.

5.3 VEJLEDNING OG VIDEN OM SANKTIONSMULIGHEDER

Ved forsømmelighed af rådighedsforpligtelse eller ved sort arbejde, manglende deltagelse i aktivering etc er der mulighed for at kontanthjælpsmodtageren kan straffes ved hjælp af sanktioner. I dette afsnit fokuserer vi på, om kontanthjælpsmodtagerne kender muligheden for sanktioner samt om kontanthjælpsmodtagerne har været forsømmelige og derfor har oplevet sanktioner. Det skal bemærkes, at sanktionerne i høj grad skal ses præventivt, det er udgangspunktet, at kontanthjælpsmodtagerne skal kende sanktionsmulighederne, så de ikke behøver at komme i brug.

Kontanthjælpsmodtagernes viden om sanktioner er undersøgt gennem de fire spørgsmål: ”*Ved De, at kontanthjælpen kan blive nedsat, stoppet, eller De kan blive pålagt aktivering ... 1. Hvis De udebliver fra planlagt samtale med sagsbehandler mv.? ... 2. Hvis De udebliver fra aktivering uden grund? ... 3. Hvis De uden grund afslår et aktiveringstilbud? ... 4. Hvis De arbejder uden at oplyse det og samtidig modtager kontanthjælp?*”.

Som tabel 5.5 nedenfor viser, har langt størstedelen af kontanthjælpsmodtagerne en god viden om muligheden for sanktioner, hvis der udvises forsømmelighed, såsom udeblivelse fra samtale med sagsbehandler, udeblivelse fra aktivering, hvis et aktiveringstilbud afslås eller hvis de arbejder, samtidig med at de modtager kontanthjælp.

Undersøger man, om der er forskelle på graden af viden i forskellige demografiske grupper, finder man, at der er forskel på mænds og

kvinders viden, at der er forskel på viden mellem aldersgrupper, og at der er forskel på viden, når der opdeles på etnisk oprindelse.

I tabel 5.5 nedenfor vises viden om de fire sanktionsmuligheder samt sammenhængen mellem denne viden og baggrundsvariablene. De viste variable er fundet gennem regressionsanalyser, men af formidlingsmæssige årsager er det de simple sammenhænge, der er vist i tabellen. På trods af forskellene mellem grupper er vidensniveauet om sanktionsmuligheder generelt meget højt.

Som tabellen viser, er flere mænd vidende om sanktionsmuligheder ved forsømmelighed end kvinder, der er fire til fem procentpoints forskel i viden om alle fire sanktionsmuligheder.

Der er generelt to aldersgrupper, der adskiller sig fra de andre aldersgrupper – de yngste og de ældste. Færre unge (op til 25 år) og færre ældre (over 59 år) ved, hvilke sanktionsmuligheder, der er.

Der er også forskel på viden om sanktioner i forhold til etnisk oprindelse, hvor danskerne har den højeste grad af viden, mens flygtninge har den laveste grad af viden.

Der kan være flere grunde til, at man har en lav grad af viden. Det kan være, det aldrig er blevet aktuelt, at man holder sine aftaler og ikke har sat sig ind i reglerne. Der kan også være tale om, at man kun har været i systemet i så kort tid, at det endnu ikke er blevet aktuelt. Og der kan naturligvis også være tale om forståelsesproblemer.

Tabel 5.5

Kontanthjælpsmodtagernes viden om sanktionsmuligheder ved fire former for forsømmelighed opdelt efter demografiske grupper. Procent.

	Véd, at der er sanktionsmulighed ved udeblivelse fra planlagt samtale med sagsbehandler	Véd, at der er sanktionsmulighed ved udeblivelse fra aktivering	Véd, at der er sanktionsmulighed ved at afslå et aktiveringstilbud	Véd, at der er sanktionsmulighed ved at arbejde samtidig med at modtage kontanthjælp
I alt	84	88	87	90
Køn				
Mænd	87	92	89	93
Kvinder	82	86	85	88
Alder				
Op til 24 år	75	81	80	86
25-30 år	89	92	91	93
31-39 år	85	90	87	91
40-49 år	84	89	88	90
50-54 år	88	89	87	94
55-59 år	89	89	91	91
over 59 år	83	84	84	86
Etnisk oprindelse				
Dansker	87	91	89	93
Flygtning	76	80	79	82
Indvandrere	81	86	86	88
Mindste beregningsgrundlag	1.832	1.827	1.822	1.825

Men én ting er viden om sanktioner ved forsømmelighed, en anden ting er, hvorvidt kontanthjælpsmodtageren har udvist forsømmelighed. Der er blevet spurgt til: *”Har De i år eller sidste år gjort noget af følgende: Er De uden gyldig grund udeblevet fra aktivering, afslået et aktiveringstilbud eller udeblevet fra en samtale med en sagsbehandler?”* Fordelingen er vist i tabel 5.6 nedenfor.

Når man spørger til, hvorvidt respondenterne har udvist forsømmelighed (det vil sige er blevet væk fra aktivering, har afslået et aktiveringstilbud eller er udeblevet fra en samtale med en sagsbehandler), finder man, at det er forholdsvis få, der oplyser at have udvist forsømme-

lighed. Den eneste baggrundsvariabel, der har effekt på udvist forsømmelighed er kontanthjælpsmodtagerens alder, hvor unge langt oftere angiver at have udvist forsømmelighed end ældre. Dette er vist i tabellen nedenfor. Som tabellen viser, angiver 16 procent af de unge (op til 24 år) at have udvist forsømmelighed i år eller sidste år, mens det kun gælder for to procent af den ældste gruppe, de over 59-årige. Der er en signifikant sammenhæng mellem viden om sanktionsmuligheder og forsømmelighed, som ikke er vist i tabellen, idet den er svag.

Tabel 5.6

Kontanthjælpsmodtagerens selvrapporterede udviste forsømmelighed i 2006 eller 2005. Opdelt på aldersgrupper. Procent.

Er i år eller sidste år uden gyldig grund blevet væk fra aktivering, afslået et aktiveringstilbud eller udeblevet fra samtale med sagsbehandler	Pct.	Beregningsgrundlag
I alt	9	1.827
Alder		
Op til 24 år	16	306
25-30 år	12	274
31-39 år	10	477
40-49 år	7	490
50-54 år	3	158
55-59 år	5	79
over 59 år	2	43

Der er også spurgt til, hvorvidt kontanthjælpsmodtageren har oplevet at blive udsat for en sanktion: ”Har De i år eller sidste år oplevet at kommunen har standset eller skåret i kontanthjælpen eller givet dem en anden straf?”, hvor svarmulighederne var (og man kunne vælge flere):” 1. Nedsat kontanthjælpen i en periode, 2. Standset kontanthjælpen i en periode, 3. Blevet tvunget til at starte i aktivering, 4. Ikke oplevet nogen sanktion, 5. Anden sanktion”.

Lov om aktiv beskæftigelsesindsats giver overordnet mulighed for tre typer af sanktioner. For det første kan kontanthjælpen nedsættes i en periode, for det andet kan kontanthjælpen stoppes helt i en periode og for det tredje kan kontanthjælpsmodtageren sendes i aktivering. I tabel 5.7 nedenfor er vist, hvor mange der har oplevet at blive udsat for en sanktion, og hvor mange af dem, der selv angiver at have udvist forsømmelighed, der har været udsat for en sanktion. Som det fremgår af tabel 5.7, er det ganske få, der har været udsat for en sanktion. De hyp-

pigst forekommende sanktioner er økonomiske – syv procent har oplevet at få nedsat kontanthjælpen i en periode og syv procent har oplevet at standset kontanthjælpen helt i en periode. Langt de fleste – 83 procent – har ikke oplevet nogen sanktion.

Når man undersøger, hvorvidt der er en sammenhæng mellem udvist forsømmelighed og hvorvidt der rent faktisk har været gjort brug af sanktioner fra kommunens side, finder vi, at der er sammenhæng, men at denne sammenhæng ikke er simpel. Omkring en fjerdedel, der angiver at have udvist forsømmelighed, har enten fået nedsat eller standset kontanthjælpen i en periode. Det er ganske få – to procent – der er blevet tvunget til at starte i aktivering. Men næsten halvdelen af dem, der selv angiver at have udvist forsømmelighed, har ikke været udsat for sanktioner. Dette er heller ikke nødvendigt i alle situationer ifølge lov om aktiv beskæftigelsesindsats. Hvis kontanthjælpsmodtageren ikke er arbejdsmarkedsparat, er aktivering ikke altid en mulighed. Og idet kontanthjælpssystemet er subsidiært til alle andre systemer og derfor understøtter dem, der ikke har anden mulighed for at klare sig, kan det være problematisk at nedsætte eller standse hjælpen. Datagrundlaget er ikke stort nok til yderligere elaborering på matchkategori eller den generelle økonomiske situation.

Tabel 5.7

Kontanthjælpsmodtagernes oplevede sanktioner samt disse oplevede sanktioner sammenholdt med udvist forsømmelighed. Procent.

Sanktion:	Andel, der har oplevet sanktion	Beregningsgrundlag
Nedsat kontanthjælpen i en periode	7	1.832
Standset kontanthjælpen i en periode	7	1.832
Blevet tvunget til at starte i aktivering	1	1.832
Anden sanktion	2	1.832
Har ikke oplevet nogen sanktion	83	1.832
Oplevet sanktion, hvis man har udvist forsømmelighed		
Nedsat kontanthjælpen i en periode	24	172
Standset kontanthjælpen i en periode	26	172
Blevet tvunget til at starte i aktivering	2	172
Anden sanktion	3	172
Har ikke oplevet nogen sanktion	45	172

5.3.1 Viden om matchgruppeindplacering

Hvis man undersøger, hvilken viden kontanthjælpsmodtagerne har om egen matchgruppeplacering finder man, at ganske mange ikke ved, hvilken matchgruppe, de er indplaceret i. Spørger man direkte til, om de har fået oplyst hvilken matchgruppe, de tilhører (*"Har kommunen fortalt Dem, hvilken såkaldt matchgruppe, De er placeret i?"*) er det kun 20 procent ud af 1.349 adspurgte, der svarer 'ja'. Undersøger man videre, om de personer, der mener at vide, hvilken matchgruppe de er placeret i, viser det sig, at deres viden ikke altid stemmer overens med den matchgruppe, der findes i registrene. Det skal bemærkes, at matchgruppeoplysningen fra registerdata stammer fra 1. kvartal 2006 og der derfor kan være sket en omplacering i tidsrummet fra registeroplysningen til kontanthjælpsmodtageren blev interviewet henover sommeren. Der er 187 personer, hvor der både er registeroplysninger og selvrappede oplysninger og i 62 procent (116 personer) er der overensstemmelse mellem de to oplysninger.

5.4 OPSAMLING

Emnet for dette kapitel har været kontanthjælpsmodtagernes kontakt med sagsbehandleren, vejledningsforhold og hvilke sanktionsmuligheder, de kender til og har været udsat for. En stor del af kontanthjælpsmodtagerne er i jævnlig kontakt med sagsbehandleren. Jo lavere matchgruppe – forstået som jo bedre match med arbejdsmarkedet – jo længere er der gået siden sidste kontakt med sagsbehandleren. Ligeledes går der længere tid mellem, at kontanthjælpsmodtagere med dansk baggrund er til samtale end personer med indvandrer- eller flygtningebaggrund. Dette kunne tolkes, som at sagsbehandlerne fokuserer på de kontanthjælpsmodtagere, de vurderer, vil have større problemer med at komme i arbejde.

Ser man på vejledningsforhold, viser det sig, at vejledningen er tilrettet matchgruppen – jo lavere matchgruppe (jo bedre match med arbejdsmarkedet), jo mere bliver der vejledt i forhold til at komme i arbejde, mens matchgrupper 4 og 5 i mindre grad direkte opfordres til at øge arbejde, men stadig vejledes (om end i mindre grad end de arbejdsmarkedssparate grupper) i forhold til, hvordan de kan komme i arbejde.

Langt de fleste kontanthjælpsmodtagere har en god viden om de sanktionsmuligheder, der ligger i kontanthjælpssystemet, hvis kontanthjælpsmodtageren forsømmer sine pligter. Meget få kontanthjælpsmod-

tagere angiver at have udvist forsømmelighed, og endnu færre har oplevet sanktioner. Det er oftest unge, der har udvist forsømmelighed.

Selvom kontanthjælpsmodtagerne generelt har en god viden om sanktionsmulighederne, er vidensniveauet omkring egen matchgruppeindplacering ganske lavt.

Kontanthjælpsmodtagernes generelle økonomiske situation

6.1 INDLEDNING

Kontanthjælpsmodtagere kan forventes at have en generelt dårlig økonomisk situation. Emnet for dette kapitel er denne økonomiske situation, hvordan kontanthjælpsmodtagerne selv oplever deres økonomiske situation, om de har haft konkrete betalingsproblemer inden for det sidste år, samt om de har modtaget hjælp fra kommunen til enkeltudgifter. Som andre steder gælder det, at der er tale om kontanthjælpsmodtagernes egen vurdering af situationen, om end der her også spørges til konkret adfærd, nemlig hvorvidt man har undladt at betale visse udgifter på grund af økonomiske problemer. Lov om aktiv socialpolitik giver mulighed for, at kommunen kan yde hjælp til enkeltudgifter, hvis de ikke selv har mulighed for at afholde udgiften samt hvis udgiften er nødvendig for deres livsførelse mv. I denne undersøgelse er der spurgt til, hvorvidt personen har fået hjælp til enkeltudgifter samt hvad hjælpen blev givet til. Samtidig kan både egen vurdering af økonomisk situation, hvorvidt kontanthjælpsmodtageren har haft konkrete betalingsproblemer samt om der er ydet hjælp til enkeltudgifter ses som tre forskellige udtryk for det samme, nemlig den generelle økonomiske situation.

I fremstillingen vil visse årsagsrelationer blive antaget, fx at stor gæld har indflydelse på, hvordan kontanthjælpsmodtageren vurderer sin økonomiske situation. Det kan dog også være den anden vej rundt, at en dårlig økonomisk situation betyder, at kontanthjælpsmodtageren stifter gæld for at kunne klare almindelige leveomkostninger. Ligeledes er heller ikke sammenhængen mellem, hvordan kontanthjælpsmodtageren vurderer sin økonomiske situation, og hvor mange udgifter, vedkommende har måttet undlade at betale inden for det sidste år, simpel. Det kan være, at en urdering af den økonomiske situation som dårlig betyder, at vedkommende mener sig nødsaget til at afstå fra visse udgifter. Det kan også være, at fravalget af visse udgifter betyder, at vedkommende vurderer sin økonomiske situation som dårlig.

6.2 KONTANTHJÆLPSMODTAGERNES EGEN VURDERING AF ØKONOMISK SITUATION

Kontanthjælpsmodtagerne er blevet bedt om at vurdere deres økonomiske situation: *"Hvordan vil De alt i alt bedømme Deres/familiens økonomiske situation, er den særdeles god, god, nogenlunde eller dårlig?"*. Når man spørger til den økonomiske situation, kan der både være tale om et absolut og et relativt mål, forstået som, at kontanthjælpsmodtageren både angiver, hvordan vedkommende vurderer sin økonomiske situation, samt hvordan vedkommende vurderer sin økonomiske situation i forhold til vedkommendes forventninger. En positiv vurdering af den økonomiske situation betyder altså ikke nødvendigvis, at kontanthjælpsmodtageren har et stort rådighedsbeløb, men at personen har en bedre eller ligeså god økonomisk situation, som personen ventede. En negativ vurdering kan på samme måde indikere både en dårlig økonomi og en økonomi, der er dårligere end personen forventer, eventuelt hvilken økonomi personen mener, at andre har. Man kan altså skelne mellem relativ og absolut økonomisk situation og der er ikke mulighed for at skille de to fra hinanden i denne undersøgelse.

Hvis man undersøger, hvad der har betydning for vurderingen af den økonomiske situation, finder vi, at en række baggrundsvariable har betydning for hvordan kontanthjælpsmodtageren vurderer sin økonomiske situation, se tabel 6.1. Tabellen viser, at selvom kun 2 procent angiver, at deres økonomiske situation er særdeles god, er det også kun 13

procent, der angiver at deres økonomiske situation er særdeles dårlig. En stor gruppe (38 procent) angiver, at deres økonomiske situation er 'nogenlunde'. Disse tal adskiller sig ikke væsentligt fra Bach (2003), hvor samme spørgsmål optræder.

Opdelt på etnisk oprindelse viser det sig, at kontanthjælpsmodtagere med dansk baggrund vurderer deres økonomiske situation lidt bedre end kontanthjælpsmodtagere med både flygtninge- og indvandrerbaggrund.

Ikke overraskende finder vi, at kontanthjælpsmodtagerens gæld har indflydelse på egen vurdering af økonomisk situation, hvor personer med stor gæld (over 100.000 kr) vurderer, at deres situation er dårligere end personer med ingen eller en mindre gæld. Gældsproblematikken er også emnet for kapitel 7.

Mænd vurderer generelt deres økonomiske situation som dårligere end kvinder.

Matchgruppeplacering har også en effekt på vurdering af økonomisk situation, jo tættere kontanthjælpsmodtageren er på arbejdsmarkedet, jo bedre vurderes den økonomiske situation. Dette kunne skyldes, at matchgruppe 5 ofte vil have været ude af arbejdsmarkedet i længere tid end matchgruppe 1, men der er ingen effekt af indeværende kontanthjælpsperiodes varighed.

Familietyper – hvorvidt kontanthjælpsmodtageren er enlig eller samboende og med eller uden børn – har også en effekt på vurderingen af den økonomiske situation, hvor enlige generelt vurderer deres økonomiske situation til at være dårligere end gifte og samboende.

Alderen har den indflydelse, at jo ældre man bliver, jo dårligere vurderer man sin økonomiske situation til at være. Dette kan naturligvis både skyldes, at de ældre kontanthjælpsmodtagere har et lavere rådighedsbeløb end de unge på grund af flere faste udgifter. Det kan også skyldes, at de ældre har en forventning om en bedre økonomisk situation, end den, de befinder sig i.

Tabel 6.1

Kontanthjælpsmodtagerens egen vurdering af økonomisk situation opdelt på demografiske grupper. Procent.

	Særde- les god	God	Nogen- lunde	Dårlig	Særde- les dårlig	Bereg- nings- grundlag
I alt	2	18	38	30	13	1.821
<i>I alt i 2000</i>	3	18	40	28	12	1.170
Etnisk oprindelse						
Dansker	3	20	38	26	13	1.256
Flygtning	1	12	38	37	12	300
Indvandrere	3	15	34	37	12	265
Gældsforhold						
ingen gæld	3	20	41	27	9	1.176
under 50.000	1	15	33	38	13	308
50.000-99.999	3	10	35	36	16	116
over 100.000	1	10	27	31	31	221
Køn						
Mand	3	14	32	34	17	759
Kvinde	2	20	41	26	10	1.062
Matchgruppe						
Ingen matchgruppe	2	20	35	30	12	339
Matchgruppe 1	5	23	47	18	6	114
Matchgruppe 2	3	25	49	18	4	144
Matchgruppe 3	3	18	39	29	11	298
Matchgruppe 4	1	14	35	33	16	672
Matchgruppe 5	3	17	32	31	16	254
Familietype						
Gift eller samboende	4	22	38	25	11	261
Gift eller samboende med børn	2	22	43	26	7	591
Enlig	3	14	32	34	17	658
Enlig med børn	1	13	38	31	16	315
Aldersgrupper						
Op til 24 år	2	28	39	22	10	305
25-30-årige	4	25	38	26	7	273
31-39-årige	3	13	39	34	11	474
40-49-årige	1	14	39	29	17	488
50-54-årige	3	17	28	33	19	159
55-59-årige	3	10	32	37	18	78
over 59 år	7	7	34	39	14	44

6.3 KONTANTHJÆLPSMODTAGERNES KONKRETE BETALINGSPROBLEMER

Kontanthjælpsmodtagerne er også blevet spurgt til om de har undladt at betale eller fravalgt særlige udgifter inden for det sidste år. Spørgsmålet, der er blevet stillet, er: ”Har De/familien inden for det sidste år af økonomiske grunde måttet lade være med at...?”. Valgmulighederne er vist i tabel 6.2 nedenfor. Idet ikke alle muligheder er relevante for alle (fx er det ikke relevant for ikke-børnefamilier at undlade at betale for børnepasning), er der en mulighed for at angive ’ikke relevant’ som svar.

Som det fremgår, har næsten to tredjedele (62 pct.) undladt at holde ferie uden for hjemmet, ca. halvdelen (49 pct.) har undladt at gå til tandlæge og over en tredjedel (38 pct.) har undladt at købe fodtøj. Det er ikke alle fravalg, der giver konsekvenser på kort eller langt sigt – der er således forskel på at undlade at holde ferie uden for hjemmet og på at undlade at betale elregningen. Ligeledes kan det have langtidseffekter, hvis man undgår at gå til tandlægen, mens at man – principielt – kan blive sat ud af lejligheden, hvis man undlader at betale husleje¹⁴.

Opdeler man på grupperinger, finder vi, at en lang række forhold har indflydelse på en eller flere af de undladte udgifter. Nedenfor er valgt at opdele på matchgruppe, idet matchgruppeplacering er signifikant for alle undladte udgifter. Der er undersøgt sammenhænge mellem undladte udgifter og en række andre baggrundsvariable, men det vil være for omfattende at vise alle sammenhænge.

Som tabel 6.2 viser, er det oftest matchgruppe 4 og 5, der har undladt at betale eller afholde udgifterne, men også i matchgruppe 1 til 3 er der en forholdsvis stor del, der har undladt at betale eller afholde udgifter, fx har 15 procent af matchgruppe 1-3 undladt at foretage reparationer ved boligen.

---

¹⁴ Hvis det er en familie, kommunen har genhusningspligt overfor, er det naturligvis en anden sag.

Tabel 6.2

Udvalgte udgifter, som kontanthjælpsmodtagerne angiver at have måttet undlade at betale på grund af økonomiske problemer. Tal fra 2000 og 2006. Procent.

	I alt i 2000	I alt 2006	Ingen matchgrup- pe	Matchgrup- pe 1-3	Matchgrup- pe 4-5
- Betale husleje?	13	10	11	9	9
Ikke relevant	4	3	2	3	3
- Betale for børnepasning?	11	3	3	3	2
Ikke relevant	66	58	62	47	63
- Betale regninger for el, gas, telefon eller lignende?	28	17	18	15	18
Ikke relevant	3	3	2	3	3
- Afdrag på lån og afbetalings- kontrakter?	29	21	21	17	22
Ikke relevant	16	17	15	15	20
- Holde ferie uden for hjemmet?	59	62	56	60	66
Ikke relevant	2	2	2	2	2
- Købe fodtøj til Dem selv, ægtefælle/samlever eller børn?	41	38	34	34	42
Ikke relevant	1	0	1	0	0
- Foretage reparationer ved boligen?	39	17	19	15	17
Ikke relevant	54	55	47	55	58
- Gå til tandlægen?	45	49	45	46	53
Ikke relevant	0	1	2	0	1
- Betale for børns fritidsaktivite- ter	*-	8	6	7	9
Ikke relevant	-	58	65	51	58
Mindste beregningsgrundlag	1.170	1.824	432	556	925

*Dette spørgsmål blev ikke stillet i 2000.

Sammenholder vi fordelingen i tabel 6.2 med den fordeling, Bach (2002) fandt i 2000 finder vi, at kontanthjælpsmodtagerne i nogenlunde samme grad fravælger de ikke strengt nødvendige udgifter, såsom at holde ferie uden for hjemmet, købe fodtøj samt tandlægebesøg i dag end de gjorde i 2000. Til gengæld har kontanthjælpsmodtagerne større mulighed for at

imødegå de andre udgifter så som børnepasning, el, gas, telefon mv. og afdrag på lån end de havde i 2000.

Som det fremgår af tabellen, er der for visse udgifter, fx tandlægebesøg, forskelle mellem matchgrupperne. Der er ikke mulighed for at sammenligne med tidligere undersøgelser, da matchgruppeinddelingen er ganske ny.

Der er tale om, at det til en vis grad er de samme personer, der har undladt at betale for flere udvalgte udgifter. Trækkes de udgifter ud, der kun er relevante for en mindre del af gruppen (dvs. de udgifter, der vedrører børn og ejerbolig) finder vi, at der er høje korrelationer¹⁵. Denne nye variabel fordeler sig som vist i tabel 6.3. Tabellen viser, at en fjerdedel af kontanthjælpsmodtagerne ikke har undladt at betale udgifter inden for det seneste år, mens ca. hver femte har undladt én, to eller tre udgifter. Kun få (fem procent) har undladt at betale fem udgifter. I indekset er der mulighed for i alt at undlade at betale seks udgifter, hvad der altså ikke er nogen, der har gjort.

Tabel 6.3

Antal enkeltudgifter kontanthjælpsmodtagerne angiver at have undladt inden for det seneste år. Procent.

	I alt
Har ikke undladt at betale udgifter	24
Har undladt en udgift	21
Har undladt to udgifter	21
Har undladt tre udgifter	18
Har undladt fire udgifter	11
Har undladt fem udgifter	5
Beregningsgrundlag	1.827

Opdeler man det gennemsnitlige antal udeladte udgifter på baggrundsvARIABLE (udvælgelsen af variable er sket gennem regressionsanalyse), finder vi, at gæld, alder, familietype og matchgruppeplacering har en effekt på hvorvidt kontanthjælpsmodtageren angiver at have undladt en eller flere

¹⁵ En faktoranalyse finder, at én faktor er nok til at beskrive variationen i materialet. På den baggrund laves en simpel sum for hvormange udgifter man har undladt. Denne kan bruges i det følgende.

udgifter. Tabel 6.4 nedenfor viser gennemsnit for grupperne. Ser man på gennemsnittet for hele gruppen af kontanthjælpsmodtagere, har de i gennemsnit undladt eller udskudt betalingen af 1,88 enkeltudgift. Standardafvigelsen er temmelig høj (1,5).

Opdeles på kontanthjælpsmodtagerens egen vurdering af deres økonomiske situation finder vi ikke overraskende en høj grad af overensstemmelse mellem vurderingen af den økonomiske situation og hvor mange enkeltudgifter, der er undladt. De kontanthjælpsmodtagere, der angiver, at de vurderer egen økonomiske situation til at være dårlig eller særdeles dårlig har undladt at betale hhv. 2,5 og 3,17 enkeltudgift.

De unge og de ældre har færre betalingsproblemer end de mellemalderlige aldersgrupper, måske fordi disse grupper har færre sundhedsudgifter (de unge) eller har vænnet sig til at leve på en begrænset indkomst (de ældre).

Gældsforhold har også en betydning for det gennemsnitlige antal betalinger, jo større gæld, kontanthjælpsmodtageren angiver at have, jo flere enkeltudgifter angiver vedkommende af undlade at betale.

Matchgruppen påvirker også hvor mange enkeltudgifter, kontanthjælpsmodtageren har undladt at betale. Matchgruppe 1 og 2 ligner hinanden meget, mens matchgruppe 3, 4 og 5 og ligger nogenlunde tæt på hinanden i antallet af udeladte enkeltudgifter.

Endelig viser tabellen, at gifte og samlevende undlader at betale færre enkeltudgifter end personer, der bor alene. Der er mindre forskelle på antallet af undladte enkeltudgifter alt efter om der er børn i husstanden eller ej, selvom de udgifter, der specifikt retter sig til børnefamilier (udgifter til børnepasning, udgifter til børns fritidsaktiviteter) ikke indgår i indekset.

Tabel 6.4

Gennemsnitlig antal enkeltudgifter kontanthjælpsmodtagerne angiver at have undladt inden for det seneste år. Opdelt efter øvrige økonomiske forhold, matchgruppe og demografiske forhold.

	Gennemsnit	Spredning (std.afv.)	Beregningsgrund- lag
I alt	1,88	1,50	1.827
Egen vurdering af øko. situation			
Særdeles god	0,47	0,81	45
God	0,75	1,05	322
Nogenlunde	1,59	1,31	682
Dårlig	2,50	1,36	538
Særdeles dårlig	3,17	1,28	230
Aldersgrupper			
Op til 24 år	1,58	1,53	307
25-30 årige	1,75	1,54	273
31-39 årige	2,05	1,49	477
40-49 årige	1,99	1,49	490
50-54 årige	2,05	1,42	159
55-59 årige	1,56	1,26	77
over 59 år	1,70	1,42	44
Gældsforhold			
Ingen gæld	1,54	1,36	1.182
Gæld under 25.000	2,30	1,50	160
Gæld 25.000 -50.000	2,36	1,57	148
Gæld 50.000-100.000	2,45	1,49	116
Gæld over 100.000	2,71	1,52	221
Matchgruppe			
Ingen matchgruppe	1,75	1,56	342
Matchgruppe 1	1,48	1,38	114
Matchgruppe 2	1,47	1,37	144
Matchgruppe 3	1,94	1,49	299
Matchgruppe 4	2,04	1,50	673
Matchgruppe 5	1,97	1,45	255
Familieforhold			
Gift eller samlevende	1,68	1,50	262
Gift eller samlevende med børn	1,70	1,41	591
Enlig	2,03	1,56	655
Enlig med børn	2,11	1,46	315

Samlet set har de fleste kontanthjælpsmodtagere (tre fjerdedele) undladt at betale eller afholde en eller flere enkeltudgifter. Der er naturligvis en vis forskel på, hvilke enkeltudgifter man fravælger: At undlade at holde ferie uden for hjemmet har ikke samme konsekvenser som at undlade at betale elregninger, telefonregninger eller lignende. I gennemsnit undlades knapt to udgifter (inden for det seneste år).

6.4 HJÆLP TIL ENKELTUDGIFTER

Som nævnt i indledningen til kapitlet er der ifølge lov om aktiv socialpolitik mulighed for, at sagsbehandleren kan give hjælp til enkeltydelser til kontanthjælpsmodtagere. Der er spurgt: ”*Har kommunen givet Dem hjælp til enkeltudgifter fx anskaffelse af udstyr, tandlægehjælp, mv. inden for det seneste år, mens De samtidigt har modtaget kontanthjælp/starthjælp?*”. Hvis kontanthjælpsmodtageren svarer bekræftende, bliver vedkommende spurgt, hvad denne hjælp var til. Det klare billede er, at det er til sundhedsydelser med egenbetaling, typisk tandlæge¹⁶, medicin, briller, fysioterapi og psykologbistand der ydes hjælp til, men også hjælp til børnene i husstanden. Nedenfor viser tabel 6.5 fordelingen af dem, der har modtaget hjælp til enkeltydelser. Tabellen viser, at 20 procent (375 personer) har modtaget hjælp til en eller flere enkeltydelser indenfor det sidste år. Tabellen er opdelt på grupper.

---

¹⁶ Ca. 100 ud af 375 personer har angivet at der blev givet hjælp til tandlæge.

Tabel 6.5

Kontanthjælpsmodtagere, som har fået hjælp af kommunen til enkeltudgifter inden for det seneste år. Opdelt efter øvrige økonomiske forhold, matchgruppe og demografiske forhold. Procent.

	Procent	Beregningsgrundlag
I alt	20	1840
Vurdering af egen økonomiske situation		
Særdeles god	16	45
God	15	318
Nogenlunde	18	682
Dårlig	22	536
Særdeles dårlig	33	230
Undladt enkeltudgifter		
Har ikke undladt at betale enkeltudgifter	14	432
Har undladt en eller flere enkeltudgifter	22	1.385
Etnisk oprindelse		
Dansk	23	1.256
Flygtning	12	301
Indvandrere	16	272
Matchgruppeplacering		
Ingen matchgruppeplacering	20	342
Matchgruppe 1	16	115
Matchgruppe 2	11	143
Matchgruppe 3	20	301
Matchgruppe 4	22	673
Matchgruppe 5	24	255
Familieforhold		
Gift eller samlevende	18	263
Gift eller samlevende med børn	14	593
Enlig	25	655
Enlig med børn	25	314
Gældsforhold		
ingen gæld	18	1.185
under 25.000	22	158
25.000-50.000	22	147
50.000-100.000	27	117
over 100.000	29	222

Som tabellen viser, er der god overensstemmelse mellem kontanthjælpsmodtagernes egen vurdering af den økonomiske situation, og hvorvidt de får hjælp til enkeltudgifter af kommunen. Det er et krav i lov om aktiv socialpolitik, at kontanthjælpsmodtageren ikke selv er i stand til at oppebære udgiften. Af de kontanthjælpsmodtagere, der vurderer egen økonomiske situation til at være særdeles dårlig, har hver tredje fået hjælp til enkeltudgifter, mens det kun er ca. hver sjette i de grupper, der vurderer deres økonomiske situation til at være god eller særdeles god.

Der ses også en klar sammenhæng mellem dem, der angiver at have undladt at betale enkeltudgifter og dem, der angiver at have fået hjælp af kommunen til enkeltudgifter.

Kontanthjælpsmodtagere med dansk oprindelse har oftere fået hjælp til enkeltudgifter end flygtninge og indvandrere, hvilket kan undre, når denne gruppe vurderer at have en bedre økonomisk situation end både flygtninge og indvandrere.

Matchgruppeplacering påvirker, hvorvidt der ydes hjælp til enkeltudgifter. Jo længere fra arbejdsmarkedet, jo flere har fået hjælp til enkeltudgifter. Dog adskiller matchgruppe 1 sig ved, at flere har fået hjælp til enkeltudgifter, end det er tilfældet for matchgruppe 2. Forskellen er signifikant.

Kontanthjælpsmodtagere, der bor alene, både med og uden børn, får oftere hjælp til enkeltudgifter end personer, der er gifte eller samboende. Men som tabel 6.1 viste, vurderer gifte og samboende generelt også, at de har en bedre økonomi end enlige. Gifte og samlevende med børn er den gruppe, der sjældnest får hjælp til enkeltudgifter, hvilket kan skyldes, at der generelt er tale om en gruppe, der er rimeligt velfungerende.

Endelig har også gældsforhold en betydning for, om man får hjælp til enkeltudgifter. Jo større gæld, jo flere får hjælp til enkeltudgifter.

Der ydes altså hjælp til enkeltudgifter til en femtedel af kontanthjælpsmodtagerne. Denne hjælp gives til de grupper, man kunne forvente vil have mest brug for den – kontanthjælpsmodtagere i matchgruppe 5, dem, der selv vurderer, at deres økonomiske situation er dårlig, og dem, der har en stor gæld, hvor afdragene må tynge økonomien og endelig til dem, der bor alene.

6.5 OPSAMLING

Det generelle billede for kontanthjælpsmodtagernes økonomiske situation er, at der er sammenhæng mellem målene for den økonomiske situation: De kontanthjælpsmodtagere, der selv vurderer, at deres økonomiske situation er dårlig har måttet undlade at betale flest enkeltudgifter og har fået mest hjælp til betaling og udvalgte enkeltudgifter af kommunen. Det er typisk sundhedsudgifter, der ydes hjælp til.

Når der sammenlignes med lignende tal fra 2000 finder vi, at der ikke er sket nogen udvikling i forhold til, hvordan kontanthjælpsmodtagerne vurderer deres egen økonomiske situation. Der er sket en forskydning i, hvilke konkrete betalingsproblemer kontanthjælpsmodtagerne har. Der fravælges oftere ikke strengt nødvendige udgifter, men mere nødvendige udgifter, elregninger, husleje etc, betales oftere nu end i 2000. Der blev ikke spurgt til hjælp til enkeltudgifter i 2000.

Det er interessant, at visse baggrundsfaktorer viser sig ikke at have indflydelse på den økonomiske situation. Særligt hvor lang tid, kontanthjælpsmodtageren har levet af kontanthjælp (indeværende kontanthjælpsperiodes varighed) har ikke effekt på de tre udtryk for den økonomiske situation. Så selvom man kunne forestille sig, at hvis man har været på kontanthjælp i lang tid, ville den generelle økonomiske situation blive dårligere, ser det ikke ud til at være tilfældet. En tolkning kan være, at man også her ser, at økonomisk situation er relativ; man vurderer sin økonomiske situation i forhold til det, man har vænnet sig til.

Opdelt på grupper finder vi, at jo højere matchgruppeplacering, forstået som jo længere væk fra arbejdsmarkedet, jo dårlige er den økonomiske situation, målt på alle tre udtryk for den økonomiske situation; både egen vurdering, konkrete betalingsproblemer og hjælp til enkeltudgifter. Kontanthjælpsmodtagere, der bor alene eller alene med børn har generelt en dårligere økonomisk situation end personer, der er gifte eller samlevende.

Gældsbyrde hænger også sammen med alle tre parametre, jo større gæld, jo dårligere vurderes den økonomiske situation, jo flere konkrete betalingsproblemer de har, jo flere får hjælp til enkeltudgifter. Som nævnt kan sammenhængen tænkes at gå begge veje; når man har en større gæld, har man en dårligere økonomisk situation, men samtidig kan en dårlig økonomisk situation føre til en gæld. Gældsproblematikken vil blive beskrevet langt mere indgående i næste kapitel.

Kontanthjælpsmodtagernes gæld

7.1 INDLEDNING

Kontanthjælpsmodtagernes gæld og hvorvidt denne gæld hindrer kontanthjælpsmodtagernes mulighed eller ønske om at arbejde, er et hidtil underbelyst område. I finansloven 2005 blev der afsat en pulje til en forsøgsperiode omkring gældseftergivelse/gældslempelse af offentlig gæld til socialt udsatte grupper, herunder langvarige kontanthjælpsmodtagere. Det blev vurderet, at gælden kan være en barriere for at komme i arbejde, idet den øgede indkomst blot vil gå til en (øget) afbetaling af gælden.

Der er tidligere lavet undersøgelser om langvarige kontanthjælpsmodtageres gæld (Rasmussen, 2006¹⁷), men denne åbner for en videre undersøgelse. I Rasmussen (2006) er hovedproblematikken, hvorvidt (langvarige) kontanthjælpsmodtageres gæld er en hindring for, at de kan komme i arbejde, og overvejelserne omhandler, hvorvidt man skal eftergive den offentlige gæld. En mindre spørgeskemaundersøgelse forsøger at afdække, hvorvidt kontanthjælpsmodtageren selv anser gælden som en barriere i forhold til at komme i arbejde. Resultaterne er ikke helt

---

¹⁷ Til LITLISTE: Rasmussen, Martin: Kontanthjælpsmodtageres gæld. Socialforskningsinstituttet 2006.

klare. Blandt dem, der ikke mener, at gælden er en barriere for at komme i arbejde (svarer nej til spørgsmålet om de ville have søgt arbejde mere ihærdigt, hvis de ikke havde gæld) er gælden temmelig stor. Samtidig er datagrundlaget spinkelt. Også Bach og Boll (2003¹⁸) finder, at 44 pct af de svageste kontanthjælpsmodtagere har en offentlig gæld, der af kommunerne skønnes som værende en barriere for beskæftigelse. De ledige selv er ikke en del af denne undersøgelse.

I denne undersøgelse er kontanthjælpsmodtagernes gæld – både privat og offentlig – søgt afdækket. Det skal bemærkes, at gruppen ikke er afgrænset til langvarige kontanthjælpsmodtagere (som puljen nævnt i kapitelindledningen er rettet mod), men blot kontanthjælpsmodtagere som helhed. Gældens størrelse er opgjort som både samlet gæld, offentlig gæld og privat bankgæld for de personer, der har angivet at have gæld på over 10.000 kr., hvor der ikke er pant i fast ejendom eller bil. Når gældens omfang er afdækket, spørges der til, hvorvidt personen helst undlader at komme i arbejde for at undgå at afdrage (mere) på gælden, eller om personen helst vil i arbejde for netop at kunne nedbringe gælden. Der er her tale om et mere hypotetisk spørgsmål, hvor personens situation må formodes at have en indflydelse på, hvordan spørgsmålet forstås. Hvis personen vurderer sig selv som meget langt væk fra arbejdsmarkedet, kan en vurdering af, hvorvidt personen ønsker arbejde forekomme ganske urealistisk, mens det for personer, der oplever en højere grad af arbejdsmarkedsparathed er et andet spørgsmål, der i højere grad implicerer en konkret handling, hvor det for den ovennævnte ikke-arbejdsmarkedsparate person kan være en (hypotetisk) holdning. Der spørges også til, om personen forventer, at den offentlige gæld eller noget af den vil blive eftergivet, om personen har undladt at betale et eller flere afdrag på gælden, om personen har modtaget vejledning fra kommunen eller socialforvaltningen om at få gælden afdraget eller nedskrevet. Disse spørgsmål har i højere grad en faktisk karakter end spørgsmålet om personen helst undlader at komme i arbejde, og man kan derfor formode, at personens kontekst ikke influerer på forståelsen af spørgsmålet i samme grad som ved hypotetiske spørgsmål.

---

¹⁸ TIL LITTELISTE: Bach, Henning Bjerregaard & Boll, Joachim: De svageste kontanthjælpsmodtagere. Barrierer for beskæftigelse. Socialforskningsinstituttet 2003.

7.2 GÆLDENS STØRRELSE

Gældens type og størrelse er blevet afdækket gennem en række af spørgsmål. Der er først spurgt til, hvorvidt interviewpersonen har en gæld, som ikke er mod pant i fast ejendom eller bil. Hvis der svares bekræftende, bliver personen spurgt ”*Er denne gæld over 10.000 kr.?*” for at få sorteret personer med mindre gældsposter fra. Ud af de 1.877 respondenter har over halvdelen (52 pct.) svaret bekræftende på at have gæld, der ikke er mod pant i fast ejendom¹⁹. Af disse 52 procent (897 personer) angiver størstedelen (85 pct., svarende til 762 personer), at gælden er over 10.000 kr. Det er altså 40 procent af interviewpersonerne, der har en gæld over 10.000 kr. Der er kun oplysninger om gældens størrelse for personer, der har angivet at have gæld over 10.000 kr.

De personer, der har svaret at deres gæld er over 10.000 kr. kan have offentlig gæld, privat gæld eller en kombination af privat og offentlig gæld. Der er således 414 personer, der har offentlig, 498 personer, der har bankgæld og 647 personer, der har en samlet gæld – enten bankgæld eller offentlig gæld eller begge dele – over 10.000 kr. Tabel 7.1 nedenfor viser fordelingen af gældens type og størrelse.

---

¹⁹ Spørgsmålene er kun stillet til personer, der har mulighed for at komme i arbejde, altså ikke til personer, der på interviewtidspunktet er værnepligtige, modtager sygedagpenge, modtager førtidspension og lignende ydelser.

Tabel 7.1

Personer, der har angivet at have en gæld over 10.000 kr. uden pant i bil eller hus: Gældens fordeling på offentlig gæld, privat bankgæld og gældens samlede størrelse. Procent.

Gældstype	Gældens størrelse	Procent/værdier
Offentlig gæld	-9.999	20
	10.000 – 49.999	47
	50.000 -	33
	Gennemsnit	67.072
	Spredning	98.382
	Median	25.000
	Beregningsgrundlag	414
Bankgæld	-9.999	5
	10.000 – 49.999	57
	50.000 -	38
	Gennemsnit	79.964
	Spredning	115.022
	Median	40.000
	Beregningsgrundlag	498
Samlet offentlig gæld og bankgæld	-24.999	25
	25.000 – 49.999	23
	50.000 – 99.999	18
	100.000 -	34
	Gennemsnit	104.505
	Spredning	141.218
	Median	50.000
Beregningsgrundlag	647	

Samtlige beregninger i tabellen er lavet for personer, der har angivet at have en gæld over 10.000 kr., idet vi ikke har gældsoplysninger for personer, der har mindre end 10.000 kr. i gæld.

Som det ses i tabel 7.1 har knapt halvdelen af personerne en offentlig gæld på mellem 10.000 og 50.000 kr., og ca en tredjedel har en offentlig gæld på over 50.000 kr. Sammenholdes dette gennemsnit og spredning (standardafvigelsen) ser vi, at gennemsnittet er temmelig højt og at spredningen er meget høj – der er enkelte personer, der skylder rigtig mange penge væk, og dette trækker gennemsnittet op. Medianen viser, at halvdelen af personerne har en offentlig gæld på under 25.000 kr. Udregner man et nyt gennemsnit korrigeret for de fem procent, der har den højeste gæld (dvs. en gæld over 280.000 kr), bliver gennemsnittet

49.231 kr. og spredningen 58.359 kr. Der er altså – selvom man fjerner de højeste fem procent – en ganske betydelig spredning i den offentlige gæld.

Samme mønster gør sig gældende for den private gæld. Det er kun fem procent, der har en privat gæld på under 10.000 kr, de fleste (57 pct.) ligger mellem 10.000 og 50.000 og forholdsvis mange (38 pct.) har en gæld, der er over 50.000. Gennemsnittet er på 79.964 kr. med en stor spredning (115.022 kr) og medianen er 40.000 kr. Korrigerer man som ovenfor ved at udregne et gennemsnit, der er baseret på de 95 procent med den laveste gæld (dvs. under 250.000 kr.), får man et gennemsnit på 56.898 kr. og en spredning på 51.076 kr. Den private gæld er altså højere end den offentlige gæld.

Den samlede gæld er summen af den offentlige og den private gæld og dermed ligner fordelingen de to gældstyper. Forholdsvis mange (34 pct) har en samlet gæld på over 100.000 kr, og den gennemsnitlige samlede gæld er 104.505 kr. og medianen er 50.000 kr.

7.2.1 Gældens fordeling på grupper

Man kan undersøge to forskellige aspekter af gælden. For det første, hvem der har gæld 10.000 kr. For det andet, ud af dem, der har en gæld på over 10.000 kr, hvilke baggrundsfaktorer betyder så noget for gældens størrelse.

7.2.1.1 Hvem har gæld over 10.000 kr

Tabel 7.2 nedenfor viser fordelingen af gæld over 10.000 kr. på baggrundsfaktorer. De viste baggrundsfaktorer er udvalgt ved hjælp af logistisk regression, hvor man ser på virkningen af én variabel, når der er taget højde for de andre variable. Men de sammenhænge, der vises i tabellen er de simple sammenhænge, det vil sige sammenhænge, hvor der ikke er taget højde for de andre variable. Det er interessant, hvilke variable der har en effekt, men det er også interessant, hvilke variable der ikke har en effekt. Hvor lang tid personen har fået kontanthjælp, har ingen effekt på, hvorvidt personen har gæld over 10.000 kr. eller ej. Personens erhvervsuddannelse har heller ingen effekt på, hvorvidt personen har gæld over 10.000 kr.

Tabel 7.2

Kontanthjælpsmodtageres selvrapporterede gæld over 10.000 kr., særskilt for demografiske grupper. Procent.

	Procent, der har gæld over 10.000 kr.	Procentgrundlag
I alt	41	1.877
Køn		
Mænd	45	785
Kvinder	38	1.092
Aldersgrupper		
0-24 årige	34	312
25-30 årige	47	279
31-39 årige	44	495
40-49 årige	40	501
50-54 årige	41	164
55-59 årige	33	82
over 59 år	27	44
Oprindelse		
Dansker	47	1271
Flygtning	25	320
Indvandrere	30	286
Matchgruppe		
Ingen matchgruppe	39	356
Matchgruppe 1	46	117
Matchgruppe 2	40	148
Matchgruppe 3	43	304
Matchgruppe 4	43	686
Matchgruppe 5	33	266

Tabel 7.2 viser, at mænd (45 pct.) i højere grad end kvinder (38 pct.) har gæld på over 10.000 kr. Gælden er fordelt på alder, således at det ikke er de helt unge (under 25 år), der har mest gæld, men gruppen mellem 25 og 30 år er den gruppe, hvor den største andel (47 pct.) har gæld over 10.000 kr. Den aldersgruppe hvor færrest har gæld over 10.000 kr. er personer over 59 år. Når vi ser på etnisk oprindelse, er det tydeligt, at personer, der er født i Danmark i langt højere grad har gæld end personer, der ikke er født i Danmark. Blandt danskfødte har knapt halvdelen (47 pct.) gæld over 10.000 kr., blandt flygtninge har ca. en fjerdedel (25 pct.) gæld over 10.000 kr. blandt indvandrere har 30 pct. en gæld over 10.000 kr. Forskellen mellem matchgrupperne er ikke stor, men der er en tendens til, at jo bedre tilknytning til arbejdsmarkedet (matchgruppe 1),

jo højere gæld. I matchgruppe 1 har 46 procent af personerne gæld over 10.000 kr., i matchgruppe 5 har 33 procent en gæld over 10.000 kr. Men selvom forskellene er signifikante, er de ikke stærke.

Tendensen er, at det er unge mænd af dansk etnisk herkomst, placeret i de lavere matchgrupper, der har opbygget en gæld på over 10.000 kr. Men selvom tendensen er der, og der er tale om klare signifikante sammenhænge, er det ikke alle forskelle, der er lige store. Fx er det 7 procentpoint flere mænd end kvinder, der har gæld over 10.000 kr. Det interessante er nærmere, at så mange – næsten halvdelen af respondenterne – har en gæld over 10.000 kr. uden pant i fast ejendom eller køretøj.

7.2.2 Gældens størrelse for de personer, der har gæld over 10.000 kr.

Ovenfor er det undersøgt, hvilke grupper der har en overhyppighed i forhold til at have opbygget en gæld over 10.000 kr. I det nedenstående vil vi undersøge, hvordan gældens størrelse fordeler sig på undergrupper – er det personer med store ressourcer, der har fået oparbejdet en stor gæld, eller er det de personer, der har været på kontanthjælp længe. Analyseudvalget bliver dermed mindre, idet kun de 762 personer, der har en gæld over 10.000 er med i analysen. Der er her fokuseret på den samlede gæld, selvom resultaterne af analyserne for hhv. offentlig og privat gæld vil blive inddraget kort i analysen af resultaterne. Hvis man laver særskilte analyser for offentlig og privat gæld finder man, at størrelsen på den offentlige gæld afhænger af køn og alder (og at andre faktorer, såsom uddannelse og matchgruppe ikke har nogen effekt), mens den private gæld i højere grad er betinget af etnisk oprindelse og alder. Der er også forskel på hvordan man kan oparbejde offentlig og privat gæld. Gæld til det offentlige får man som studiegæld, ved manglende skattebetaling eller ved udbetalte ydelser fra kommunen. Privat bankgæld vil typisk opstå som forbrugslån.

Den gennemsnitlige gæld fordelt på køn, alder og etnisk oprindelse – de variable, der viste en effekt i en lineær regressionsanalyse – er vist nedenfor i tabel 7.3. Der er her tale om korrigerede gennemsnit (hvor de 5 procent med den største gæld ikke er taget med i beregningerne), hvorfor både beregningsgrundlaget og det samlede gennemsnit afviger fra tallene i tabel 7.1.

Tabel 7.3

Kontanthjælpsmodtageres gæld til det offentlige og banker, særskilt for demografiske grupper, hvis gæld overstiger 10.000 kr. i 2006.

	Gennemsnitsgæld (kr.)	Beregningsgrundlag
I alt	78.274	614
Køn		
Mænd	86.684	283
Kvinder	71.084	331
Aldersgrupper		
Op til 24 årige	40.490	93
25-30 årige	72.911	114
31-39 årige	79.539	182
40-49 årige	91.532	153
50-54 årige	110.244	47
55-59 årige	88.685	20
over 59 år	109.400	5
Oprindelse		
Dansker	83.362	485
Flygtning	49.166	61
Indvandrere	68.039	68

Tabellen viser, at de mænd, der har gæld, gennemsnitligt har en større gæld end kvinder, der har gæld. De meget unge har en forholdsvis lille gæld, hvilket kan skyldes, at de ikke har haft så lang tid til at opbygge den. Skønnet for de over 59-åriges gæld er ganske usikkert, idet det kun bygger på fem personer, men generelt er der tendens til, at gælden vokser med alderen, blandt personer, der har gæld. Sammenholder man gennemsnitsgælden med resultaterne fra analysen om hvem, der har gæld over 10.000 kr. i tabel 7.2, ser vi, at der er færre i de ældre aldersgrupper der har gæld over 10.000 kr. Der er altså tale om, at færre ældre end yngre har gæld, men de ældre, der har gæld har en højere gæld end de yngre. Dette er en anden tendens end den, der viser sig for mænd og kvinder – der er både flere mænd end kvinder, der har gæld over 10.000 kr. og den gæld, de har, er højere. Billedet ligner billedet af etnisk oprindelse. Der er en større andel blandt personer med dansk baggrund, der har gæld og den gæld, de har, er højere.

På samme måde som ovenfor i beskrivelsen af, hvem der har gæld over 10.000 kr., er det interessant, hvilke sammenhænge der *ikke* kunne påvises. Hvor lang tid, man har været på kontanthjælp (varigheden af den nuværende kontanthjælpsperiode) har ikke nogen effekt på stør-

relsen af den gæld, der er opbygget. Ligeledes har heller ikke erhvervsuddannelse eller matchgruppe nogen betydning, hvorfor hypotesen om, at ledige, der er særligt arbejdsmarkedsparete og velfungerende kan oparbejde en stor gæld, må falde.

7.3 GÆLD, ARBEJDSØNSKE OG AFBETALING AF GÆLDEN

For at undersøge om gæld kan være en hindring, for at kontanthjælpsmodtagere får et arbejde, er der spurgt til, om de selv vurderer, at gælden er en forhindring: ”Undlader De helst at komme i arbejde for at undgå at afdrage (mere) på gælden, eller vil De tværtimod helst have arbejde for at kunne nedbringe gælden?”. Dette spørgsmål betegnes i det følgende som ’arbejdsønske’. Tabel 7.4 viser, at kun ganske få (4 pct.) angiver, at de helst undgår at komme i arbejde for at undgå at afdrage på gælden. Godt halvdelen (51 pct) angiver, at de helst vil have et arbejde, så de kan komme til at afdrage på gælden, og 41 pct. angiver, at deres gæld ikke har nogen betydning for hvorvidt de ønsker at komme i arbejde eller ej. Hvis interviewpersonerne bliver spurgt direkte, mener de altså ikke, at gælden er en hindring for at komme i arbejde, nærmere tværtimod.

Tabel 7.4

Kontanthjælpsmodtageres arbejdsønske og hvorvidt de helst undlader at komme i arbejde for at undgå at afdrage på gælden. Procent.

	Procent
Helst undgå at arbejde	4
Helst have arbejde	51
Min gæld har ingen betydning for min lyst til at arbejde	41
Ved ikke	4
Procentgrundlag	758

Selvom man laver en analyse af gældens størrelse, både med den samlede gæld, den offentlige gæld og den private gæld, for at se om sandsynligheden for at svare ’vil helst undgå at arbejde’ ændres med gældens størrelse, viser der sig ingen signifikante sammenhænge. Dog ser det ud til, at sandsynligheden for at svare, at man helst vil undgå et arbejde falder, jo større ens private gæld er. Sammenhængen er ikke signifikant, men te-

sten²⁰ er meget tæt på det gængse signifikansniveau på 5 procent. Der er også i denne analyse korrigeret for personer (højeste fem procent) med meget høje gældsposter, så disse ikke skulle forvride billedet af den generelle tendens.

Det er værd at overveje, om spørgsmålets hypotetiske præg om øget arbejdsønske (vil helst have arbejde) eller nedsat arbejdsønske (helst undgå at arbejde) har en betydning for svarfordelingen, at personerne ikke svarer på baggrund af deres faktiske situation og handlinger, men på baggrund af ønsker.

Sammenhænge mellem baggrundsvariablene, dvs. alder, nuværende kontanthjælpsperiodes varighed, etnisk oprindelse, matchgruppe og køn og arbejdsønske blev også undersøgt. Der er generelt ikke effekt af baggrundsvariablene. Vi finder én signifikant sammenhæng, mellem alder og arbejdsønske. Jo ældre svarpersonen er, jo større sandsynlighed er der for, at personen svarer, at vedkommende helst vil undgå at arbejde.

Der er også spurgt til et mere handlingsorienteret aspekt af gældens afbetaling, nemlig hvorvidt personen har undladt at afbetale på gælden: ”*Har De undladt at afbetale et eller flere afdrag på Deres gæld til tiden eller helt stoppet betalingen af afdrag og renter?*”. I spørgsmålsformuleringen relateres gældsafdragelsen ikke til et eventuelt arbejdsønske.

I nedenstående tabel 7.5 sammenstilles svarene fra spørgsmålet om gældsafdragelse og spørgsmålet om arbejdsønske. Her er vist fordelingen af, hvorvidt personen har undladt at betale afdrag samt sammenhængen mellem undladelsen af afdrag og arbejdsønske. Sammenhængen er signifikant.

---

²⁰ χ^2 : 3,8; df 1; $p < 0,0514$

Tabel 7.5

Kontanthjælpsmodtagernes arbejdsønske opdelt på om kontanthjælpsmodtageren afbetaler på gælden. Procent.

	I Alt	Vil helst undgå at arbejde	Vil helst have arbejde	Gæld har ingen betydning	Beregningsgrundlag
Betaler alle afdragene til tiden	51	3	55	43	367
Undladt at betale indtil flere afdrag til tiden	16	4	62	34	111
Helt stoppet betalingen af afdrag og renter	18	9	53	38	128
Har fået henstand og lagt en afdragsplan	15	3	41	56	110

Som tabel 7.5 viser, er det halvdelen (51 pct.), der betaler alle afdrag til tiden. Men der er også en femtedel (18 pct.), der helt har stoppet betalingen af afdrag og renter. Og der viser sig interessante sammenhænge mellem gældsafdragelse og arbejdsønske. Af de personer, der helt har stoppet afbetalingen af afdrag og renter, vil hver tiende (9 pct.) helst undgå at arbejde. Selvom det ikke er mange, er det dog flere end i de andre grupper. Og de personer, der har fået henstand og lagt en afdragsordning, er det over halvdelen (56 pct.), der ikke mener, at gælden har nogen betydning for deres arbejdsønske. Men vi ved naturligvis ikke, om dette arbejdsønske er højt eller lavt. De personer, der ytrer det højeste arbejdsønske, er dem, der angiver at have undladt et eller flere afdrag på gælden.

Så selvom det ikke ser ud til, at arbejdsønsket afhænger af gældens størrelse som vist ovenfor, er der en sammenhæng mellem arbejdsønske, og hvordan man får håndteret gælden.

Men denne håndtering af gælden – hvorvidt man får afdraget på gælden, er stoppet med afdrag eller har fået lagt en afdragsplan – kan naturligvis skyldes gældens størrelse, så sammenhængen mellem gældens størrelse og arbejdsønske er en mere kompliceret sammenhæng. Og der er sammenhæng mellem gældens størrelse og hvorvidt man afdrager på gælden. Denne sammenhæng er vist nedenfor i tabel 7.6. Det er undersøgt, hvorvidt gældens sammensætning af om der er tale om offentlig eller privat gæld har nogen betydning, men det er ikke tilfældet, om end

sammenhængen mellem gældens størrelse og afbetalingen af gælden er stærkest for den offentlige gæld.

Tabel 7.6

Kontanthjælpsmodtagernes samlede gæld opdelt på afbetalingen af den samlede gæld. Procent

	Betaler alle afdragene til tiden	Undladt at betale indtil flere afdrag til tiden	Helt stoppet betalingen af afdrag og renter	Har fået henstand og lagt en afdragsplan	Beregningsgrundlag
under 25.000	56	15	8	23	156
25.000-50.000	58	17	12	14	145
50.000-100.000	63	13	12	12	117
over 100.000	40	15	34	12	218

Tabel 7.6 viser, at hvis kontanthjælpsmodtageren har en gæld over 100.000 kr., er der en øget sandsynlighed for, at vedkommende helt har stoppet afbetalingen af afdrag og renter. Det er en tredjedel af kontanthjælpsmodtagerne med en gæld over 100.000 kr., der helt har stoppet betalingen af afdrag og renter, mens det kun er 12 pct. blandt kontanthjælpsmodtagere, der har en gæld mellem 25.000 og 50.000 og mellem 50.000 og 100.000 kr. Ligeledes er det kun 40 pct. af kontanthjælpsmodtagerne med en gæld over 100.000, der betaler alle afdrag til tiden. Tallene for at betale alle afdrag til tiden er langt højere for grupperne, der har under 100.000 kr. i gæld, for disse grupper ligger andelen mellem 56 og 63 pct.

7.3.1 Arbejdsønske og gæld samt andre mål for arbejdsønske

For videre at undersøge hvorvidt gældens størrelse kan være en barriere for at få arbejde undersøger vi tre andre aspekter af arbejdsønsket. Disse er, hvorvidt kontanthjælpsmodtageren søger arbejde (*"Søger De (andet) arbejde?"*) om de selv mener, de kan bestride et arbejde (*"Vil De være i stand til at passe et almindeligt arbejde?"*) eller om de egentlig ønsker at komme på førtidspension og dermed slet ikke ønsker at arbejde (*"Ønsker De at komme på førtidspension?"*). Der er her tale om både handlingsorienterede aspekter af arbejdsønsket, om kontanthjælpsmodtageren søger arbejde,

vurdering af egen arbejdsevne samt et spørgsmål om, hvorvidt personen slet ikke ønsker arbejde, men i stedet søger førtidspension.

Der findes ingen signifikante sammenhænge mellem gældens størrelse og de tre ovenstående aspekter af arbejdsønsket. Der findes dog sammenhænge mellem alle tre aspekter og arbejdsønsket (forstået som ”Undlader De helst at komme i arbejde for at undgå at afdrage (mere) på gælden, eller vil De tværtimod helst have arbejde for at kunne nedbringe gælden?”), hvilket næppe kan overraske. Sammenhængene er, som man kunne forvente. Flere kontanthjælpsmodtagere, der angiver at søge et (andet) arbejde, angiver, at de helst vil arbejde for at nedbringe gælden end kontanthjælpsmodtagere, der angiver, at de ikke søger arbejde. Ligeledes er andelen, der helst vil have et arbejde, større (63 pct.) blandt dem, der mener, at de er i stand til at passe et almindeligt arbejde, end blandt dem, der ikke mener, de er i stand til at passe et almindeligt arbejde (41 pct.). Undersøger man sammenhængen mellem om kontanthjælpsmodtageren ønsker at komme på førtidspension og om personer ønsker at arbejde, finder vi, at der er en klar overhyppighed (11 pct) af personer, der ønsker, men ikke har fået førtidspension, der helst vil undgå at arbejde. De kontanthjælpsmodtagere, der ikke ønsker førtidspension, vil generelt helst have arbejde (62 pct.) men mange angiver, at gæld ikke har betydning for lysten til at arbejde.

7.3.2 Gæld og vejledning til afdrag eller nedskrivning af gæld

Kontanthjælpsmodtagerne er blevet spurgt, om de har modtaget vejledning til at få gælden afdraget eller nedskrevet ved spørgsmålene: ”Har De modtaget nogen vejledning fra kommunen/socialforvaltningen til at få gælden afdraget (og få en bedre privatøkonomi)?” samt ”Har de modtaget nogen vejledning fra kommunen/socialforvaltningen til at få noget af gælden eftergivet; altså nedskrevet efter aftale med kreditorerne?”. Det er forholdsvis få personer (9 pct., svarende til 65 personer), der har modtaget vejledning til at få afdraget gælden og endnu færre (3 pct., svarende til 26 personer), der har fået vejledning til at få gælden nedskrevet. Ligesom ovenfor, er det kun personer, der har angivet at have en gæld over 10.000 kr., der har fået stillet spørgsmålet. Der er ingen signifikante sammenhænge mellem vejledningsforhold og hvilken størrelse, kontanthjælpsmodtagerens gæld har, køn, matchgruppeindplacering, alder eller gældens type.

7.4 OPSAMLING

Emnet for dette kapitel var kontanthjælpsmodtagernes gæld, denne gælds størrelse, og hvorvidt gælden af kontanthjælpsmodtagerne opfattes som en hindring for at komme i arbejde. Og endelig om der kan ses tegn på, at gælden virker som en barriere for arbejdssøgning.

Vi fandt, at en forholdsvis stor del af kontanthjælpsmodtagerne, 40 procent, har en gæld, der er over 10.000 kr. Når man undersøger, hvilke grupper der i særlig høj grad har gæld, finder vi, at flere mænd end kvinder har gæld, og at den gæld, de har, er højere end den gæld, kvinderne har.

Der er forskel på, hvilke matchgrupper der har gæld over 10.000 kr, men der er ikke forskel på størrelsen af gælden for dem, der har gæld over 10.000 kr. Det er i matchgruppe 1 der er den største andel med gæld over 10.000 kr, mens matchgruppe 5 har den laveste andel af personer med gæld over 10.000 kr.

Opdelt på alder finder vi, at færre af de ældste og de yngste har gæld over 10.000 kr., men blandt dem der har gæld over 10.000 kr., finder vi, at gældens størrelse vokser med alderen. Sandsynligvis fordi der er større mulighed for at have stiftet gæld, jo ældre man bliver.

Kontanthjælpsmodtagere med dansk baggrund har oftere gæld end personer med både flygtninge- og indvandrerbaggrund. Og når man ser på gældens størrelse for den gruppe, der har mere end 10.000 kr. i gæld, har kontanthjælpsmodtagere med dansk baggrund også en større gæld end kontanthjælpsmodtagere med flygtninge- og indvandrerbaggrund.

At gældens størrelse skulle være en hindring for, at kontanthjælpsmodtageren kom i arbejde fandt vi ikke noget direkte belæg for. Dog fandt vi, at for kontanthjælpsmodtagere med en stor gæld er det sværere at klare afbetalingen på gælden, og nogle er gået helt i betalingsstandsning. Og der er en signifikant sammenhæng mellem hvem, der har problemer med at håndtere gældsafviklingen og hvem, der helst vil undgå at arbejde på grund af en stor gæld. Der er altså en indirekte betydning af gældens størrelse på, hvorvidt man ønsker at arbejde, men ingen direkte betydning. Vi undersøgte, hvorvidt der var sammenhæng mellem gældens størrelse og andre mål for arbejdsønske, nemlig hvorvidt man søger arbejde, angiver at ønske at arbejde og endelig om man helst vil på fol-

kepension. Der var ikke sammenhæng mellem gældens størrelse og disse tre udtryk for arbejdsønske.

Der er altså ikke fundet noget, der klart underbygger en sammenhæng mellem gældens størrelse, og at denne gæld skulle være en barriere for at komme i arbejde.

Kontanthjælpsmodtagernes deltagelse i aktivering

8.1 INDLEDNING

I dette kapitel vil vi belyse visse aspekter af kontanthjælpsmodtageres deltagelse i aktivering. Det drejer sig især om, hvorvidt aktivering herunder kommuners krav om straksaktivering fik kontanthjælpsmodtagerne til at søge mere ihærdigt efter arbejde, og om deltagerne selv vurderer, at deres muligheder for at komme i arbejde er blevet forbedret eller forringet som følge af aktivering. Det er kontanthjælpsmodtagernes egne opfattelser og vurderinger, som lægges til grund. Der foretages ikke nogen effektanalyse af, om deltagelse i aktivering rent faktisk har fået flere i arbejde i sammenligning med en situation, hvor de ikke deltog i aktivering.

8.2 KOMUNERS KRAV OM STRAKSAKTIVERING

Betegnelsen straksaktivering bruges om den aktivering, som kommuner tilkendegiver vil blive sat i gang, straks efter klienter har henvendt sig for at gøre krav på kontanthjælp. Kommunernes krav om straksaktivering er motiveret af primært to hensyn. Det første hensyn er at motivere kon-

tanthjælpsmodtagere til selv at finde noget arbejde, som er bedre lønnet og mere interessant end den tilbudte aktivering. Det andet hensyn er at bruge denne første aktivering som udgangspunkt for at foretage en visitering af kontanthjælpsmodtagere til andre aktiviteter, som er mere målrettet vedkommendes forudsætninger og problemer. Hvis det faktisk lykkes at motivere klienter til selv at finde noget andet arbejde, vil det hurtigt ske fyldest, og de vil derfor højst have nogle få ugers anciennitet som kontanthjælpsmodtagere. Sådanne motiverede kontanthjælpsmodtagere vil derfor ikke optræde i denne undersøgelse, hvor kravet for at tilhøre undersøgelsens population er mindst 4 ugers sammenhængende kontanthjælp.

Forekomsten af straksaktivering afdækkes med spørgsmålet: *"Krævede kommunen, at De straks deltog i aktivering dengang De henvendte Dem for at få kontanthjælp?"*. 40 pct. af undersøgelsens kontanthjælpsmodtagere har været udsat for et krav om straksaktivering, jf. tabel 8.1. De 40 pct. er, som nævnt, et minimumsskøn over andelen blandt potentielle kontanthjælpsmodtagere, som henvender sig til forvaltningen for at få kontanthjælp, fordi de personer, for hvem straksaktivering havde den ønskede motiverende effekt, straks forlod aktiveringen igen eller knap nok fik begyndt og derfor heller ikke tilhører undersøgelsens population.

Tabel 8.1

Kontanthjælpsmodtagere, som har været udsat for krav om deltagelse i straksaktivering. Opdelt efter forskellige forhold. Procent

	Blev mødt med krav om straksaktivering	Beregnings- grundlag
Alle	40	1871
<i>Matchkategori</i>		
Ikke indplaceret	36	355
1	56	117
2	47	147
3	50	303
4	36	684
5	34	265
<i>Køn</i>		
Mand	43	780
Kvinde	38	1.071
		+
<i>Alder</i>		
24 år eller yngre	41	312
25-30 år	51	278
31-39 år	41	492
40-49 år	35	500
50-54 år	38	163
55 år eller ældre	33	126
<i>Etnisk oprindelse</i>		
Flygtning	44	317
Indvandrer	52	286
Dansker	36	1.268
<i>Nedsat arbejdsevne</i>		
I høj grad nedsat	33	526
I nogen grad nedsat	36	497
Ikke særligt nedsat	49	161
Slet ikke nedsat	48	625
<i>Myndighedernes krav om jobsøgning</i>		
Krav om jobsøgning	62	361
Ej krav om jobsøgning	35	1.397
<i>Hovedbeskæftigelse på interviewtidspunkt</i>		
Beskæftigelse	48	257
Ordinær uddannelse og revalidering	32	135
Aktiveret kontanthjælpsmodtager	55	297
Passiv kontanthjælpsmodtager	34	951
Andre	39	231

Meget tyder på, at socialforvaltningen ret målrettet stiller krav om straksaktivering til de grupper af personer, for hvem aktivering umiddelbart vil have en motiverende effekt for at komme i arbejde. Ifølge tabel 8.1 er det nemlig de yngre personer med høj erhvervsevne, som hyppigt får stillet dette krav. Næsten halvdelen af de kontanthjælpsmodtagere, som er i beskæftigelse på interviewtidspunktet, har ligeledes været udsat for kravet, hvilket er en indikator på det samme.

Man bemærker sig også, at de kontanthjælpsmodtagere, som blev udsat for krav om straksaktivering, uden at det havde den umiddelbart ønskede effekt, også hyppigere mødes med et krav om jobsøgning fra socialforvaltningen. Kommunen synes således at opretholde kravet til de samme persongrupper om, at de selv skulle kunne finde sig et arbejde. Og vi ved, at kravet om jobsøgning har den ønskede effekt både på indikatorer på jobsøgeaktivitet og sandsynligheden for at komme i arbejde, jf. kapitel 3 og 4.

Man interesserer sig også for virkningen af straksaktivering, hvilket i denne sammenhæng måles ved besvarelsen af spørgsmålet: *Fik kravet om aktivering Dem til at søge mere eller mindre ihærdigt efter et almindeligt arbejde?* Det er naturligvis den erindrede oplevede effekt, som vi her får målt, jf. tabel 8.2.

Tabel 8.2

Straksaktiveringens oplevede betydning for jobsøgning. Procent

Søge mere eller mindre ihærdigt	
Ja, i høj grad	18
Ja, i nogen grad	18
Nej, jeg søgte mindre ihærdigt / holdt helt op med at søge	6
Nej, det påvirkede ikke min søgning	55
	4
Beregningsgrundlag	693

Der er en mindre variation i denne svarfordeling forskellige grupper imellem. At dømme efter den samlede svarfordeling stiger jobsøgningen mere eller mindre blandt godt en tredjedel af dem, som blev udsat for krav om straksaktivering, og hvor det ikke umiddelbart lykkedes at finde job.

8.3 DELTAGELSE I AKTIVERING

Det er også blevet undersøgt, hvor mange der i det hele taget har modtaget et tilbud om aktivering fra kommunen, og hvorvidt de deltog heri. Kontanthjælpsmodtagerne skulle svare på, om de havde modtaget et tilbud i 2005 eller 2006. Svarfordelingen fremgår af tabel 8.3. Som forventet er det de ikke-arbejdsmarkedsparete kontanthjælpsmodtagere, som hyppigst må undvære at få aktiveringstilbud fra kommunen – i dette tilfælde inden for en periode på 1½ år²¹. Blandt de interviewede er det under 10 pct., som har kunnet undgå at deltage i aktiveringstilbud med begrundelser, som vi ikke kender nærmere.

Tabel 8.3

Aktiveringstilbud til kontanthjælpsmodtagere i 2005 og 2006. Særsilt for matchgrupper. Procent.

	Matchkategorier						
	Ej indplaceret	1	2	3	4	5	I alt
Ikke modtaget tilbud	58	37	33	36	48	59	48
Modtog tilbud og deltog i tilbud	33	51	57	56	43	31	43
Modtog tilbud, men afslået	4	4	3	5	5	9	5
Modtog tilbud, men fandt noget andet at lave	3	7	6	2	2	1	3
Ved ikke	1	0	1	1	1	1	1
Beregningsgrundlag	344	115	145	300	675	259	1.838

I forhold til den tidligere undersøgelse fra 2000 er mentor-funktionen kommet til som et nyt instrument i forbindelse med aktivering af kontanthjælpsmodtagere. For at afdække kommunernes brug af dette instrument stillede man spørgsmålet: *"Harde/har De tilknyttet en såkaldt mentor, mens De deltog i dette aktiveringstilbud?"*. Ordet mentor er ikke et dagligdagsudtryk, hvorfor spørgsmålet var ledsaget af en forklarende tekst, som interviewerens kunne støtte sig til, hvis spørgsmålet ikke umid-

21. Igen taler vi om denne population af kontanthjælpsmodtagere, som mindst har modtaget kontanthjælp i en sammenhængende 4-ugers periode. Omfanget af straksaktivering er netop ikke med i fuldt omfang, fordi den virker netop ved sin motiverende virkning ret hurtigt, og det er især blandt de arbejdsmarkedsparete.

delbart blev forstået. Denne undertekst lød: ”En mentor er en person, der hjælper med at introducere, vejlede og oplære kontanthjælpsmodtageren ud over, hvad arbejdsstedet/uddannelsesstedet normalt plejer at gøre. Mentoren vil typisk være en medarbejder på arbejdsstedet/uddannelsesstedet”. 36 pct. bekræftede, at de mente, at der havde været tilknyttet en mentor til deres seneste aktiveringsprojekt. Andelen forekommer ganske høj. Der gælder også, at ca. 30 pct. af de kontanthjælpsmodtagere, som senest var aktiverede i form af et kommunalt beskæftigelsesprojekt, mener, at de havde tilknyttet en mentor. Blandt aktiverede i form af jobtræning og virksomhedspraktik var andelen ca. 40 pct. Der er næppe særlig mange kommunale beskæftigelsesprojekter, hvor der er tilknyttet en aflønnet medarbejder ud over de medarbejdere, som står for det pågældende projekt. Meget tyder på, at andelen generelt er overvurderet. Man kan så forstå respondenternes svar på den måde, at 36 pct. oplevede, at de havde en særlig vejleder tilknyttet under deres deltagelse ud over, hvad de mener deltagerne almindeligvis har tilknyttet.

Deltagerne i aktivering blev også spurgt, om deltagelsen fik dem til at søge mere eller mindre ihærdigt efter et almindeligt arbejde. Fordelingen af besvarelsen af dette spørgsmål er stort set identisk med fordelingen af besvarelsene af det næsten identiske spørgsmål i forbindelse med straksaktivering, jf. tabel 8.2.

Spørgsmålet om aktiveringens betydning for ihærdighed i job-søgning efterfulgtes af et spørgsmål om deltagernes vurdering af deltagelsens betydning for deres arbejdsmarkedssituation. Spørgsmålet lød: ”Tror De, at Deres mulighed for at komme i arbejde er blevet forbedret eller forringet som følge af Deres deltagelse i dette aktiveringstilbud?” Med ordet ”dette” henvises til deres seneste aktivering. Fordelingen af besvarelsene fremgår af tabel 8.4.

Tabel 8.4

Kontanthjælpsmodtageres vurdering af hvorvidt deres beskæftigelsesmuligheder blev forbedret eller forringet som følge af deres deltagelse i aktivering. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Matchkategorier						
	Ej indplacert	1	2	3	4	5	I alt
Forbedret	38	36	46	42	38	18	38
Uændret	43	42	42	42	43	52	44
Forringet	10	17	7	11	6	9	9
Vil ikke have arbejde	2	0	0	1	3	10	3
Ved ikke	7	5	5	4	9	11	7
Beregningsgrundlag	118	59	85	170	299	82	813

Det er lidt mere end hver tredje, som vurderer, at deres beskæftigelsesmuligheder er blevet forbedret som følge af deltagelsen. Matchkategori 5 skiller sig ud ved, at kun ca. hver femte mener beskæftigelsesmulighederne er blevet forbedret, hvilket sikkert beror på, at der er andre formål end beskæftigelse med den aktivering, som de deltager i. Nogle aktiverede blandt de ikke-arbejdsmarkedsparate tilkendegiver også selv, at de ikke vil have arbejde, hvis de ikke siger, at de ikke kan vurdere deltagelsens betydning for beskæftigelsesmulighederne. Lidt under halvdelen vurderer, at beskæftigelsesmulighederne er uændrede. Knap hver tiende vurderer ligefrem, at mulighederne for beskæftigelse er blevet forringet, og det er især de arbejdsmarkedsparate, som vurderer det. Det er især deltagerne i kommunale beskæftigelsesprojekter og vejlednings- og job-søgningskurser, som vurderer, at der er sket forringelser i mulighederne. Der er ikke fulgt op på sådanne svar med uddybende spørgsmål, så vi ved ikke mere præcist, hvorfor de vurderer, at beskæftigelsesmulighederne er forringet. Overordnet er det formentlig fordi, at de vurderer, at udbyttet ikke stod mål med tidsanvendelsen, eller selve aktiviteten ikke skønnes at være pyntelig i et cv.

Det fremgik ovenfor, at især de ikke-arbejdsmarkedsparate ikke havde modtaget aktiveringstilbud inden for en tidshorisont på 1½ år. Fordi især denne gruppe har andre problemer ud over ledighed, kunne de meget vel modtage andre tilbud for at afhjælpe disse problemer. Alle

fik stillet spørgsmålet: ”Har kommunen, mens De senest har modtaget kontanthjælp, givet Dem andre tilbud udover evt. aktivering. Det kan være sprogkurser eller behandlingstilbud fx i forbindelse med dårlig ryg eller misbrug?”. Svaret kunne indplaceres blandt fem fortrykte aktiviteter, som var suppleret med en ”Andet”-kategori, jf. tabel 8.5.

Tabel 8.5

Andre supplerende kommunale tilbud end ordinær aktivering. Særsilt for matchgrupper. Procent.

	Matchkategorier						
	Ej indplaceret	1	2	3	4	5	I alt
Sprogundervisning	10	3	13	18	16	12	14
Genoptræning/lægebehandling	5	0	1	1	6	7	4
Hjælp i forbindelse med misbrug	1	1	0	1	2	4	2
Deltagelse i cafe- eller værested-aktiviteter	2	1	0	1	2	1	1
Psykolog- /psykiatrisk behandling	6	0	1	3	7	10	6
Andet	8	5	8	9	8	5	8
Ikke modtaget andre tilbud	69	90	77	69	63	65	68
Beregningsgrundlag	346	115	144	299	677	260	1.841

Som forventet er det især de ikke-arbejdsmarkedsparate, som modtager andre tilbud ud over aktivering, som relaterer sig til helbreds- misbrugs- og psykologiske problemer, som vi tidligere beskrev i kapitel 2. Sprogundervisning gives også hyppigt til de arbejdsmarkedsparate. En nærmere analyse viser, at de ovenfor viste tilbud tilbydes lige så hyppigt, uanset om kontanthjælpsmodtagere tilbydes ordinære aktivering eller ej.

Lad os til afslutning af denne beskrivelse præsentere, i hvilket omfang kontanthjælpsmodtagere modtog ordinære eller supplerende tilbud fra kommunen i denne ca. 1½-års periode, jf. tabel 8.6.

Tabel 8.6

Kontanthjælpsmodtageres modtagelse af ordinære og supplerende kommunale aktiveringstilbud. Særskilt for matchgrupper. Procent.

	Ej indplacert	Matchkategorier					I alt
		1	2	3	4	5	
Modtaget både ordinære og supplerende tilbud	13	9	14	18	16	14	15
Modtaget ordinære men ikke supplerende tilbud	29	54	52	46	35	27	37
Ikke modtaget ordinære men supplerende tilbud	18	2	8	13	20	20	16
Hverken modtaget ordinære eller supplerende tilbud	40	36	25	23	28	38	31
Ved ikke	0	0	1	0	0	0	0
Beregningsgrundlag	343	114	143	302	676	261	1.839

Det fremgår, at knap en tredjedel af samtlige ikke har modtaget nogen form for kommunalt tilbud i denne 1½-års periode. Der er den variation mellem kontanthjælpsmodtagerne, at dem, som er tæt på arbejdsmarkedet eller kunne nærmere sig det, relativt hyppigt har modtaget en eller anden form for tilbud, mens de allermest arbejdsmarkedsparete og dem, som befinder sig allerlængst fra arbejdsmarkedet, relativt hyppigt ikke har modtaget noget tilbud i perioden. Når de allermest arbejdsmarkedsparete så relativt hyppigt ikke har fået noget tilbud, har det også den naturlige forklaring, at de gennemgående har været i systemet i kortest tid.

8.4 AFRUNDING

Inden for en periode på 1½ år har ca. to ud af tre kontanthjælpsmodtagere modtaget tilbud om en eller anden form for aktivering fra kommunen. Blandt de arbejdsmarkedsparete dominerer ordinære aktiveringstilbud, mens der blandt de ikke-arbejdsmarkedsparete er en mere ligelig fordeling af ordinære og supplerende tilbud i form af tilbud, som retter sig mod deres problemer ud over ledighed herunder genoptræning/lægebehandling, psykologbistand, behandling for misbrug mv.

Knap hver tredje kontanthjælpsmodtager fik ikke et tilbud fra kommunen i denne periode. Og der er ikke bemærkelsesværdig forskel mellem de arbejdsmarkedsparete og de ikke-arbejdsmarkedsparete i den henseende omend forklaringerne er forskellige på fraværet af tilbud.

Omkring 40 pct. af samtlige kontanthjælpsmodtagere har oplevet et krav om straksaktivering fra kommunens side, da de henvendte sig for at anmode om kontanthjælp. Kravet synes primært rettet mod personer, som herefter kunne være mere motiveret for selv at finde et arbejde, fx unge med høj arbejdsevne. For mange lykkedes det alligevel ikke at finde arbejde, selv om godt en tredjedel tilkendegiver, at de søgte mere ihærdigt efter arbejde, og kun få blev mindre ihærdige. Dette reaktionsmønster gælder i øvrigt også for aktivering, som kontanthjælpsmodtagere deltager i senere i forløbet. Kommuner opretholder gennemgående kravet om egen jobsøgning, når straksaktivering ikke har den ønskede effekt, ligesom ordinær aktivering også har denne sideeffekt foruden den opkvalificering, der også kan være i aktivering. Godt en tredjedel af de ordinært aktiverede mener, at deres beskæftigelsesudsigter blev forbedret som følge af deltagelsen, men lidt flere mener, at udsigterne er uændrede, og under hver tiende vurderer at de er forringet.

Kontanthjælpsmodtagerne og sort arbejde og socialt bedrageri

9.1 INDLEDNING

Dette afsnit omhandler holdningen til sort arbejde, holdningen til socialt bedrageri, samt hvorvidt kontanthjælpsmodtageren rent faktisk har begået socialt bedrageri. Der er altså spurgt til både holdninger og handlinger. Som det vises nedenfor er sammenhængen mellem holdning og handling ikke nær så stor som mellem holdninger internt.

Det skal bemærkes, at have udført socialt bedrageri indbefatter både socialt bedrageri, men også sort arbejde, hvis man er kontanthjælpsmodtager – at udføre sort arbejde som kontanthjælpsmodtager er også socialt bedrageri.

Der er som nævnt ovenfor tre mål for sort arbejde og socialt bedrageri, to mål der omhandler holdninger og et mål, der omhandler faktisk adfærd. Det første holdningsmål er holdningen til socialt bedrageri: *”Mener De, at det er i orden at arbejde uden at oplyse om det samtidig med, at man modtager kontanthjælp?”*. Det andet holdningsmål omhandler sort arbejde: *”Mener De, det er i orden at undlade at opgive arbejdsindkomst til skattevæsenet?”*. Det tredje mål er et udtryk for personens konkrete handling. Der er spurgt: *”Har De på noget tidspunkt arbejdet mod betaling uden at oplyse kommunen herom samtidig med, at De modtog kontanthjælp?”*. Det er blevet understre-

get over for kontanthjælpsmodtageren, at besvarelsen behandles fortroligt. Hvis man undersøger sammenhængen mellem de tre variable, finder vi, at der er stærk korrelation mellem to holdningsvariable, mens korrelationen mellem holdningsvariablene og handlingsvariablen er noget mindre. Resultatet er vist nedenfor i tabel 9.1, hvor det fremgår, at korrelationen (Spearman's rho) mellem holdningen til sort arbejde og holdningen til socialt bedrageri er 0,62 mens korrelationerne mellem hvorvidt man har begået socialt bedrageri og holdningerne til socialt bedrageri og sort arbejde er meget lavere.

Tabel 9.1

Sammenhængen mellem målene for holdning til socialt bedrageri, sort arbejde og hvorvidt kontanthjælpsmodtageren har angivet at have arbejdet, mens vedkommende modtog kontanthjælp.

	Holdning til sort arbejde	Har begået socialt bedrageri
Holdning til socialt bedrageri	0,62	0,27
Holdning til sort arbejde	-	0,25

Det skal fremhæves, at det generelle billede er, at både accepten af socialt bedrageri og sort arbejde er temmelig lav, ligesom socialt bedrageri ikke er udbredt. Som det også vil fremgå af det følgende, er det seks procent, der mener, at socialt bedrageri er acceptabelt, syv procent, der mener, at sort arbejde er acceptabelt og ti procent, der angiver, at de selv har begået socialt bedrageri. Der er altså en større forekomst af personer, der selv har begået socialt bedrageri end personer, der synes det er acceptabelt. Og som det fremgår af tabel 9.1, er sammenhængen mellem holdningen til socialt bedrageri og hvorvidt man selv har begået socialt bedrageri ikke voldsomt stærk (Spearman's rho: 0,27), mens der er meget stærk sammenhæng mellem holdningen til sort arbejde og holdningen til socialt bedrageri. På baggrund af ovenstående analyse (samt en faktoranalyse) har vi samlet de tre variable ét indeks²². Fordelingen af dette vises i tabel 9.2 nedenfor:

²² Der er foretaget faktoranalyse, der viser at de tre variable udtrykker én underliggende dimension, hvorfor man kan slå dem sammen. Der er valgt en simpel sumscore, idet denne er nemmere at formidle. Fayers og Machin (årstal) argumenterer for, at når der kun er én underliggende faktor er en sumscore et dækkende mål.

Tabel 9.2

Fordelingen af kontanthjælpsmodtagere efter hvor mange ud af tre mulige mål for holdning og faktisk begået sort arbejde og socialt bedrageri, de har svaret accepterende til. Procent.

Har sagt nej til alle tre spørgsmål	84
Har sagt ja til et spørgsmål	11
Har sagt ja til to spørgsmål	3
Har sagt ja til tre spørgsmål	2
Beregningsgrundlag	1.813

Som tabel 9.2 viser, er det langt størstedelen (84 procent) der har svaret afvisende på alle tre spørgsmål. 11 procent har svaret accepterende på ét spørgsmål, tre procent har svaret accepterende på to spørgsmål og to procent er accepterende på alle tre spørgsmål.

I det følgende vil de tre mål for socialt bedrageri blive gennemgået hver for sig med inddragelse af de andre mål som forklarende variable. Der inddrages også andre forklarende variable som etnisk oprindelse, køn og økonomisk situation.

9.2 HOLDNINGEN TIL SOCIALT BEDRAGERI

Undersøger vi, hvilken holdning der er til socialt bedrageri, finder vi, at kun ganske få, seks procent, mener, at socialt bedrageri er acceptabelt. Tabel 9.3 viser fordelingen af holdningen til socialt bedrageri fordelt på baggrundsvariable samt holdningen til, hvorvidt kontanthjælpsmodtageren mener, det er acceptabelt at have sort arbejde. Det er også sammenholdt med, hvorvidt personen selv angiver at have begået socialt bedrageri ved at arbejde samtidig med, at vedkommende modtog kontanthjælp.

Her som andre steder i rapporten skal det holdes for øje, at årsagsforholdet mellem holdninger er problematisk; man kan ikke afgøre, om én holdning kommer før en anden. Så selvom der antages en årsagsrelation, skal man nærmere se det som et sammenfald af holdninger. Ligeledes kan det heller ikke afgøres, som holdningen til socialt bedrageri kommer før eller efter at have begået socialt bedrageri. Det kan både tænkes, at man begår socialt bedrageri, fordi man mener, det er acceptabelt, men det kan også tænkes, at man tilpasser sin holdning til socialt

bedrageri efter, om man rent faktisk selv har gjort det. Samtidig skal det noteres, at sammenfaldet mellem hvorvidt man har begået socialt bedrageri, og hvorvidt man synes det er acceptabelt, ikke er særlig højt.

Tabel 9.3

Kontanthjælpsmodtagernes holdning til socialt bedrageri. Andel der mener, at socialt bedrageri er acceptabelt. Procent.

	Procent	Beregnings grundlag
I alt	6	1.719
Køn		
Mænd	8	713
Kvinder	5	1.006
Etnisk oprindelse		
Dansk	7	1.220
Flygtninge	4	251
Indvandrere	4	248
Antal udeladte udgifter		
Ingen	5	413
En udeladt udgift	5	364
To udeladte udgifter	6	355
Tre udeladte udgifter	5	304
Fire udeladte udgifter	14	191
Fem udeladte udgifter	7	89
Mener, at sort arbejde er acceptabelt		
Ja	59	123
Nej /ved ikke	2	1.554
Har begået socialt bedrageri		
Ja	26	172
Nej/ved ikke	4	1.535

Som tabel 9.3 viser, har kønnet en betydning for, hvorvidt kontanthjælpsmodtagerne mener, at socialt bedrageri er acceptabelt. Blandt mændene er det otte procent, der mener, at socialt bedrageri er acceptabelt, mens det tilsvarende tal for kvinderne er fem procent.

Opdeler man holdningen til socialt bedrageri på etnisk oprindelse, finder vi, at holdningen til socialt bedrageri er betydeligt mere accep-

teret blandt kontanthjælpsmodtagere med dansk baggrund end blandt kontanthjælpsmodtagere med flygtninge- og indvandrerbaggrund.

Sammenhængen mellem holdningen til socialt bedrageri og kontanthjælpsmodtagernes konkrete betalingsproblemer er ikke simpel. Gruppen af kontanthjælpsmodtagere, der har måttet undlade at afholde fire udgifter accepterer særlig hyppigt socialt bedrageri.

Undersøger man sammenhængen mellem holdningen til sort arbejde og socialt bedrageri finder vi, at over halvdelen (59 pct) af dem, der synes, at sort arbejde er acceptabelt også synes at socialt bedrageri er acceptabelt.

Det er interessant, at kun 26 procent, der angiver, at de selv har begået socialt bedrageri, mener, at socialt bedrageri er acceptabelt. Der er altså en vis uoverensstemmelse mellem, hvorvidt man rent faktisk har begået socialt bedrageri og holdningen til det.

9.3 HOLDNINGEN TIL SORT ARBEJDE

Ovenfor blev holdningen til socialt bedrageri beskrevet, men kontanthjælpsmodtagerne blev også spurgt om holdningen til sort arbejde. Som man kan se i tabel 9.4, angiver syv procent, at de synes, at sort arbejde er acceptabelt.

Tabel 9.4

Kontanthjælpsmodtagernes holdning til sort arbejde. Andel der mener, at sort arbejde er acceptabelt. Procent

	Procent	Beregningsgrundlag
I alt	7	1.715
Køn		
Mænd	11	711
Kvinder	5	1.004
Etnisk oprindelse		
Dansk	9	1.208
Flygtninge	4	262
Indvandrere	4	245
Antal udeladte udgifter		
Ingen	4	411
En udeladt udgift	7	357
To udeladte udgifter	6	356
Tre udeladte udgifter	6	309
Fire udeladte udgifter	16	192
Fem udeladte udgifter	13	87
Mener, at socialt bedrageri er acceptabelt		
Ja	71	102
Nej /ved ikke	3	1.575
Har begået socialt bedrageri		
Ja	27	170
Nej/ved ikke	5	1.531

Som tabel 9.4 viser, er mænd mere accepterende over for sort arbejde end kvinder. 11 procent af mændene mener, sort arbejde er acceptabelt, men kun fem procent af kvinderne mener, at sort arbejde er acceptabelt. Samme mønster sås for holdningen til socialt bedrageri, som vist i tabel 9.3.

Opdeler vi på etnisk oprindelse, er det tydeligt, at danskere er langt mere accepterende over for sort arbejde end kontanthjælpsmodtagere med både flygtninge- og indvandrerbaggrund, som det også sås i holdningen til socialt bedrageri.

Sammenhængen mellem konkrete betalingsproblemer (hvor mange udgifter, man har udeladt inden for det seneste år) og sort arbejde er, at andelen, der mener at socialt bedrageri er acceptabelt stiger med antallet af undladte udgifter.

Ser vi på sammenhængen mellem holdningen til socialt bedrageri og sort arbejde er denne stærk; af dem, der mener, at socialt bedrageri er acceptabelt, mener 71 procent, at sort arbejde er acceptabelt. Endelig mener 27 procent af dem, der har begået socialt bedrageri, at sort arbejde er acceptabelt. Nogenlunde samme tal fandt vi for holdningen til socialt bedrageri – her var det 26 procent af dem, der havde begået socialt bedrageri, der syntes det var acceptabelt.

9.4 HAR PRAKTISERET SOCIALT BEDRAGERI

Hvis man undersøger, hvem der rent faktisk har begået socialt bedrageri finder vi, at en del flere faktorer har betydning, end det gjorde sig gældende for holdningsspørgsmålene. Det skal også pointeres, at en stor del af dem, der har begået socialt bedrageri ikke synes, det er acceptabelt. Der er også en større andel, 10 procent, der rent faktisk har begået socialt bedrageri end den andel, der mener, det er acceptabelt. Tabel 9.5 viser fordelingen af, hvem der har begået socialt bedrageri, fordelt på forskellige baggrundsvariabler og holdninger.

Tabel 9.5

Kontanthjælpsmodtagere der angiver at have begået socialt bedrageri. Opdelt efter forskellige baggrundsvariabler og holdninger. Procent.

	Procent	Beregningsgrundlag
I alt	10	1798
Mener, at socialt bedrageri er acceptabelt		
Ja	42	104
Nej/ved ikke	8	1603
Mener, at sort arbejde er acceptabelt		
Ja	37	125
Nej /ved ikke	8	1576
Køn		
Mænd	15	750
Kvinder	6	1.048
Etnisk oprindelse		
Dansk	14	1.246
Flygtninge	2	291
Indvandrere	2	261
Antal udeladte udgifter		
Ingen	8	425
En udeladt udgift	11	370
To udeladte udgifter	7	378
Tre udeladte udgifter	9	329
Fire udeladte udgifter	15	200
Fem udeladte udgifter	22	93
Gældsforhold		
ingen gæld	8	1.158
under 25.000	8	160
25.000-50.000	16	146
51.000-100.000	14	114
over 100.000	16	220
Kontanthjælpsperiodens varighed		
0 - 3 mdr	23	65
4 - 6 mdr	9	75
7 - 12 mdr	9	273
over 1 år - 2 år	11	311
over 2 år - 3 år	12	158
over 3 - 4 år	10	140
over 4 - 7 år	7	307
over 7 år	10	351

Når man undersøger, hvorvidt holdningen til socialt bedrageri og sort arbejde er acceptabelt hænger sammen med, hvorvidt man rent faktisk selv har begået socialt bedrageri, finder vi en klar sammenhæng. Af dem, der angiver, at socialt bedrageri er acceptabelt, begår knapt halvdelen (42 procent) selv socialt bedrageri og af dem, der mener sort arbejde er acceptabelt, angiver 37 procent at have begået socialt bedrageri. Som nævnt oven for er årsagssammenhængen ikke simpel, det kan sagtens være, at det sociale bedrageri kom før eller samtidig med holdningen til det.

Hvis vi opdeler på demografiske grupper, finder vi, at mænd oftere end kvinder har begået socialt bedrageri, ligesom personer med dansk baggrund i meget højere grad end flygtninge og indvandrere har begået socialt bedrageri.

De økonomiske faktorer påvirker mere hvem, der begår socialt bedrageri end de påvirker holdningen til socialt bedrageri og sort arbejde. Som tabel 9.5 viser, har 22 procent af dem, der har måttet undlade at betale fem enkeltudgifter, begået socialt bedrageri, mens tallet ligger mellem syv og 11 procent for dem, der har måttet undlade at betale fra ingen op til tre udgifter. Gældens størrelse betyder også, at kontanthjælpsmodtagere oftere begår socialt bedrageri, hvis de har en stor gæld. Kontanthjælpsmodtagere, der har ingen eller en moderat gæld (op til 25.000 kr.) begår sjældnere socialt bedrageri end kontanthjælpsmodtagere med en større gæld.

Endelig har kontanthjælpsperiodens varighed også en betydning for, hvorvidt kontanthjælpsmodtageren har begået socialt bedrageri.

9.5 OPSAMLING

Dette afsnit omhandlede holdninger til sort arbejde og socialt bedrageri samt hvorvidt kontanthjælpsmodtageren selv har begået socialt bedrageri. Der tegner sig et klart billede af, at der er stor sammenhæng mellem de tre mål. Opdelt på baggrundsvariabler finder vi, at færre kvinder accepterer socialt bedrageri og sort arbejde, samt at færre kvinder selv har begået socialt bedrageri i sammenligning med mænd. Det er undersøgt, hvorvidt erhvervsuddannelse har en betydning, idet der kunne være en overhyppighed af mænd blandt nogle uddannelsesgrupper, men der er ingen sammenhæng mellem erhvervsuddannelse og de tre mål. Ligeså er der heller ikke fundet nogen effekt af matchgruppeplacering, så der er

ikke større tendens til, at de arbejdsmarkedsparate grupper hverken accepterer sort arbejde og socialt bedrageri eller selv begår socialt bedrageri. Det er også undersøgt, om arbejdsmarkedsparate i særlig uddannelsesgrupper adskiller sig fra ikke-arbejdsmarkedsparate i samme uddannelsesgrupper, men dette er ikke tilfældet.

Vi finder også, at der er en klar og gennemgående forskel på kontanthjælpsmodtagere med dansk baggrund og med flygtninge-/indvandrerbaggrund. Personer med dansk baggrund er langt mere accepterende over for socialt bedrageri og sort arbejde, men i særlig grad begår de selv socialt bedrageri end kontanthjælpsmodtagere med flygtninge-/indvandrerbaggrund. Forskellen er stor, hvor to procent af både flygtninge og indvandrere angiver at have begået socialt bedrageri er det tilsvarende tal 14 pct. af kontanthjælpsmodtagerne med dansk baggrund.

Der er en gennemgående tendens på alle tre mål for socialt bedrageri at antallet af konkrete betalingsproblemer betyder både noget for holdninger til socialt bedrageri og sort arbejde samt hvorvidt kontanthjælpsmodtagerne har begået socialt bedrageri. Billedet er ikke entydigt, men generelt bliver kontanthjælpsmodtagerne mere accepterende, jo flere konkrete betalingsproblemer, de oplever.

Hvorvidt kontanthjælpsmodtagerne har en gæld og gældens størrelse betyder ikke noget for holdninger til socialt bedrageri og sort arbejde, men har en betydning for hvorvidt kontanthjælpsmodtageren har begået socialt bedrageri. Selvom vi i kapitel 7 ikke kunne finde klare tegn på, at gæld har betydning for arbejdsønsket, ser det dog ud til, at gæld giver en større tendens til at begå socialt bedrageri. Også kontanthjælpsperiodens varighed har ikke betydning for holdninger, men for handlinger. Af de kontanthjælpsmodtagere, der har været ledige i kortere tid, under tre måneder, har langt flere begået socialt bedrageri end blandt de kontanthjælpsmodtagere, der har været ledige i længere tid.